

Ф. С-ЧУК

ХРИСТІЯНСТВО | НАЦІОНАЛІЗМ

Видання
Українського Євангельського Об'єднання
в Північній Америці

Торонто — 1966 — Детройт

Ф. С-ЧУК

ХРИСТІЯНСТВО І НАЦІОНАЛІЗМ

Видання
Українського Євангельського Об'єднання
в Північній Америці

Торонто — 1966 — Детройт

**Відбитка з журналу
“Євангельський Ранок”**

ПЕРЕДМОВА

Починаючи від червня 1961-го року, на сторінках найстаршого українського євангельського журналу “Канадійський Ранок” почала друкуватися довша праця Ф. С-чука під назвою: “Християнство і націоналізм”. Ця праця викликала живий відгук серед наших читачів і Редакція “Канадійського Ранку”, а потім “Євангельського Ранку”, отримала дуже багато листів від різних українських протестантських віруючих з проханням видрукувати цю працю окремою книжкою.

Редакція “Євангельського Ранку” не мала в своїй касі фондів на видання цієї книжки, і цю справу ми віддали на волю самих наших читачів. За якийсь час вони провели між собою збірку, зібрали деяку суму грошей, і завдяки тому дуже важлива і актуальна праця “Християнство і націоналізм” виходить в світ окремою книжкою. Вона виходить без жодних змін так, як і друкувалася в журналі, лише з деякими невеликими доповненнями. Маємо надію, що ця праця для багатьох читачів буде корисною, і принесе їм належне розуміння нашої християнської правди, що кожному народові належить проповідувати Євангелію його рідною мовою.

Пастор В. Боровський,
редактор “Євангельського Ранку”

.....
.....
.....

Недавно довелося мені перечитати брошуру п. н.: “Націоналісти”, яку видало видавництво “Дорога життя” в Буенос Айресі, Аргентина. Автор цієї брошури Іван Перекоти-Поле, мабуть псевдонім. Зо змісту цієї 12-сторінкової брошури я довідався, що ідеологічна боротьба на мовному, цебто національному полі, поміж нашими братами-баптистами не вгає. Тепер вона ведеться в особливій мірі в Південній Америці, бо властиво одна із воюючих сторін видала в своїй обороні брошуру “Націоналісти”. А тому, що ця боротьба не повинна бути для всіх українських протестантів чужою, я бажаю з цього приводу висловити і свою особисту думку. Тимбільш, що ця боротьба не є чимсь новим, почалася вона давно, ще на рідних землях, потім знайшла своїх поборників у скитальчих таборах, а ще пізніше пройшла по США і Канаді, а накінець перекинулася і до Південної Америки. І відбувалася вона не тільки поміж баптистами, але також поміж іншими українськими євангеліками. Тому ми маємо повне моральне право забрати в цій справі слово.

**

Після першої світової війни, як відомо, розпочалося велике духовне пробудження між нашим народом в Західній Україні. За короткий час в багатьох селах і містах постали сотки громад євангельських християн, баптистів, реформованих, п'ятдесятників та ін. Православна і греко-католицька церкви ставили тому рухові завзятий спротив, але вони не були спроможні спинити того, що знайшло родючий ґрунт в нашому народі й почало буйно рости і розвиватися. За дуже короткий час у бувшій Польщі було багато тисяч

віруючих, а найбільше було їх на Волині, на Поліссю і в Галичині. Зацікавилися цією духовною працею різні закордонні місії, релігійні організації і прислали в Західню Україну своїх місіонерів. Вони також заклали свої видавництва, організували біблійні школи, різні курси, зорганізували союзи і почалася євангельська праця в найбільшому розвої.

І тут відразу виявилось дуже дивне і незрозуміле явище. Наприклад, коли ті самі протестантські закордонні організації посілали своїх місіонерів до якихось інших країн, то ті місіонери вивчали мову того народу, до якого вони йшли з благовістям. Якщо вони їхали на духовну працю до Румунії, то мусіли знати румунську мову, якщо до Болгарії, мусіли знати мову болгарську і т.д. Коли ж приїздили місіонери до Польщі, найбільше працювали на Волині, в Галичині, на Білорусі, то вони ніколи не знали мови тих народів, яким проповідували Євангелію. Учитися ж мови української чи білоруської вони вважали зайвим, а то часто і дуже понижуючим для себе, і це власне й була початкова причина, яка потім витворила мовну боротьбу між українськими віруючими. Багатьох з тих місіонерів знали тільки одну думку, що немає жодної України, немає жодної Білорусі, а є тільки одна неподільна Росія, а тому в такому наставленні вони й працювали.

Наприклад, в бувшій Польщі існувало кілька євангельських союзів і ми візьмімо для прикладу їхні друковані органи. Союз Євангельських Християн видавав свого органа "Євангельський Християнин" польською мовою, в якому, окрім небагатого духовного матеріалу, часто друкувалися статті аж надто польського патріотичного наставлення. Без потреби вихвалялося польське військо, писалися довгі підлабузницькі панегірики. А коли Польща перед самою другою війною забрала чужу землю, Заолзья, то журнал "Єв. Християнин"

писав з цього приводу довгі, повні захоплення, статті. Одним словом, це був журнал, який розсилався поміж українськими віруючими, але він ніколи не приносив їм духовної поживи, кормив своїм польським націоналізмом.

Союз Церков Христових (місія д-ра К. Ярошевича) мав свого органа в мові російській “Христианский Союз”, а потім також став видавати ще одного свого журналу по-польськи “Слово поєднання”.

Товариство Взаємної Помочі (місія пастора В. Фетлера) видавала свого журналу російською мовою “Гость”, вона також видавала журналу російською мовою “Воскресная школа”.

Велике видавництво пастора Б. Геце видавало аж три духовних журналу: польського, російського і німецького. В усіх вищезгаданих журналах ніколи не було ні слова по-українськи. А треба знати, що всі ті місії і союзи найбільше працювали між українським народом. І всю свою місійну працю поза видаванням журналів вони вели мовою російською, явно ігноруючи і не признаючи нашої мови.

Один тільки Союз Слов'янських Баптистів, окрім російського журналу “Маяк” і польського “Слово Правди” видавав для українців “Післанця Правди”. Але й це, мабуть, не заслуги того союзу, а невпинне старання й домагання українських баптистів в Галичині.

З-за кордону до Польщі приходили різні ев. часописи, але всі вони були тільки мовою російською. І коли б у них був духовний матеріал, то ще не було б біди, що він по-російськи, бо наші люди прочитати вміли. Але головне, що з цих часописів віяло великоросійським патріотизмом, а ніколи нічого не було сказано для таких народів, як українці й білоруси. Вони голосно підкресливали своє завдання, що вони присвячені для спасіння російського народу. Жоден з цих часописів

ніколи не згадав про українців і білорусів, як окремі народи, а завжди приточував їх до росіян. Напр., часопис "Гость", який мав найбільше своїх читачів на Волині, у числі 3 за 1939 р. помістив такого дописа одного з своїх місіонерів. "Придя в дом, мы увидели наполненное помещение народом, как русскими, так и немцами"... А з дальшого допису ми довідуємося, що зібрання це відбувалося на Волині, в селі між Рівним і Здолбуновом. І де ж там узялися росіяни? Розуміється, це були українці, але в розумінні тодішніх місіонерів, усі українці і білоруси були росіянами.

Так думав не тільки цей одинокий дописувач, але так само думали й видавці всіх тодішніх євангельсько-баптистських журналів.

В російському баптистському журналі "Гость" в ч. 10-11 за 1923 рік був надрукований допис про велику врочистість в селі Передмірці на Крем'янецьчині, Волинь, де одного дня більше, як 100 душ приймали хрищення в дорослому віці. На лицевій сторінці цього числа була поміщена велика знімка цього хрищення: став, солом'яні стріхи над водою і багато народу. Хрищення те, якщо я не помиляюся, звершали тоді баптистські проповідники: Ів. Семенина, Й. Пуховський і Терновий, всі місіонери пастора В. Фетлера. Але не важливо для нас, хто це хрищення звершав, скільки там було людей, але в цю хвилину важливе те, що інший російський баптистський журнал "Друг России" за 1924 рік, в числі 4 надрукував цю саму знімку на першій сторінці й під нею дав такого підписа: "Картина эта представляет крещение по вере в русской деревне..."

Отже, з самого початку духовної праці на наших рідних землях, провідники тієї праці не призначали існування українського народу, зараховуючи наші волинські села до "русских деревень".

Покійний уже В. С. Проханов (рідний брат відомого російського релігійного діяча Івана С.

Проханова) в своєму журналі “Солнце” помістив низку афоризмів, а під ними були імена їхніх авторів: Шопенгауер — великий німецький філософ, Л. Толстой — великий російський письменник, Петрарка — італійський поет, Тарас Шевченко — російський поет...

Це вже зігнорування навіть самого елементарного енциклопедичного знання, бо навіть російська енциклопедія називає Шевченка малоросійським поетом. Але В. Проханов пішов так далеко в своєму російському шовінізмі, що для нього не існувало навіть Малоросії, а була лише одна неподільна Росія. Проте, немає сумніву, щоб В. Проханов не знав різниці між українцями і росіянами. Ні, різницю він знав, знали її також інші тодішні духовні робітники, але це було навмисне ігнорування всього українського, це була свідомо політика, яка провадила до того, щоб русифікувати український народ.

Росіяни завжди боролися і не хотіли, щоб світ пізнав українців, як окрему націю. Вони робили все, щоб приспати свідомість народу. І, йдучи по тій лінії, тодішні євангельські робітники видумали “гріх націоналізму”. Вони також намагалися надати тій справі політичну закраску, мовляв: “Они хотят строить Украину в Польше”. Розуміється, такий закид насторожував польську поліцію, яка почала до того ближче придивлятися. А коли серед українців в Польщі проповідували та співали по-російськи, розповсюджували в російській мові духовну літературу, повторювали нашим людям, що Росія й Україна — це один край, і українці та росіяни — це один народ, то це в очах тодішніх місіонерів не рахувалося політикою, а місійною працею. В багатьох мешкальних домах українських віруючих на Волині, а також в молитовних домах були тексти зо Слова Божого в російській і польській мовах. Але було дуже багато випадків, що коли хтось з українців бажав мати

такого самого тексту по-українськи, то це вже вважалося політикою. А коли б хтось з українців відважився був помолитися за Україну або за український народ, то це вже було б просто непростимим гріхом... Взагалі, інколи небезпечно було в деяких громадах помолитися українською мовою.

В одному місті на Волині відбувалася конференція духовних робітників місії, що мала по Волині широко розгалужену свою працю. В часі цієї конференції на молитовному зібранні одна сестра вголос помолилася українською мовою. Після молитви до неї підійшов проводячий конференцією і з видимим докором сказав: “Сестра, я думаю, що Господь может выслушать вас и порусски...” — і обернувся й пішов.

Отже, всім народам на світі можна признаватися до своєї нації, можна любити свій край, народ і можна за нього молитися до Бога. Але того права не могли мати українці!

Уже після другої світової війни ми читали органа німецьких баптистів “Ді Гемайнде”, а на його сторінках часто можна було знайти такий вираз: “Ми молимося за Берлін, за розділену батьківщину, за спокій і за відповідальність політиків”. І проте я ніколи не чув, щоб хтось тих німецьких віруючих називав за це нацистами або політиками.

Коли переглянути старі передвоєнні числа різних російських духовних часописів, то вони аж рясніють від великого російського патріотизму. Наприклад, відомий російський євангельський поет Сергій Аргамаков (покійний уже) майже в кожній своїй поезії тужив за своєю батьківщиною Росією. І тими віршами були заповнені майже всі російські євангельські журнали. Він навіть видав був збірку своїх гарних поезій під назвою “Христос и Россия”. А проте це нікого не згіршувало, ніхто не обвинувачував поета в російському наці-

оналізмі. Бо тут жодного націоналізму немає, а лише любов до своєї батьківщини. Бо якщо американцям можна любити свою Америку, французам — свою Францію, а навіть норвежцям — свою холодну Норвегію, то чому поетові С. Аргамаківі не можна любити своєї Росії? І він любив свою Росію справжньою любов'ю, але це не першекоджало йому любити Бога і бути добрим християнином.

Варто також переглянути чудові поезії Є. Донской. Скільки ж там ніжної туги за своєю батьківщиною Росією! А особливо в поезії “Родине” (збірка “От мира к Богу”, ст. 26)! Її вірші широко друкувалися в усіх російських християнських часописах, а всі вони були просякнуті гарячою любов'ю до свого народу, до своєї батьківщини. І в цьому я не вбачаю нічого ненормального, а тимбільше нічого грішного чи політичного. Але чому ж тоді віруючі росіяни не хочуть бути послідовними і справедливими? Чому ж вони посуджують українців за те, що самі роблять?

Ось, у Польщі по першій світовій війні поміж українськими і білоруськими віруючими був дуже розповсюджений російський ев. співаник “Песни странника”, в якому був також гімн про Росію: “Спаси Россию, Дух Святой дохни”! І цю пісню співали українці, але ніхто нічого не казав. Пізніше українські і білоруські віруючі в Польщі співали польські національні гімни: “Боже, цось Польске”, або “Еще Польска не згінела” і все це було гаразд. А чи можемо собі уявити, що було б, коли б в тих часах українці були на своїх богослуженнях заспівали “Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни”?

Російські євангельські часописи писали навіть отакі ультра-національні рядки:

“Умом России не понять,
Аршином общим не измерить;

У ней особенная статья, --

В Росію можно только верить!..."

Проте, — ще раз підкреслюю, — українські віруючі не реагували на таке писання, не противилися тому й не називали російських віруючих націоналістами, хоч на це було багато явних доказів і причин.

Отже, виходило таке, що українцям можна молитися за Росію, за Польщу, але за свій рідний народ, за свій край не можна було навіть помолитися, бо це рахувалося політикою і націоналізмом.

**

*

За царизму російська мова в Україні була урядовою мовою. Цією мовою говорило місто, школа, церква, всі уряди, крамниці, військо і вся література. Таке положення тягнулося століттями. Український народ до цього призвичаївся. Коли ж війна, а за нею революція принесли зміну, коли навіть повалилася велика російська імперія, то і тоді російська мова в Україні по інерції ще й далі трималася, як обов'язкова й урядова. Вдома, на вулиці всі українці говорили по-українськи, але коли приходили до церкви, то намагалися по-слуговуватися російською мовою, яка була в них церковною мовою від віків. Але що це була за мова, коли її намагалися запроваджувати в євангельських промадах на Волині! Коли б її почув справжній християнин, то він жажнувся б. Особливо, коли в зібраннях молилися старші неписьменні жінки, які ніколи тієї мови не вчилися. Коли вони перевертали свою українську мову на російську, то з того виходило таке, що викликало в людей сміх і поблазнь. І тому не диво, що одного разу старий російський емігрант, сам з Петербургу, сказав мені:

— Не могу терпеть ваших собраний, на которых они калечат мой родной язык! И почему они

не моляться и не проповедуют на своем родном языке?...

Але по першій війні довго таке безладдя не тягнулося. Роки швидко минали, а погляди людей змінювалися ще швидше. Не знаю, яке положення було тоді на Великій Україні, але я говорю про Західню Україну під Польщею, по якій пройшла хвиля великого національного пробудження. Люди почали усвідомлювати собі, що вони не росіяни, а українці, і що їхня мова є такою самою доброю і гарною мовою, як і російська чи польська. Православні українці повели скрізь спонтанну українізацію своєї церкви, почали при тому голосно підкреслювати про незалежність України. Національна свідомість неспинною силою охопила всю Волинь і за короткий час більшість православних священників запровадили по своїх церквах живу українську мову. Але українські віруючі ще стояли осторонь цієї національної свідомости. Коли б хто в єв. громадах був кинув думку, що Україна повинна бути вільною і незалежною державою так само, як інші народи, і що українцям треба проповідувати Євангелію їхньою мовою, треба друкувати для них українські співаники, часописи, то це вже вважалося великим гріхом, духовним упадком і політикою.

Але ось в євангельсько-баптистських громадах виростала молодь, яка вдома розмовляла по-українськи, в школі вчилася по-польськи і по-українськи, а тому російська мова була для неї чужою і зайвою. А цю мову вона мимоволі змушена була слухати на своїх богослуженнях. І ця молодь згодом почала домагатися впровадження в богослуженнях української мови. Домагання це було актуальне, природне й зовсім справедливе. Бо пощо тій молоді російська мова, коли вона вдома й на вулиці розмовляє по-українськи, а живе в польській державі?

Але не так думали деякі тодішні духовні про-

відники. Правда, більшість євангельсько-баптистських громад спокійно і без жодного спротиву прийняли ці слушні домагання молоді, впровадили на свої богослуження українську мову, яка і для старших людей була близька і зрозуміла. Зрештою, в таких громадах не противилися і російській мові, і коли хто пропонував співати російську духовну пісню, всі охоче співали. Якщо хтось молився чи проповідував по-російськи, також всі слухали без жодного спротиву чи докору. Словом оті “націоналісти” ніколи силою не виганяли зо своїх громад російської мови, фанатично її не переслідували, а особливо, коли проповідував справжній росіянин.

На жаль, того самого вирозуміння не мали ті, що звали себе росіянами. Вони розпочали проти нашої мови невгамовану реакцію, і то не в Росії, а на українських землях під польською окупацією... Скрізь загомоніли голоси: “Ишь какие, Украины им захотелось! Вместо дела Божия, политикой занимаются!” І з того виходило, що діло Боже можна було робити тільки по-російськи, а коли те саме діло Боже робити по-українськи, то воно відразу ставало політикою. Нісенітниця цього була зовсім очевидна, а проте цим зросійщенням місіонерам удалося кинути замішання й непотрібне тертя в деякі громади. Старші люди, які з минулого привикли до російської мови, подумали, що може це й дійсно політика впроваджувати в таке святе діло, як богослуження, таку звичайну “мужицьку” мову. По багатьох громадах почалися незгоди між старшими і молоддю. На щастя, молодь всюди перемагала, бо по її боці була правда. А також самий час казав, що те, що було перед першою світовою війною на Волині, не може бути тепер. Але помимо того ще довго на Волині були такі громади євангельських християн, баптистів, а також п'ятдесятників, які не хотіли й слухати про українську мову. І коли б це

були росіяни, то це не було б таке трагічне для нас, але це ж були наші люди, українці, волиняки. Важко уявити, напр., щоб італієць не любив своєї італійської мови, чи француз французької, чи навіть якийсь дикун свого дикунського примітивного діалекту. А наші люди, під впливом чужинців, усім своїм еством зненавиділи свою чудову матірню мову, бо їм сказали, що любити цю мову — то гріх... Особливо ненавиділи свою українську мову в тих громадах, де пресвітером був зросійщений українець або білорус.

На українських віруючих тоді видумували різні нестворені речі. Казали, що вони палять російські Біблії, вивішують на своїх богослуженнях українські національні прапори, забороняють читати російську духовну літературу та ін. Але все це було грубим наклепом, бо все моє молоде життя я провів у духовній праці на рідній землі і чогось такого ніде не бачив. Ні в одному мол. домі я не бачив українського національного прапора, хоч і не вважаю це за щось грішне, не чув, щоб українські віруючі були такі нерозумні і падали Слово Боже в чужій для них мові. Навпаки, українські віруючі залюбки виписували російські духовні книжки і журнали, бо своїх ще не мали. Але пізніше, коли появилася українська духовна література, то годі було знайти такого зросійщеного віруючого, щоб виписував українського журналу або українську книжку.

Варто на цьому місці підкреслити, що громади євангельських християн (вільних) на Волині найскоріше прийняли українську мову. Потім пішли їхнім слідом громади п'ятдесятників. Найдовше трималися російської мови громади Слов'янського Союзу Єв. Християн, а також громади Союзу Церков Христових (місія К. Ярошевича). Не мали тієї боротьби українські реформовані громади, бо вся їхня праця з самого початку провадилася рідною мовою.

Але після довгої боротьби правда таки перемогла. Хвиля національної свідомости охопила увесь народ, а народ — то велика сила. На ту пору давно вже у Львові виходив український баптистський часопис: “Післанець Правди”, якого щиро прийняла і полюбила вся волинська євангельська молодь, незалежно від своєї організаційної приналежності. Українська Єв. Реформована Церква видавала часопис “Віра і Наука”, а потім “Сіяча”. Українська Лютеранська Церква видавала “Прозри” і “Стяг”. Союз п’ятдесятників видавав “Євангельський Голос” і “Будівничий Церкви Божої”. Всі ці часописи друкували гарні духовні поезії, діалоги, оповідання. Молодь деклямувала це все на своїх літературних зібраннях, на конференціях і різних інших врочистостях, захоплюючи красою рідного слова навіть найбільш зрусифіковані серця. Старші люди не тільки переконалися, що їхня мова не є “мужицькою”, як говорили насмішливо ненавидники нашої мови, але вони переконалися, що вона гарна, мелодійна, що нею можна співати євангельських пісень, молитися, проповідувати Євангелію і найкраще проговорити до серця наших людей. А тому громада за громадою приймали свою рідну, але віками переслідувану, приспану і зганьблену мову.

На той час волинський поет Олекса Костюк видав свої дві збірки поезій, відомий баптистський робітник пера, проп. Григорій Домашовець видав прекрасну збірку своїх віршів “Огні віри”, діалог “За зло добром” та ін., а бібліотека “Будівничого Церкви Божої” в Крем’янці видала кілька прозових праць українською мовою.

Того часу Союз П’ятдесятників видав духовного співаника в українській мові “Скарбничка духовних пісень”, який буквально за кілька місяців розійшовся повним своїм накладом. Потім той самий союз видав нового співаника “Псалмоспівни”, що вийшов у Крем’янці двома виданнями, і

обидва видання негайно розійшлися. Композитор Сергій Бичковський видав свого власного співаника хорових пісень з нотами “Зоря”. Петро Олишко в Галичині видав аж три українських співаники: “Голос Сіона”, “Арфа Сіона” і “Пісні спасених”. Союз баптистів також видав українського співаника з нотами “Християнський співаник”, який широко розійшовся по євангельсько-баптистських громадах на Волині і в Галичині.

Це рідне слово мало такий великий успіх, що серед українців незабаром почав малити попит на російську духовну літературу. Замість російського співаника “Гуслі”, прийшла “Скарбничка” і “Псалмоспіви”, а замість журналів “Маяк”, “Християнський Союз”, “Гость” та ін. прийшли “Післанець Правди”, “Віра і Наука”, “Будівничий Церкви Божої”, “Прозри”, “Стяг” та інші часописи.

Ніхто цього не запроваджував насильно, ніхто з українських віруючих не працював для того, щоб поставити свою мову конче на перше місце, але для цього працювало саме життя. Взагалі, серед українців не було ворожнечі до російської мови, як такої, а пішли вони природньо за мовою своєю. Бо інакше воно й бути не могло. Чуже тримається тільки так довго, доки воно штучно підсилюється з-зовні, а рідне, це — природне. Про це інколи проговорювалися й російські часописи. Ось у журналі “Гость”, ч. 5 за 1939 рік читаємо такого дописа: “Дети наши не могли дожидаться — когда же будет 2 апреля! Они, ведь, хорошо знали, что им будут приготовлены вкусные пирожки, да еще чтонибудь сладкое. Не раз можно было подслушать детский разговор: “Колли ж то буде тая неділя?!”

Тут автор допису виявляє мову дітей, а вона, як бачимо, українська. А відомо ж, що діти навчаються мови від батьків і від оточення. Отже, українська мова — це була рідна мова того населення, серед якого зросійщені місіонери працюва-

ли по-російськи. Але своє рідне — завжди ближче.

І коли б наші люди, а особливо члени тодішніх єв-баптистських громад справді цікавилися політикою, або були хоч дуже свідомими національно, то можна було б без кривди прийняти те, що їм приписувалося. А то ж згадані вище часописи, хоч і виходили українською мовою, але були це часописи чисто духовні, без жодного національного забарвлення. Більшість з тих часописів ніколи не друкували, скажімо, якоїсь розвідки, чи якогось вірша про Україну, як це завжди було в часописах російських. Були українські співаники, але в них також не було ні однієї пісні про Україну, ні молитви за неї. У хатах віруючих українців не було портретів їхніх визначних людей, як Шевченка, Франка, Петлюри, Хмельницького. Правда, що й віруючі т. зв. росіяни тоді не мали портретів представників своєї нації, бо царя не було, а Сталіна вони боялися виставляти в своєму домі. Але за те свою націю вони голосно рекламували та вихваляли, мали великі бібліотеки своїх письменників, виписували російські світські газети і ніхто їх за це судив. А вже віруючі поляки сміливо вивішували в своїх хатах портрети польських королів, письменників, президента та інших героїв своєї нації. І ніхто їх за це не посуджував і не називав націоналістами. Бо ж що поганого є в тому, якщо народ шанує своїх провідників? Навпаки, це прикмета культурного виховання кожного народу.

Наприклад, українська нація завжди відзначає свої національні свята, як Свято Соборности, Свято Незалежности, народження нашого найбільшого поета Тараса Шевченка та ін., але в бувшій Польщі українська євангельсько-баптистська преса ніколи цих свят не відзначувала, окрім преси євангельсько-реформованої. Але коли, напр., після російської большевицької революції ген. Колчак встановив був свою тимчасову владу в Сибірі,

а російські віруючі надіялися, що оце знову приходить біле російське самодержавство, то російський духовний журнал “Друг” відразу поспішив послати ген. Колчакові привітальну телеграму й запевнення своєї лояльності новій владі, а фотокопію цієї телеграми надрукував на першій сторінці свого журналу. І в тому також немає нічого противного євангельській науці, але згадую тут про це тому, щоб сказати, що українські віруючі навіть того не роблять. То як же їх можна по-суджувати в якомубудь націоналізмі?

Одного разу довелося мені бути в домі відомого євангельського проповідника поляка. Це було в глибокій Польщі. Жаліючись на те, що на Волині росте національна свідомість, цей проповідник казав:

— Це дуже і дуже сумне явище. Є чутки, що деякі наші віруючі доходять до такої крайности в своєму націоналізмі, що навіть повісили в своїй хаті портрета Тараса Шевченка...

Я промовчав, бо з попередніх наших дискусій на цю тему ніколи нічого путнього не виходило. А в тому самому часі в нього на стіні висіли портрети президента Мосціцкого, маршала Й. Пілсудського, а між ними — великий орел, національний герб Польщі... Отаке було розуміння віруючих поляків і росіян. Своє рідне вони вмiли пошанувати, але щодо своїх братів українців, то не мали в цьому найменшого вирозуміння.

З членів єв.-баптистських громад ніхто не носив Тризуба, мало хто випишував світську українську газету, мало в кого можна було знайти твори Івана Франка або Шевченкового “Кобзаря”. А вже щоб хто з них належав до якоїсь української національної організації, то такого зовсім не могло бути. То де ж тут можна було дошукатися націоналізму? А однак в зросійщених людей, а також в очах віруючих поляків вони були “політиками і націоналістами” тільки за те, що не бажа-

ли бути перевертнями. Отже, докладніше кажучи, вина всіх тодішніх українських віруючих була та, що вони посміли признатися до свого народу, і сказати, що вони хоч і євангельські християни, баптисти, чи п'ятдесятники, але — українці. Далі, їхньою “страшною провиною” було те, що вони відважилися заявити, що український народ є окремий від російського і його мова не є російським діалектом, а самостійною, повновартісною і повноправною мовою так само, як російська, польська та інші слов'янські мови. Нарешті, їхньою “провиною” було й те, що вони посміли сказати, що кожному народові треба проповідувати Євангелію його рідною мовою, і що ця норма стосується також до народу українського. Оце, правда, дуже великі “злочини”? Просто годі збагнути, де то заховане оте джерело ненависти до всього українського? І чому саме тільки до українського?

Ось виходить, згаданий уже, співаник С. Бичковського “Зоря”. І, нараз, на Волині в деяких єв.-баптистських громадах велася агітація, щоб того співаника не купувати. А до редакції одного єв. часопису, який перед тим був надрукував оголошення про цього співаника, прийшов протест, щоб удруге цього оголошення не друкувати. “Чому?” — запитає дехто. — “Може в тих піснях була якась ересь?” Отже, ні, бо й досі ті пісні залюбки співаються всіма українськими віруючими. Відповідь є тільки така: “Тому, що той співаник був український і дуже популярний між волинською віруючою молоддю”.

Ті зросійщені місіонери, посланці Того, Хто послав Своїх учнів проповідувати Євангелію всім народам, прийшли на українську землю працювати між українським народом, а одночасно не бажали визнати того народу за народ, не любили його мови, не признавали його існування. І я

просто не можу того збагнути, нічим не можу собі цього пояснити....

Року 1937-го відбувся на Волині величавий з'їзд єв.-баптистської молоді. Молодь прибула на той з'їзд переважно з Волині, Галичини, Холмщини, Полісся, а навіть з Білорусі. Але нікого не було з Росії. Проте, хоч молодь була вся українська і з'їзд відбувався на українській землі, на Волині, щоб ніхто однак не був покривджений, а також задля спокою, та багата його програма виконувалася трьома мовами: українською, російською і польською. І жодна мова тут не переважала.

Після з'їзду один із старших зросійщених місіонерів сказав: "Хорошее было собрание, только пахнет Украиной!"

А тимчасом, в українських точках програми не було ні згадки про Україну, ні про український народ. Був це чисто духовний матеріал українською мовою. Але тому відомому на Волині духовному робітникові не запахла російська частина програми Росією, польські точки програми не запахли Польщею, лише дуже його вразили точки, виконані мовою українською.

Такий русофіл очевидно хотів би, щоб цілком було так, як один російський поет висловився "Здесь русский дух, здесь Русью пахнет!"

А тут йому на українській землі поміж українським народом Україною запахло. Бачите, який гріх! Від українців Україною пахне! А чим же воно має пахнути?: Московщинаю чи Польщею? А нехай би він поїхав у Росію або в Польщу, то чим там пахне? Там і духу українського нема. То чому в Україні мав би бути якийсь інший дух? Чому там мало б пахнути не Україною?

Багато молодих українських єв.-баптистських проповідників, хоча й отримали приготування для духовної праці в російській мові, а також в російському середовищі, але вони відразу зорієнтувалися в сучасній ситуації і перейшли на бік

своєї мови. Не зробили вони того через це, що може погорджували російською мовою, або їх українські віруючі спонукали до того. Ні, вони просто зрозуміли, що народові не любо слухати мови поневолювачів їхньої країни. Вони багато разів чули вигуки світських людей за вікном молитовного дому такого змісту: “А доки то ви будете русифікувати наших людей? Геть до Москви зо своєю московщиною!...” Ті проповідники відразу збагнули, що треба рахуватися з народом і не підносити йому затроеного хліба. І вже за це ті проповідники в очах росіян і русофілів стали націоналістами і політиками. Поки вони, самі будучи українцями, проповідували Євангелію українцям по-російськи, то вони були в очах росіян дуже вартісними духовними робітниками. Коли вони писали духовні статті до російських часописів, писали цілі книги російською мовою, редагували російські духовні журнали, то все це було гаразд. Часто про тих проповідників можна було почути від росіян таку оцінку: “Какие хорошие и способные молодые русские братья!” А потім ті самі “русские братья” стали зненавидженими українськими націоналістами за те, що послушали голосу свого серця і прихилилися до потреб свого народу, а також послушали Слова Божого, яке каже, щоб іти до своїх і сказати їм, що учинив з ними Господь.

Багато теперішніх українських баптистських проповідників перед війною були ревними літературними співробітниками російських духовних часописів. Вони писали глибокі духовні статті, поезії, оповідання, а друковане те слово розходилося по всьому світі. А це також дуже багатомовний факт, що українські проповідники ніколи не були ворогами російської мови, як такої. Зате в українських духовних журналах годі знайти прізвище якогось автора росіянина. Взагалі, наші люди готові навчитися кожної мови, але нашої

мови росіяни вчитися не будуть, бо це ж понижує для них розмовляти тією мовою. На жаль, чимало й своїх так думають, що коли вони говоритимуть по-російськи, то це ознака їхньої культури, чогось вищого.

Між двома світовими війнами на Волині завжди відбувалися різні біблійні курси, курси жіночих гуртків, недільних шкіл та курси диригентські. Особливо багато різних курсів влаштовувала місія пастора В. Фетлера, менше Союз Церков Христових і Союз П'ятдесятників. На тих курсах ніколи не було ні одного росіянина викладача, а також не було ні одного росіянина слухача. Усе це були самі українці, менше було білорусів, але всі лекції на цих курсах були тільки по-російськи. Коли б хтось був підніс там потребу української мови, то це було б уже гріхом, браком духовости і політикою.

Особливо варто тут підкреслити видання журналу для дітей по-російськи "Воскресная Школа". Видавало цього журналу Товариство Взаємної Помочі Євангельських Християн і він найбільше розходився між українськими дітьми. Всі лекції, якщо я не помиляюся, писав український євангельський проповідник, але все в цьому журналі було по-російськи. І справді, як жаль було тих українських дітей, які не знали російської мови, бо ж вони весь час удома говорять по-українськи, а тепер їх змушували вивчати золоті вірші по-російськи!... І це не був націоналізм!

Пригадую одне велике баптистське хрищення на Дубенщині, на якому проповідував по-російськи один місіонер-білорус. На березі великого озера стояла тисячна юрба народу. Коли він тільки почав говорити, юрба заметушилася. Почулися вигуки: "Геть, до Москви зо своєю російщиною!" "Тут нема росіян, говоріть по-українськи!" Була там також польська поліція, яку віруючі завжди повідомляли, коли відбувалися такі багатолюдні

зібрання. Поліція погрозила до людей і вони при-
нишкли. Але після проповіді поліціант підійшов
до цього проповідника і сказав:

— Іншим разом говоріть по-українськи або
по-польськи. Ви самі бачите, що тут немає для
кого говорити по-російськи. Я дуже дивуюся, що
ви, освічена людина, і того не бачите...

Подібних випадків було без кінця, але вони
не могли навчити русифікаторів розуму, бо для
них українська мова була найбільшою зневагою.
Вони вчилися в Біблійних школах, деякі з них
приїхали до Польщі з-за кордону, тому вони ніяк
не могли понизити себе до такого стану, щоб го-
ворити такою “некультурною мужицькою мо-
вою”.

Отже, тодішні духовні робітники в Польщі ні-
як не бажали зрозуміти такої простої речі, що
кожному народові треба проповідувати Євангелію
його рідною мовою. Бо ж якщо вони називають
гріхом українізування українців, то як тоді нази-
вати русифікацію українців? Це справді вже не-
виправданий злочин! Українці ніколи й не про-
бували українізувати росіян. Якщо часом були де-
які спроби привести когось до опам'ятання, то це
зрусифікованих українців. Бо справді дуже прик-
ро, коли людина сама українського походження, і
нараз, відрікається свого рідного народу, нена-
видить його і заявляє, що вона “русский чело-
век”. І, на жаль, багато було, а також є й тепер
по різних євангельських громадах таких “истин-
но русских” з Волині, Поділля, Полісся, Київщини,
а навіть з Галичини. Прізвища їхні кінчаються на
“ко” або на “ук”, але вони так виховані своїми
провідниками, що всім своїм еством ненавидять
усе те, що українське.

Отже, перед війною 1939-го року на Волині в
громадах євангельських християн, в п'ятдесятни-
ків і в баптистів була велика боротьба за право
української мови. Який був би кінець тій бороть-

бі, до яких розмірів вона дійшла б, важко сказати, бо війна усьому тому поклала кінець. Чимало євангельських проповідників потім опинилися на еміграції, де вони продовжували цю боротьбу. Бо постало дивне і незрозуміле явище, — зросійщені проповідники принесли на еміграцію ті самі методи, якими вони керувалися в колишній Польщі, що вся духовна праця має провадитися по-російськи, бо ж українці ту мову розуміють. Для підтвердження своєї неправильної думки, вони зловживали Христові слова: “Да будут все едино”, цебто немає жодної різниці, чи по-українськи, чи по-польськи, але практично то все повинно бути по-російськи. І тоді вже, на їхню думку, мало б бути оте “Да будут все едино”. Для цього наведу тільки один дуже яскравий приклад такого “єдинства”, який стався вже в Канаді.

По другій світовій війні чимало скитальців з Німеччини приїздили до Канади. Одна українська віруюча жінка вперше попала на євангельсько-баптистське богослуження у Канаді. Члени цієї громади були самі українці й білоруси, а богослужбова мова, як і треба було сподіватися, була російська. В часі богослуження проповідник сказав з-за катедри, щоб хтось подав якусь пісню заспівати загальним співом. Не знаючи ситуації в цій громаді, ця сестра запропонувала заспівати українську духовну пісню “Не покину Я вас, не забуду”. На це їй місцева віруюча, що сиділа біля неї, відповіла: “Оставьте, сестра, мы здесь политикой не занимаемся!...”

Оце таке дике поняття! Заспівати одну пісню людям на їхній рідній мові — це політика. Але накидати свою мову всім людям, особливо тим, що попали в орбіту впливів російської імперії, то це політикою не вважається. На жаль, чимало москвофільських шовіністів не бачать цього, що власне вони роблять найогиднішу політику, яку можна собі тільки уявити. Адже ж захищатися на

своїй землі перед насильниками кожен має моральне право і обов'язок, і це не буде політикою. Боронити себе від винародовлення, захищати свою мову, свою культуру, свою незалежність, це є абсолютне право кожного народу. Політика була б тоді, коли б українці забрали Росію й українізували росіян.

Найболючіше ж було те, що ця віруюча, що так недоречно відповіла своїй сестрі, була також українкою. Але, як бачимо, місцевий проповідник, зрусифікований білорус, належно виконав свій обов'язок, — виховав українських членів своєї громади у великій ненависті до свого рідного...

А ось ще один образок, як то різні русофіли люблять нашу мову:

У Канаді в одній євангельській слов'янській гомаді відбувалося Свято Жнив, на якому було багато гостей і проповідників і рядових членів. Після богослуження трьох проповідників сиділи в хаті одного брата і розмовляли про різні буденні справи. Двох з них були білоруси, а один українець. І розмовляли по-українськи. За дверима їх слухав ще один слов'янський проповідник, сам з походження українець, волиняк, але тепер чисто "русский". Він не витерпів української розмови, ввійшов до кімнати і голосно сказав:

— Я не понимаю, братья, почему вы разговариваете по-украински? Неужели вы забыли свой русский язык?...

Мені розповів це той самий віруючий українець, що там був. Він сказав, що всі відразу перейшли на російську мову, а тому слов'янському місіонерові ніхто не звернув уваги на таку його ненависть до української мови. І треба знати, що цей слов'янський місіонер особливо всюди підкреслював, що в Бога всі мови рівні, що Бог розуміє кожну мову...

І не подумає такий "волинський хахол", що російська ж мова зовсім не "наша", а чужа. Доб-

ре і її знати, але це не обов'язково. Своя ж мова є та, якою говорила до нас наша мати та якою говорить той народ, з якого ми походимо. Але отієї найпростішої "мудрости" не можуть розуміти деякі люди, бо чого ж можна кращого сподіватися від перевертнів?

Подібні явища були не тільки перед війною в Польщі, але вони потім повторювалися в німецьких скитальчих таборах, в ЗДА, в Південній Америці, бо ж наставлення т. зв. "слов'ян" до української духовної праці всюди однакове.

Наприклад, в одному польському таборі в Німеччині була велика баптистська громада, в якій переважаюча більшість членів були українці. Богослуження відбувалися там по-російськи і по-польськи. Коли ж українці почали домагатися, щоб вділити стільки ж місця і для української мови, то, не маючи змоги противитися цьому домаганням, противники української мови знайшли компромісову розв'язку справи. Вони добилися на поширеному засіданні церковної ради, щоб ухвалити таку постанову: якщо ми живемо в польському таборі, то нехай богослуження відбуваються тільки по-польськи... Готові вже були зректися російської мови, щоб тільки не допустити української.

З української мови постійно там насміхалися, називаючи її "топорним язиком" або "телячим наречием" і вперто твердили, що "этот хахлацкий язык ненужен", бо ж всі знають російську мову і можуть нею послуговуватися.

Один зросійщений баптист висловився, що він "считает дурачеством, если кто-то зная русский язык, а говорит по-хахлацки". Той самий баптист сказав, що українська мова — це політична мова, яку видумали німці, щоб розбити єдність російського народу.

Ясно, що з такого твердження можна лише посміятися, бо з таким самим правом і українці могли б сказати, що монголи видумали російську

мову, щоб розбити нею єдність українського народу. Таке твердження виявляє повне незнання мовних явищ. Тож кожна народню мову творить народ сам, а літературну мову того ж народу творять його письменники, поети і вчені лінгвісти, беручи однак за підставу мовні джерела даного народу.

Але це показує, якими безпідставними засобами оперують вороги української справи в загальному, а зокрема духовної праці. Деякі здобуваються навіть на таке, що просто заперечують саме існування українського народу, мовляв, такого народу не було і нема. Але всі демократичні народи світу визнають доктрину: "Самовизначення народів". Отже і наш народ давно вже себе пізнав і сам себе визначив, як окремий народ серед всіх слов'янських народів.

Правдиві ж діти Божі, дійсні післанці Господні не цікавляться походженням народів і їхніх мов. Вони тільки бажають вивчити мову того народу, серед якого вони працюють, щоб проповідувати йому Євангелію. Так зробив Віліям Карей, перший місіонер Індії. Він вивчив 36 індуських мов і говірок і не тільки їм проповідував їхніми мовами, але й переклав Новий Заповіт або хоч його частини на ті мови. Він і не пробував тих людей переконувати, що вони всі, як індуси, є одним народом, а тому і їхня мова повинна бути одна. Ні, це була не його справа; бо цей слуга Божий дійсно політикою не займався, а робив Боже діло, спасав грішні душі.

Сучасні ж різні місіонери, які працюють між нашим народом, називають "політиками-націоналістами" тих, які йдуть за прикладом Карея. А тих, які справді займаються імперіялістичною політикою, бажаючи знищити свідомість багатомільонового народу, це вони називають Божим ділом.

Тяжко собі уявити, звідки взялось це постій-

не і настирливе заперечування всього українського, власне, віруючими людьми. Тому мимоволі в українських віруючих почали появлятися підозріння, чи не керує тим усім якась одна ворожа до українців рука? Не можна бо інакше пояснити цієї непогамованої ненависти до української свідомості і цієї запеклої боротьби, щоб цю свідомість знищити. Особливо це підозріння посилюється тим фактом, що чим більший якийсь “слов’янський” противник усього українського, то тим виразніший він прихильник Москви і обов’язково дуже лівих політичних поглядів.

Особливого посилення ця боротьба набрала в скитальчих таборах у Німеччині, а потім у Південній Америці, про що буде мова далі. В Німеччині всі українські скитальці вороже ставилися до росіянізму і слов’янізму, добачуючи в цьому руку і комуністів й інших “єдинонеделимцев”. Оці явища і були причиною, що українські баптисти в Німеччині домагалися української репрезентації для своєї духовної праці, щоб і наш народ переконати, що духовна євангельська праця, це не політична русифікаційна праця, а також, щоб різні іншомовні місії прийшли до свідомості, що українці то не росіяни, що це окрема слов’янська нація, з окремою мовою, звичаями і культурою. Щоб у майбутньому ці місії не робили старих помилок, йдучи до нашого народу з чужою мовою.

Мовна ця боротьба, — як було згадано, — розпочалася між євангельсько-баптистським братством ще на Волині, але в німецьких скитальчих таборах вона досягла ще більших розмірів. На підставі згаданих і незгаданих причин, українські баптисти зажадали в організованому т. зв. Слов’янському Союзі українського відділу, який провадив би духовну працю серед українського народу під своїм власним ім’ям. Це було найскромніше домагання, яке тільки можна було жадати. Проте росіяни і в тому доглянули для себе якусь

небезпеку розділення, і це слушне домагання відкинули. Тоді українці й створили свою власну Українську Євангельсько-Баптистську Церкву. Українці бажали, щоб їхня праця велася самими українцями, щоб вона репрезентувалася українцями перед владою, перед Світовим Союзом Баптистів, щоб увесь протестантський світ зрозумів, що є на світі не тільки росіяни та ще якісь безособові слов'яни, але що є найперше українці, яких, як протестантів, є найбільше поміж усіма слов'янами, а про яких досі ніхто нічого не знав, особливо в тих закордонних місіях, що перед війною працювали в Польщі.

Але тодішній Слов'янський Союз признавав усі ці норми слухними для росіян, для поляків, для латишів і для всіх інших народів, лише не для українців. Правда, офіційно Слов. Союз не боронив українцям проповідувати по-українськи, хоч і не вважав це за потрібне. Ось, в чисто польських таборах і не цілком в чистих польських громадах, ніхто ніколи і не пробував проповідувати по-російськи чи по-українськи; всі розуміли, що там треба проповідувати тільки по-польськи і завжди туди посилалися проповідники з доброю польською мовою. Але ніколи не було того слушного виrozumіння до українців.

І ось тут сталося справді диво: коли в Німеччині постала Укр. Єв.-Бапт. Церква, то Слов'янський Союз організував у себе і свій український відділ, проти якого раніше сам виступав. Знайшлися негайно і "українці", які очолили той відділ. Це були справді українці з походження, але душа в них була російська, а таких "українців" слов'яни найбільше потребували і потребують тепер. Усе це показало, що Укр. Єв.-Бапт. Церква в Німеччині була потрібна, але щоб її не очолювали свідомі українці, а чужинці або свої яничарі. Справа була в репрезентації. Про це виразно сказав на одному з'їзді Слов. Союзу його голова:

— Мы, избирая членов комитета, не должны смотреть на их национальность, а на их духовность.

На перший погляд така пропозиція ніби й добра, але чи таке можливе було б, скажімо, при виборах німецького, англійського, шведського, латвійського й інших союзів? Хто коли чув, щоб німецький союз вибрав на голову, скажім, чеха, який провадив би працю в тому союзі по-чеськи? Тому зрозуміло, що для всіх народів така пропозиція непридатна, тільки, мовляв, ви нерозумні й недуховні українці, не повинні дивитися на національність, а тоді до комітету повинні вибирати зросійщених людей, бо вони духовніші, вони політикою не займаються, для них “все равно”. І тут зараз приточувалися слова з Святого Письма: “Да будут все едино!” Але яке ж це було велике зловживання Христовими словами!

Ось українські віруючі в своїй християнській простоті понад 100 років не дивилися на національність і що з цього вийшло? А вийшло те, що не тільки ми самі нічого українського не мали, ні Біблії в належному перекладі, ні співаників, ні духовної літератури, ні часописів, ні брошур, нічого, але й протестантський світ у загальному нічого не знає про українську духовну працю. Навіть самі росіяни інколи з здивованням питають:

— А вы раньше где были? Столько лет вы сидели тихо и все было хорошо, и вдруг теперь вам Украины захотелось!

Тому, що українські віруючі не дивилися на національність, то десь аж до 1935 року в каталогах духовної євангельської літератури було заведве дві-три українських книжок.

А де духовна література білоруською мовою? Де їхні духовні журнали, співаники? А білорусів є великий відсоток між слов'янськими віруючими, але тому, що вони в своїй скромності не дивлять-

ся на національність, то тепер не мають з чим прийти до свого народу.

А це наслідки того, що українські і білоруські віруючі не вважали на національність. Але тепер, коли вони, а особливо українці, почали дивитися і на національність, вони дещо зробили. Вони мають свої громади, свої союзи, свою місію, свої радіопрограми, часописи, співаники, видавництва й т. ін. А особливо українські віруючі зробили найбільший поступ з усіх слов'янських віруючих в виданні української євангельської літератури. Вони переклали й видали чудові книжки Б. Грагама, Джорджа Мюллера, Дж. Райса, Освальда Смита і багато-багато інших. А чому? Бо на чолі української духовної праці стали українці, яким діло Боже серед свого народу дуже близьке і дороге.

Після другої світової війни стало відомо всьому світові, яке велике лихо і зло спричинили для людства німці. Вийшло також на яв ще більше зло, яке походить від росіян і яке ще й сьогодні загрожує всьому людству поневоленням і знищенням. І помимо того віруючі німці чи росіяни не соромляться признаватися до своєї нації, не цурються своєї мови. Вони мають свої церкви, свої різні організації і все сміливо називають властивими своїми іменами. Бо ж усім відомо, що ніхто розумний не посуджує всіх німців за те, що зробив Гітлер, також усіх росіян ніхто не обвинувачує за те, що зробив Сталін чи Хрущов. Для того не раз від російських патріотів, навіть віруючих, можна почути такі слова: "Я щаслив, що принадлежу к такому великому народу, как русский народ!"

То чого ж нам, українцям, соромитися свого рідного? Протягом усієї своєї історії український народ ніколи нікого не поневолив, ні в кого не відібрав його самостійности, жодному народові не спричинив такої шкоди, яка хоч частинно могла

б зрівнятися з тією, яку заподіяли йому його сусіди. Не осоромив себе наш народ жодними концентраційними лагерьями і з певністю можна сказати, що українці й білоруси є найбільш спокійними народами в східній Європі. А проте наші сусіди ненавидять нас лютою ненавистю, ніби дика звірина ненавидить жертву, яка виривається з її кігтів... І коли б цією ненавистю ненавиділи нас чужинці, то ще якось можна було б це пояснити, але ця ненависть вселилася також в серця тих, які, якщо того треба, голосно кажуть: "Та я ж також українець..."

По розгромі Карпатської України, мадяри розстрілювали українських вояків. Розповідаючи про це, одна американська місіонерка, родичі якої походили з тієї самої Закарпатської України, просто променіла із захоплення, що гинуть оті націоналісти, оті її однокровні брати. Чим вияснити цю люту ненависть зрусифікованої українки, яка воліє чужу Мадярщину, ніж Україну і яка тішиться перемогою далеких чужинців над її рідним народом? Для такого явища немає пояснення, також немає пояснення, як така людина може бути місіонеркою і взагалі духовним робітником.

Один мій приятель ще перед війною виїхав до Аргентини. Бувши вдома, він відвідував наші євангельські богослуження і був дуже близький до Господа. За якийсь час я одержав від нього листа, в якому він писав: "Не відвідую тут євангельських зібрань, бо не знаходжу в них нічого рідного для себе. Більшість віруючих тут — це українці з Волині, але всі їхні богослуження відбуваються по-російськи. І я питаю себе: чому? Є тут також віруючі німці, чехи, поляки і всі вони мають богослуження своєю рідною мовою, а наші люди свого відреклися й прийняли чуже. Далеке це мені зробилося і я щиро тужу за тими євангельськими зібраннями, що були вдома... В розмові тут з іншими українцями, я часом приходжу до

висновку, чи не захована за тією місією працею тут чиясь рука, що працює для винародовлення нашого народу. Бо ж католики тут залишаються українцями, також православні, а хто тільки пішов до евангелістів, той обов'язково має відректися свого рідного..."

Що я міг сказати на це? Плакати хочеться, читаючи таке. Украли в нашого народу його душу, з корінем вирвали в нього все його рідне. Всі люди на світі шанують своє, тримаються свого, лише українці, під впливом і довгим вихованням чужинців, відреклися свого, зненавиділи його, стали справжніми зрадниками свого народу...

Уже в США я зустрів одну баптистську родину, яка приїхала з Південної Америки. Самі вони родом десь з під Здолбунова на Волині, але розмовляли вони між собою тільки по-російськи. Приїхала з ними також чеська віруюча родина, яка, як і належить, розмовляла своєю рідною мовою. Чеська ця родина незабаром прилучилася до чеської баптистської громади, а оця родина волиняків пішла відразу до американців, хоч і не знала англійської мови. В тому місті була українська баптистська громада, але вони туди не пішли. Своє рідне стало для них чужим і далеким. Один з моїх знайомих був для цього брата перекладачем в якомусь уряді, а коли урядничка спиталася про його національність, то він без сорому відповів: "русский"... Коли ж у розмові потім я спокійно натякнув щось про українську духовну працю, то цей брат-волиняк сказав:

— Ми розуміємо сяк і так. Для нас всеодно, а також всеодно для Бога. Бог не дивиться на націю. У Нього всі рівні.

Оце ті постійні фрази, які русофіли втокмачують до серця наших щирих віруючих. Але ці фрази тільки на словах, а діло показує зовсім інше. Бо якщо дійсно "все равно", то чому ж віруючий росіянин ніколи не відречеться своєї мови і не

прийме, скажімо, української? Чому в російських євангельських богослуженнях панує виключно мова російська? Якщо для них “все равно”, то хоча був би десь один випадок, який оправдав би цю фразу. Ні, це невинне “все равно” стосується тільки до українців, щоб вони забули своє, а прийняли чуже.

Віруючі повинні зберігати духовну єдність зо всіма дітьми Божими (Еф. 4: 3), але це не значить, що вони повинні злитися національно й організаційно. І цієї єдності, духовної спільності і братерської любови та згоди українські віруючі завжди дотримували. Українські віруючі ні на кого не кинули анатемами, нікого не вилучили за “націоналізм”, не зганьбили проповідників інших народів чи союзів, не бойкотували інших журналів, не називали віруючих з інших народів “прокаженими”, з якими не можна мати нічого спільного.

Зате всі ті вияви ненависти були свого часу застосовані до українських віруючих. Та обманути можна людей, але не Бога. Він — Суддя справедливий, бачить усю хитро приховану неправду. І я певний, що ті, які не покаються, вони пожнуть те, що сіяли, за ту кривду, яку вони спричинили українським братам і співробітникам своїм.

**

Свого часу прийшли були до нас вістки з Великої України, що й там також українські баптисти підняли питання української мови по своїх громадах, а це домагання, як і треба було сподіватися, викликало сильну реакцію з боку росіян. Всеукраїнський Союз Баптистів видавав тоді свого органа “Баптист Украины”, який, розуміється, виходив російською мовою з дуже малим додатком по-українськи. В числі 1-му за 1927 рік появилася в цьому журналі стаття п. з.: “Невідкладна справа”, в якій яскраво висвітлювалася потре-

ба української мови по церквах України. Після цієї статті негайно загомонили і росіяни і українці: росіяни, щоб не допустити української мови до церков, а свідомі українці, щоб в Україні була і своя мова не тільки в хаті, але й у церкві. Вся ця справа скінчилася тим, що автор статті “Невідкладна справа” написав у ч. 4 “Баптиста України” свої “Пояснення до статті” і зазначив, що після засідання Ради Всеукраїнського Союзу Об’єднання Баптистів, дискусії по цьому питанні припинюються. Отже, “старший брат” накивав пальцем, “молодші брати” припишкли, “покаялися” й на тому скінчилося.

Але якщо на Великій Україні слово “старшого брата” мало силу й вирішальне значення, то такої сили воно не мало в Західній Україні. Тут “старший брат” міг тільки по традиції ще деякий час впливати, але той його вплив помітно малів. З цим історичним фактом росіяни ніяк не хотіли погодитися і ще до самої другої світової війни в багатьох евангельсько-баптистських церквах у Польщі викликали мовні суперечки і непорозуміння. Вперті ці прихильники старих російських традицій заховали їх в собі через всю війну та привезли їх аж до таборів ДП в Німеччині. Але таких таборів найбільше було українських і польських. А в польських таборах була сила й нашого народу, а також білорусів, які сховалися туди від советських репатріяційних агентів. Розуміється, спочатку в таких польських таборах все було по-польськи, хоч українці з Волині й Галичини, як бувші польські горожани, не потребували ховатися зо своєю мовою. Але, щоб не дразнити декого з поляків, вони були вирозумілі й говорили по-польськи. Багато росіян і білорусів навіть записалися поляками, носили на грудях польські національні знаки, щоб тільки врятуватися від примусового вивозу “на родину”.

Оповідали, що в одному великому польському

таборі, де була єв.-баптистська громада, відбувалася академія на честь якогось польського національного свята. Таборова управа запросила також на цю академію церковний баптистський хор. Прибула на академію також вся церковна рада, всі пресвітери. Були різні точки, співи, деклямації, доповіді. А церковний баптистський хор виконав польську народню пісню: “Nie damy ziemi, skąd nasz ród”, а на закінчення академії польського національного гимна: “Jeszcze Polska nie zginęła”.

Проти цього, що церковний хор співав світських пісень, ніхто із членів церковної ради не запротестував. Але поляки побачили, що хор цей добре співає, то запросили його і вдруге на якесь інше національне свято. А тоді співаки, які були майже всі українці, відмовилися співати польських світських пісень. І тоді, власне, накиннулися на них старші пресвітери громади, що ви, мов, задумали в польському таборі будувати Україну.

Отже, ми б ніколи не осуджували такої поведінки наших братів у польському таборі, коли б це саме вирозуміння вони проявляли і в українських таборах. Але того вирозуміння ніколи не було. Коли хтось з т. зв. слов'янських проповідників приїздив до українського табору, а на богослуженні йому пропонували проповідувати по-українськи, він демонстративно відповідав:

— Нет надобности, здесь все понимают русский язык.

І так думав не тільки якийсь один проповідник, але так думають усі “слов'яни”. Багато пізніше один такий проповідник зустрівся вже в Англії з одним українським проповідником і відразу в розмові поставив йому таке питання:

— А как у вас с украинским языком?

— Дуже просто, — відповів українець. — Українцям я проповідую по-українськи, коли ж буваю між поляками, проповідую по-польськи, як-

що буваю між росіянами і дадуть мені місце сказати слово, проповідую по-російськи. Уважаю, що це згідне із здоровою логікою і зо Словом Божим. А ви як?

— А я думаю, что если украинцы понимают русский язык, тогда нет никакой надобности проповедывать им по-украински, — відказав той.

— Ну, добре, — запитав українець, — а якщо росіяни розуміють по-українськи, то також немає потреби проповідувати їм по-російськи?

— О, это совсем другое дело, — відповів той.

Оце таке поняття. І цей проповідник скінчив якусь школу, має освіту, але такої простої справи не бажає розуміти.

Один з таких проповідників приїхав був у Німеччині до такого українського табору, в якому переважаюча більшість українців були з Галичини, які справді не розуміли всього по-російськи. Йому сказали про це і просили проповідувати по-українськи, тимбільше, що він добре володів українською мовою. Але він не захотів принизити себе “хахлацким языком” і рішуче відмовився. Місцеві віруючі обурилися його впертістю і не допустили його до проповіді. Вони поступили абсолютно справедливо, а проте, коли це розійшлося і довідалися про це росіяни, то один з їхніх проповідників з обуренням сказав:

— Вот, националисты, фашисты, отродье Гитлера!...

Таким чином, слов'яни незаслужено ображували українців на кожному кроці, а боронитися вони не мали права, бо найменший виступ в своїй обороні, ставив їх в ряди націоналістів. Але немає нічого поганого, щоб не вийшло на добре. Ті переслідування заставляли українців більше єднатися між собою і консолідувати свої сили.

Були випадки, що українських старших проповідників, піонерів на духовній ниві в рідному краю тепер ігнорували й обминали. Часто було,

що молодих членів, які щойно два-три місяці прилучилися до церкви, оточували більшою пошаною, ніж тих, що по 20-30 літ працювали з благословінням на Божій ниві, тільки тому, що ці молоді віруючі були проти українців.

Усе українське тоді немилосердно висміювалося й понижувалося, ніби навмисне, щоб дошкулити своїм братам по вірі. Одного разу Український Місійний Хор, який потім об'їхав з євангельською піснею всю Західню Німеччину, мав співанку. Проходив повз дверей білоруський проповідник і насмішливо сказав:

— Вот козачки как поют!...

Ці насмішливі знущання треба було українцям переносити, а найменший спротив кидав на них п'ятно "націоналізму". Тому, українські віруючі мовчали, але все пережите залишилося в їхньому серці невигоєною ранною.

Слов'янський Баптистський Союз видавав свої обіжники і завжди друкувалися вони російською мовою. Але одного разу обіжник вийшов і по-українськи. Один український віруючий розносив у своєму таборі ті обіжники і роздавав членам. Але одного російського проповідника на той час не було в кімнаті і цей брат поклав обіжника в нього на столі. Незабаром той проповідник прибіг до свого брата-українця, віддав йому обіжника і сказав:

— Я не понимаю этого вашего языка...

На жаль, по-українськи він знав дуже добре, але не хотів принизити себе до читання українського обіжника.

Як далеко сягав той російський шовінізм, видно хоч би ще й з того, що в деяких таборах треба було робити списки мешканців по-українськи, а тоді деякі віруючі росіяни не дозволяли писати їхніх імен по-українськи. Один зрусифікований білорус гостро відповів:

— Какой я Михайло? Я — Михаил и требую так и записать?

Але той самий “Михаил”, коли потім робили списки по-польськи, то без жодного спротиву записався “Міхал”. Отже, це показує, якою непогамованою ненавистю дихали слов’яни до всього українського. А проте цей “Михаил” скрізь голосно підкреслював, що для віруючих “нет разницы, для них все равно”.

Про це фарисейське “все равно” свідчить ще й такий факт. До одного великого табору приїхав був представник від Світового Союзу Баптистів і місцеві віруючі приготували йому гарну зустріч. Привітав його один український проповідник, що володів англійською мовою. Тоді якраз роз’їздили по таборах большевики й вишукували советських горожан. А тому всі люди з колишньої ССРСР боялися признаватися до своєї державної приналежності й подавалися за українців з Польщі. А тому й вітаючий проповідник не хотів публічно їх виявити і сказав, що вітає того представника в імені всіх тут присутніх поляків і українців з Польщі. Другого дня росіяни загомоніли: “Какие мы украинцы? Как он мог называть нас украинцами?” А коли нас, українців, називали і росіянами, й поляками, навіть мадярами й румунами, то це нічого! А якщо українці посміли колибуть звернути на це увагу, то їм відповідали: “Это ничего!... Это все равно...” Але для росіян, як бачимо, ніколи не було все одно. Це дуже невинне “все равно” голосно підкреслювалося на кожному кроці, а українці на кожному кроці також відчували й бачили, що це “все равно” тільки для замилювання очей. В дійсності ж воно було не так.

Ось, наприклад, в одному обіжникові Слов. Союзу в Німеччині була цитата з російської поезії, де було підкреслено: “так сказал **наш** поэт”:

“Сейте разумное, доброе, вечное,
Сейте, спасибо вам скажет сердечное

Скитальський народ (повинно бути: руский народ)

Отже, щоб замилити очі, то “русский народ” замінили “скитальський”, але самого поета (Некрасова) назвали “наш поет”. Уявляємо собі, щоб то було, коли б хтось відважився сказати в російському середовищі, що Шевченко, або Франко, або Самійленко **наш** поет. Скільки б то було сміху, зауваг, протестів!

Так що те російське “все равно” практично виглядає так, як писав український поет С. Руданський: Зайшов московський солдат до хати і просить щось з’їсти, а господиня й питає: “Що ж тобі, солдатику, дати: хліба чи пирога?” Солдат відповів: “Все равно, бабушка, хлеб или пирог, — давай пирог!” Отак воно було на практиці з українською й російською мовами в Слов’янському Союзі в Німеччині, так воно є й досі по всіх т. зв. слов’янських ев.-баптистських громадах. На словах підкреслюється оте “все равно”, на ділі — все по-російськи.

І найсумнішим для нас явищем цього всього є те, що багато було правдивих росіян, дійсних дітей Божих, і вони вирозуміло й прихильно ставилися до української мови в духовній праці, але найбільшими ворогами були винародовлені українці й зрусифіковані білоруси. А це ще зайвий раз показує правдивість нашої історії про яничар, що були лютішими ворогами своєму народові за татар чи турків.

Це ігнорування й принижування українців робилося послідовно і свідомо. Напр., одного разу повернувся слов’янський місіонер зо своєї місійної подорожі по таборах і розповідав на одному богослуженні про свої враження. Розповів також про великий скитальчий табір у Фіссені й дослівно сказав так:

— Это большой русский лагерь, но там есть

и малая группа украинцев, которые все время бунтуются...

Оповідав він це з усмішкою, спокійно і слухачі ніколи не могли подумати, що він оповідає абсолютну неправду. Бо ж табір у Фіссені в найбільшому своєму розквіті нараховував 2500 душ, з чого українців було 1500, а росіян 1000. Отже, українців було півтора рази більше, ніж росіян, а не “малая группа”. І не потребували вони також “бунтуватися”, бо вони були адміністративно відділені від росіян і не мали з ними нічого спільного. А “бунт” цей виявлявся хіба в тому, що віруючі хотіли чути там проповідь Євангелії своєю мовою, а росіяни намагалися до того не допустити.

Або ось один з українських євангельських проповідників з родиною був вивезений до міста Аугусдорфу, де був великий польсько-литовський табір. Було в ньому також чимало інших народів. Цей український проповідник розвинув там широку діяльність як словом, так і ділом. Як справжній християнин, не робив він ніякої різниці між націями, ділився зо всіма, чим тільки міг і залишив у тому таборі найкращу по собі пам'ять. Через його служення навернулося там до Бога багато людей. Але обставини так склалися, що він виїхав з того табору, а його місце зайняв один слов'янський проповідник, який і зібрав духовні овочі свого попередника. Про це він кілька разів писав до російського баптистського часопису “Сеятель Истины”, але завжди свідомо промовчував працю свого попередника лише тому, що той був свідомим українцем.

Таким чином ситуація між баптистами в таборах з кожним днем напружувалася. З одного боку українські скитальці, православні й греко-католики, вимагали по таборах проповіді українською мовою, рахуючи все, що носить назву російського, що воно комуністичне. Розуміється,

віруючі українці так не думали, але тим людям, які втікали від комунізму, тяжко було зробити тут різницю. З другого боку українські віруючі переживали різні прикrostі від своїх же братів у Христі, слов'ян. Покинути отак просто Слов'янський Союз українці не бажали, бо ж вони його разом творили, та й не всі українці були свідомі того, що конче потрібна окрема українська праця. Більшість віруючих поза своїм табором нічого не бачили й нічого не знали, що діється в інших таборах. У повній ситуації орієнтувалися тільки проповідники, які подорожували по таборах.

Щоб розв'язати цю тяжку проблему мирним шляхом, українські баптисти на спільній конференції в м. Любеку 1946-го року внесли пропозицію, підписану багатьма українцями й білорусами, щоб при Слов'янському Союзі створити автономні відділи: український, польський, білоруський й російський, бо ж з таких націй і творився Слов. Союз. Союзний центральний комітет мав би координувати всю працю цих відділів, а кожний відділ мав би дбати про розвиток духовної праці серед його народу. Коли ця пропозиція була прочитана перед конференцією, то з боку росіян постала страшна реакція. Всі найвидатніші проповідники із слов'янського боку почали виступати з промовами, доказуючи неправдивими фактами й доводами, що українці хочуть підступом відділитися від інших слов'ян, а ми одна слов'янська родина на чужині й повинні боятися такого кроку. Промови їхні, як потім вияснилося, були заздалегідь до цього підготовлені, в яких вони доказували, що українці — це вічні бунтарі й т. ін. А всім відомо, як в таких випадках реагує наш простий і щирий загаль. Віруючі ж наші богобоязливі люди, але інколи малодумаючі. Коли їм прочитали, що Сам Христос молився за єдність, а тому розділення — це більший гріх, ніж перелюб та вбивство, то вони жажнулися. Вони злякалися, але не поду-

мали про те, що Христові слова зовсім неправильно пояснювалися слов'янами. Не подумали наші люди про те, що якраз тоді німецькі баптисти мали свій союз, а в ньому навіть був відділ фольксдойчів. Також латиші, хоча більшість з них знали російську мову, але вони мали свій власний союз і ніхто їм цього не вважав за розділення. І тепер, уже на американському континенті, ми побачили, що такі відділи можуть існувати в одному союзі, бо ж, напр., п'ятдесятники в США мають в своєму союзі три відділи: український, польський і російський. Кожний відділ веде духовну працю між своїм народом, видають навіть окремі часописи в цих трьох слов'янських мовах.

Отже, на конференції в Любеку, під впливом промов слов'янських проповідників, пропозиція українців і білорусів була відкинута більшістю голосів. На це голосовання мали вплив і промови слов'ян, а також і те, що в багатьох таборах слов'яни мали своїх вислужників з українців, яких і вибирали делегатами на конференцію з надією, що вони будуть голосувати на користь слов'ян. Таким чином слов'яни поставили українців перед konieczністю діяти самим і тоді, власне, українці організували свою незалежну Українську Євангельсько-Баптистську Церкву з осідком у місті Мюнхені, Південна Німеччина.

Після того, щоб забезпечити за собою ту частину українців, що були в Слов. Союзі, щоб вони не пішли до Української Баптистської Церкви, Слов'янський Союз таки зорганізував ще свою т. зв. "українську церкву", цебто зробив якраз те саме, що на конференції в Любеку відкинув. Чому це так? Чи тепер уже перестало бути гріхом те саме, що раніше було? Ні, справа тут була не в розділенні, не в грісі, а в слов'янській політиці. Гріха боялися вівці, а пастухи робили свою єдинонеделімську політику. Спочатку український автономний євангельський рух очолювали досвідчені

українські робітники, які в минулому не раз обійшли пішки всю Волинь, Галичину й Полісся, несучи поневоленому гріхами народові вістку Євангелії. Ці духовні робітники багато разів були переслідувані католицькою польською владою, мали за собою великий досвід в праці й вірність Господу, а тому вони й мали глибокий вплив на віруючих українців і пошану від них. А цього, власне, слов'яни боялися. Вони боялися, щоб усі українці не перейшли до Укр. Церкви, бо ж тоді в їхньому союзі нічого не залишиться. Вони за всяку ціну не бажали, щоб ті українські проповідники стали на чолі української духовної праці, щоб не мали вільної руки діяльності навіть в окремому українському відділі. Тепер же, коли ті робітники організували Українську Баптистську Церкву, очолили її, то Слов'янський Союз більше не боявся, що його друга церква відділиться, бо на чолі її слов'яни поставили перевертнів, які справді були українцями з народження, але більше в них українського нічого не було. Зате слов'яни їх шанували, як то звичайно буває, що кожен поневолювач шанує зрадників. Приписували їм дуже велику "духовність", що вони, мов, дивіться, самі українці, але вони різниці не роблять, для них всі однакові. Ця ж новостворена слов'янами "українська" церква була потрібна Слов'янському Союзові для того, щоб сказати тим українцям, які були між ними: "Дивіться, ми не проти українців, ми навіть бажемо, щоб духовна праця розвивалася між вашим народом..." Але яке ж це твердження було далеке від правди!

А також вона була потрібна, щоб компромітувати Українську Єв.-Баптистську дійсно незалежну Церкву. Слов'яни писали й говорили, що Українська незалежна церква непотрібна, бо ж українці добре себе почувають у Слов'янському Союзі. Союз цей ще недавно називав "націоналізмом" найменший вияв любови до свого рідного, тепер ніби

став оборонцем українства і то перед ким? Перед незалежною Українською Церквою, доказуючи, що жодної незалежності українцям не треба, що їм добре і з росіянами.

Читаючи оце в багатьох постане питання: “А чому ж, однак, не всі українці пішли до незалежної української церкви?” Слов’яни це явище пояснювали так, ніби українці самі не бажали своєї незалежної духовної праці. Але це не так. Переважаюча більшість українців в Слов’янському Союзі були прихильниками Укр. Бапт. Церкви, але не виявляли своєї прихильности з таких причин:

1) Ніхто з віруючих українців не бажав розділення в громадах, а в усіх майже тодішніх громадах були українці, поляки, білоруси, росіяни. І ось ця неукраїнська меншість робила всі спроби, щоб не допустити українців до їхньої церкви. Українці ж задля спокою сиділи тихо, боячись розділення.

2) Економічні справи також стримували багатьох українців від прилучення до укр. церкви. Різні протестантські місії за кордоном присилали для Слов. Союзу матеріальну поміч, а вся ця справа в Німеччині була в слов’янських руках, яким ті закордонні місії найбільше довіряли, бо в тих місіях за кордоном були люди, які вже чули про українців, що вони “разделители”. Тому чимало українських віруючих цупко трималися Слов. Союзу, щоб не лишитися без матеріальної помочі.

3) Накінець — може це й найголовніше — еміграція. Життя наших людей в Німеччині було ніби якимось переходовим пунктом, звідки кожен намагався кудись виїхати. Слов’янські ж діячі всюди розголошували, що “раскольнікі”, цебто члени Укр. Бапт. Церкви до Америки чи до Канади не поїдуть. І всі українські віруючі розуміли, що це не порожня погроза. Бо ж усі знали, що для того, щоб виїхати до Канади чи США, треба від

когось звідти мати виклик. Усім було ясно, що ніхто не буде отак направо й наліво розсилати афідавитів, але хтось мусить цю справу координувати і хтось мусить про кандидатів на виїзд подати свою опінію. А тут українські віруючі побачили, що слов'яни роблять усі намагання, щоб очорнити й змалювати в найгіршому світлі членів Української Бапт. Церкви перед усім баптистським братством Канади, США, а навіть Південної Америки. Незабаром українські віруючі в Німеччині отримали тривожні вістки, що закордоном уже ведеться акція, щоб їх не допустити до Америки. Це все означало, що погрози слов'ян починали приймати реальні форми. Українці також знали, що провідники Слов'янського Союзу в Німеччині мали широкі зв'язки з баптистським братством закордону, а також з Всесвітнім Союзом Баптистів, де український голос ніколи не мав жодного значення.

А кожному ж скитальцеві за всяку ціну бажалося виїхати з Німеччини, а найперше до США чи до Канади. Всіх огортав жах на одну тільки думку, що вони можуть залишитися в Німеччині. Перспектива перебування в таборах наповнювала всіх скитальців розпукою, а тому й дехто з українських віруючих боялися навіть признаватися, що вони симпатизують з українською церквою, щоб не потрапити до числа "неблагонадежних".

І воно справді не відомо, як було б, коли б справа еміграції не опинилася в руках п. Шатца, представника американських баптистів для скитальців, який не пішов по вузькопартійній лінії. Його не цікавила політика "єдінонеделімства", але це була людина широкого християнського серця. Слухаючи різні наклепи слов'ян, він забажав вислухати також віруючих українців і побачив, що правда по їхньому боці. Тому він у своїй праці робив заходи, щоб вирівняти ті кривди, що були заподіяні українським віруючим.

А також у самій Америці й Канаді знайшлося

чимало людей, які не повірили слов'янським наклепам. Вони робили все потрібне, щоб рятувати українських скитальців. Про це дбали найперше Українські Місійні Товариства Канади й Америки, багато приватних осіб, а особливо треба відзначити в цій праці заслуги українського баптистського проповідника Н. Лук'янчука, який сам один спровадив до США дуже багато скитальців. Не можна тут поминути також одного покійного вже російського баптистського добродія, Х. Шибанова, який діяв не в національному інтересі, а в чисто християнському, спровадивши, як оповідають, до США понад 300 осіб скитальців, а в тому й родину відомого українського баптистського проповідника Івана Барчука.

Між українськими і слов'янськими віруючими були різні пізніші спроби дійти до порозуміння, тими справами зацікавилися й представники Світового Союзу Баптистів, були спільні наради представників обох сторін, але, на жаль, ніколи між ними вже не дійшло до належного християнського порозуміння. Тим більш, що представники Світового Союзу Баптистів завжди були своєю симпатією по боці слов'ян, а слов'яни, відчуваючи за собою силу, хотіли тільки такого поєднання і співпраці, щоб українці скорилися перед ними, визнали себе винними за організацію своєї церкви, влилися назад до Слов. Союзу й забулися за якусь там незалежність в духовній праці для свого народу.

Тимчасом Українська Євангельсько-Баптистська Церква в Німеччині гарно розвивалася. Вона мала свої чудові й багатолюдні з'їзди, які завжди проходили в душі любови й спокою. Вони навіть спромоглися весь час видавати свого друкованого органа "Дорога Правди", чого не мала жодна інша національна баптистська група. Праця Укр. Баптистської Церкви була така велика, що вона незабаром перевищила працю Слов'янського Со-

юзу. А ще треба рахувати, що не всі овочі праці своїх робітників зібрала ця церква. Такі великі громади як Ганновер, Бадгорн, Райне, Аугустдорф, Бургдорф, Гайденау та інші, де з благословінням працювали робітники української церкви, але праця ця зараховувалася до Слов. Союзу.

Ці успіхи, як видно, не давали слов'янам спокою і вони вирішили припинити їх тим, що на своєму з'їзді у м. Фрілле 1948 року прийняли резолюцію про заочне вилучення перших трьох організаторів Української Єв.-Баптистської Церкви, які на той час були вже за кордоном, а дев'яťох укр. проповідників, які тоді очолювали цю церкву, взяти на замітку. Цей присуд доконався без самих підсудних, яких не покликали на розправу й не дали їм висловитися в своїй обороні.

Але Слов'янський Союз сильно обрахувався. Він не взяв під увагу того, що несправедливих і незаконних резолюцій віруючі дотримуватися не будуть. Так і сталося. Навіть громади Слов. Союзу тих резолюцій не прийняли і їх не дотримувались. А сталося ще й таке, що творці отих резолюцій, опинившись потім у Канаді й США, виступали з проповідями в тих українських баптистських громадах, де пасторами були ті, яких вони ще недавно вилучували в Німеччині... Важко тут збагнути, чим слов'яни керувалися, вилучуючи українських заслужених проповідників?

На цьому місці варто також підкреслити, що провідниками тодішнього Слов'янського Союзу в Німеччині були зросійщені німці, армяни, зросійщені латиші, зросійщені естонці, білоруси, поляки, росіяни, а також кількох українських перевертнів. Українські віруючі ніяк не могли збагнути, яке діло мають до їхньої духовної праці естонці, латиші, армяни, німці, поляки, росіяни. Українцям навіть на думку ніколи не приходило, щоб керувати духовною працею оцих народів, щоб наказувати їм, якою мовою вони мають проповідувати Єван-

гелію своєму народові, якою мовою вони мають молитися. Де ж таке може бути на світі?!

Важливо ще раз нагадати, що Слов. Союз вилучив тоді якраз тих українських проповідників, які все своє свідоме життя були вірні християнським принципам, які до самого 1939 року ревно працювали по всій Волині, Галичині й Поліссі. Вони влаштовували там різні курси, очолювали гарні й старі баптистські громади, їхні прізвища завжди можна було зустріти на сторінках російського духовного журналу “Гость”, також на сторінках журналу “Маяк” та інших євангельських часописів. А тепер їх осудили й вилучили тільки за те, що вони посміли признатися до свого народу, сказати, що й українці, нарівні з усіма іншими народами світу, повинні чути проповідь Євангелії своєю рідною мовою.

Але ось сталося потім таке явище, якого ніяк не можна збагнути і нічим його не можна пояснити. Коли всі ті слов'янські різнонаціональні провідники опинилися в США й Канаді, а також багато звичайних членів того союзу, які були дуже лояльними до слов'янства в Німеччині, бо жили в українських таборах, то на американській землі вони такими не були й від перших днів виявили те, чим вони справді були. Приїхавши до Канади й США, де були давно організовані баптистські громади різних націй, ті “слов'яни” пішли кожен до церкви свого народу. Естонці пішли до естонців, німці — до німців, латиші — до латишів. Отже, зробили вони це зовсім правильно, але українцям дуже цікаво знати, чому їх за це ніхто не вилучує?... То ж це вони вилучували в Німеччині українських віруючих за те, що ті приєдналися до церкви свого народу.

Бувші робітники Слов'янського Союзу в США справді розділили деякі слов'янські баптистські громади, відділюючи польські родини до новоорганізованих польських громад. Але слов'янські

віруючі не тільки не вилучують за це тих, які відійшли від них до своїх національних громад, а навпаки, вони одні одним допомагають у праці, бувають одні в одних на конференціях і т. ін. Наприклад, коли відбувається конференція польських баптистів, то Русско-Український Союз Баптистів у США висилає на неї або своїх представників, або привітального листа. Але той самий союз ще ніколи не вислав свого офіційного представника або привітального листа на конференцію українських баптистів. Чому? Бо той союз визнає самостійну духовну працю поляків, чехів, навіть найменших народів, але української самостійної праці він не визнає.

Я сам особисто чув, як один євангельський слов'янський проповідник у США в часі своєї проповіді казав так: "Многие бывшие Ди-Пи пережили в Европе тяжелые времена, а теперь забыли за то, как Господь их спас. Приезжая в Америку, украинские Ди-Пи не идут к русским, а ищут украинцев, как будто бы они не понимали по-русски... А это грех, братья и сестры..."

З великою гіркотою в душі я слухав цього проповідника і ніяк не міг збагнути, чи справді він не розуміє тієї простої справи, що кожному близьке його рідне, чи він не хоче того розуміти. І якраз він проповідував тоді в тій церкві, де багато членів недавно приїхали до Америки як слов'янські Ди-Пи, а в Америці всі пішли до німецьких громад, бо вони були т. зв. фольксдойчі. Чому ж тоді всім націям можна шукати і піти до своїх церков, любити свою мову, свою батьківщину, а українцям не можна? Добре, щоб на це питання відповіли ті українці, які перебувають у слов'янських громадах.

В Америці й Канаді чимало є слов'янських проповідників, для яких мова вже давно не відіграє жодної ролі. Напр., вони прекрасно розуміють все по-англійськи, може ще й краще, як по-

російськи. А помимо того до американських церков вони не йдуть, не вливаються в американську духовну працю, а ведуть свою. В деяких містах існують величаві американські протестантські церкви з чудовими хорами, оркестрами, де справді можна почути глибоку духовну проповідь, відпочити душею. Але ось недалеко тієї церкви збирається маленька група віруючих “руських”, часто в тісному приміщенні, в непривітній обстановці. А притому всі ці люди добре розуміють англійську мову. А до американців не йдуть. Чому ж? Бо нехай своє буде найбідніше, але то своє. Але це ж проти того, що слов'яни часто кажуть українцям. Якщо у Бога “нет разниці”, то треба їм вливатися в загальне русло американського життя й забути за своє. На жаль, так не є. Кожний такий слов'янин іде до своєї національної церкви, щоб вона була найменша і найбідніша, бо ж там своя мова, своя духовна пісня. А за таке саме поступовання вони осуджують українців.

Редактор відомого російського євангельського журналу “Верность” писав одного разу, що він був приємно вражений, почувши в одній американській церкві мелодію “Який же славний Бог в Сіоні”. Ця мелодія, яку він називає “російською”, нагадала йому його батьківщину Росію. І ми за це не посуджуємо того редактора, але коли б таке саме почуття висловив українець, то це вже був би непростимий гріх націоналізму.

Свого часу Українська Єв.-Баптистська Церква в Німеччині видала свого “Відкритого листа” й назвала цю інтернаціональну збиранину “комінформом”, що дуже обурило слов'ян. Я не беруся твердити, чи це окреслення правильне, але, приглядаючись до всієї цієї справи, хотілося б знати, звідкіля походить така інтернаціональна ненависть до всього українського і то конче на ґрунті русофільства тоді, коли до інших народів, які виявляють ті самі почуття до свого рідного, немає такої

ненависти? Притім, сьогодні вже дуже добре відомо, що на американському континенті комуністична пропаганда має великий вплив на тутешню стару еміграцію, а від того впливу не оборонили себе і деякі віруючі, а особливо білоруси й волиняки. І віруючі українці вже переконалися, що ті, яких торкнувся цей вплив, вони якраз є найбільшими ворогами української незалежної духовної праці. Це явище особливо видне в США, в Канаді, а також в Південній Америці, де є сильна стара еміграція з бувшої Польщі.

Наприклад, оповідали мені, що коли один український віруючий скиталець прибув з Німеччини до Канади, то один з тутешніх слов'янських віруючих, між іншим, дуже активний в духовній слов'янській праці, "привітав" цього прибулого скитальця такими словами:

— Коли б на ваших руках не було братньої крові, то ви не боялися б вертатися додому, і не втікали б аж до Канади...

Але цей український віруючий, як знаємо, не мав на руках нічєї крові. Навпаки, він наражав своє життя на небезпеку, рятуючи одну єврейську родину від смерти в часі німецької окупації Західної України. А тут його зробили вбивцею тільки тому, що він не бажав вертатися "на рідину". Отже, можна вже знати, якого духа був цей слов'янський "брат".

І ця червона пропаганда торкнулася не тільки простих віруючих, а навіть проповідників. Ось в одному євангельському богослуженні такий проповідник промовляє на тему "дощ благословіння", а щоб дати до своєї проповіді відповідну ілюстрацію, він сказав так: "Бачите, брати і сестри, колись не дав Бог дощу в Україні і через це стався там великий голод..."

Це слухали десятки людей, які той голод самі переживали і вони знають, що в Україні тоді був дощ і був великий урожай, а голод був ство-

рний навмисне для того, щоб голодом примусити українців до покори й загнати їх до колгоспів.

То чи не знав того цей проповідник? Ні, він знав, але йому незручно признатися, що голод в Україні створив його народ “богоносець”, а зрештою його також трошки торкнулася червона пропаганда, а також багатьох його слухачів.

Кілька років тому відвідав ССРСР, а також Польщу один слов'янський проповідник з США. Описуючи потім свої враження з тих відвідин, він намагається переконати своїх читачів, яка то за залізною заслоною велика воля віри, а особливо в Польщі. І без усякого сорому він пише, що в Польщі ще ніколи такої свободи для проповіді Євангелії не було, як тепер. Отже, чим пахне така писанина, і кому вона на користь? Цей проповідник не соромиться кинути на передвоєнну Польщу обвинувачення знаючи, що перед війною віруючі в Польщі мали велику волю в своїй праці, без порівняння більшу, як тепер. Вони мали там багатолюдні конференції, Біблійні Школи, отримували з-закордону тисячі примірників духовної літератури на всіх слов'янських мовах. А тепер? Скільки віруючі поляки й українці намагаються послати до Польщі з Америки чи з Канади, то туди легально нічого не доходить з духовної літератури. То де ж ця така дуже велика воля віри? Бідний цей проповідник не бачить, що віруючі в Польщі мусять ту “волю” купувати дуже дорогою ціною свого власного сумління. Усім відомо, що католицька церква в Польщі на жодний компроміс з безбожним комуністичним урядом не йде. Тому й уряд католицьку церкву поборює, а для того дав “волю” протестантам. І за цю “волю” протестанти своєму урядові вірно служать. Віруючі в Польщі посилають своїх представників на всі комуністичні конгреси “для миру”, хоча й знають, що це тільки замилювання очей вільному світові. Вони також змушені приймати уділ в різних т зв.

скуменічних конференціях, які скликає Москва для виразних своїх атеїстичних цілей. І за це все, за примушену службу комуністичному режимові, уряд ніби дає їм велику “волю”.

Ось дуже яскравий приклад цієї “воли”. В 1965 році відбувся в Міямі, США, XI конгрес Світового Союзу Баптистів, на який Москва і Варшава прислала своїх баптистських представників. Голова союзу польських баптистів А. Кірцун потім описав свої враження з того конгресу на сторінках польського баптистського журналу “Слово Правди”, ч. 10 за 1965 рік. Він пише, що коли вернувся з Америки додому, то відразу поїхав, на запрошення московського православного патріарха, до Москви, щоб взяти уділ у засіданнях в справі “світового миру”. Разом з ним поїхали інші пастори і євангельських християн, і методистів, і лютеран та інших протестантських віроісповідань в Польщі. Поїхали нараджуватися, якби то встановити на світі мир, приборкати й осудити США, які хочуть поневолити світ... І я думаю, що всі ці протестантські проповідники в Польщі розумні люди, вони бачать і знають, хто дійсний винувник усіх воєн на світі, хто року 1939-го, наспілку з Гітлером, розбив їхню державу, хто знищив в Катинському лісі багато тисяч польських офіцерів, вони знають багато-багато, але мусять їхати, щоб купити собі “волю”, якою захоплюються слов'яни в Америці...

Ми далекі від того, щоб посудити віруючих у Польщі, бо вони роблять те, що вони можуть, щоб і в найтяжчих обставинах повести духовну працю між своїм народом. Але нам до безконечности дивно, що слов'яни, які живуть справді в вільному світі, і вони не бачать того всього.

Червоних поглядів не мають “націоналісти”, вони завжди й категорично проти комунізму, а тому й не диво, що комунізм ненавидить націоналізм більше, ніж будьякі інші ідеї і побореу його

навіть в найбільш невинних формах, часто називаючи націоналізмом те, що націоналізмом не є. І цей дух ненависти до кожної незалежності, а зокрема до української ввійшов і до церков, на жаль, до євангельських, але тільки там, де має свій тяжкий вплив комуністична пропаганда, бо ж тільки для однієї комуністичної Росії страшна всяка незалежність поневолених нею народів, а особливо народу українського. Більше нікому на світі незалежність не є страшною. А проте один з діячів Слов'янського Союзу в Німеччині сказав, що організація Української Баптистської Церкви — це більший гріх, як перелюб чи вбивство. Отже, різні т. зв. слов'яни за кордонами Росії мають багато дечого спільного з російським народом, з комунізмом. Напр., між віруючими слов'янами вважається гріхом усяка незалежність, найменший вияв до свого рідного, виключаючи росіян. Росіянам вільно любити свою батьківщину, свою мову, дбати про своє, але коли це саме виявляють, скажемо, українці, то це вже вважається гріхом. Якраз те саме практикується в ССРСР. Кожна незалежна думка там люто переслідується, тільки не переслідується російський націоналізм. Навпаки, він ще й силою насаджується.

Після другої світової війни большевицька пропаганда між слов'янськими віруючими на Заході особливо знаходила пригожий для себе ґрунт, коли Сталін видав наказ "что есть Бог", а з Москви навіть почав сюди приходити баптистський часопис "Братский Вестник". Отже тепер всім було видно, що там все "змінилося"... І все те, що писалося в передвоєнних духовних жураналах, особливо в журналах "Верность" і "Евангельская Вера" про люті переслідування віруючих, відразу забулося. Багато слов'янських віруючих прийняли писання "Братського Вестника" за чисте зерно. Але кожен, хто правильно думав, то відразу побачив, що все писане там, писалося за "приказом

згори". Ось у 6-му числі цього часопису за 1947 рік, у статті "30-я годовщина Октябрьской революции" автор пише: "Религиозная свобода в СССР — очевидный факт и напрасно люди, враждебно настроенные против республики трудящихся, стараются нести клевету о том, что, якобы в СССР для религии нет свободы".

Отже, нехай скажуть ті, що недавно звідти приїхали, чи це правда, що тут написано? Якщо в Америці є воля віри, то про неї навіть ніхто не пише. Тут приїзджі проповідники з СССР можуть собі їхати, де вони бажають, можуть говорити по церквах усе, що вони хочуть. Вони можуть сюди присилати всяку духовну літературу й ніхто їм у цьому не перешкоджає. А того всього немає в СССР. Коли б там справді була воля віри, то найперше не було б у "Братскому Вестнику" такої брехливої статті, а по-друге, де ж ділися всі євангельсько-баптистські передвоєнні діячі, хоча б ті, що 1928-го року ще востаннє приїздили до Торонта на Всесвітній Конгрес Баптистів? Повернувшись тоді додому, вони всі були заслані до концентраційних таборів, замучені. А тепер їхні брати у вільному світі забули за них і ніби глумляться над їхньою світлою пам'яттю!... Бо хіба ж це не глум, якщо одного сучасного баптистського проповідника з Москви спиталися на пресовій конференції в Англії про гоніння на віруючих в СССР, а він сказав: "Если в России кто-нибудь из верующих пострадал, то не за веру, а за контрреволюцию"? Ні, це справжній глум над великими мучениками за свою віру!

Або ось в числі 5 за 1947 рік "Братского Вестника" пишеться таке: "Теперь мы имеем необходимое количество Библий, и когда все израсходуются, — мы сможем вновь издать потребное нам количество Библий, Новых Заветов, сборников духовных песен".

Ну, можна в це вірити? Цьому вірять деякі

слов'янські віруючі в вільному світі, але недавні скитальці за жодні скарби вірити в це не хочуть. Хто там був, той знає, чи є там Біблії та співаники. А навіть хто там не був, то якщо він хоче переконатися, то нехай випише звідтам якоїсь духовної літератури. То ж можна таку літературу виписати з Японії, з Азії, з найдальшої закутини світу, де тільки є християни. То якщо ж на тій вашій “славної родине”, дорогі слов'яни, така велика воля віри, то чому звідти не приходить нічого, окрім пропагандивного “Братского Вестника”? Ні, волі віри там немає, бо сотні людей постійно просять звідти, щоб прислати їм Біблію, Євангелію. Про це вже самі слов'яни починають переконуватися, бо побували там деякі їхні проповідники й побачили це власними очима.

В багатьох числах “Братского Вестника” пишеться таке, чого не можна знайти в жодних духовних часописах усього вільного світу. Ось у ч. 4 за 1947 рік віруючі з провінції пишуть, що вони так вдячні своєму урядові за щасливе життя, що з тієї вдячності у Вербну неділю після ламання хліба (Вечері Господньої) всі вони, разом з своїм пресвітером, пішли на колгоспні поля працювати, щоб таким чином засвідчити свою велику лояльність до партії...

Які ж вони справді бідні ці віруючі! Напевно вони дуже раненько мали своє богослуження, щоб потім ще встигнути на поле до праці. В якій іншій країні потрібне щось таке? Скрізь у вільних країнах держава вірить у лояльність своїх горожан, і не треба аж так намагатися, щоб ту лояльність доказати. Щось таке потрібне тільки в країнах хронічного недовір'я, постійного підозріння та найстрашнішої неволі.

Дивно тільки, що отакі дописи своїх братів читають слов'яни у вільному світі й не можуть зробити свого висновку з прочитаного. А тих, хто свій власний висновок зробив, хто не вірить отій

диявольській пропаганді, вони ненавидять, вважаючи всіх ворогів комунізму ворогами російського народу взагалі. І тому не диво, що коли на одному євангельському богослуженні один проповідник оповідав про пережиті ним страхіння в СРСР, то потім до нього підійшли члени цієї слов'янської церкви й сказали:

— Знаєте, не хорошо, что вы так бросаете грязью на свою родину...

Але вже хіба найжахливіше є те, коли читаємо в "Братському Вестнику" про т. зв. "молитвенно-патриотические собрания", які в СРСР дуже часто відбуваються по євангельсько-балтистських громадах. Раніш таких зібрань ані баптисти, ані євангельські громади не знали, але прийшли вони з наказу Сталіна по другій світовій війні. На таких "молитвенно-патриотических" зібраннях повчається віруючих, якими вони мають бути по відношенні до влади, виховується їх, щоб вони були цілком віддані владі, щоб любили свою "славную родину".

Напр., у числі 4 за 1947 року "Братского Вестника" описується, що на одному такому "собрании" якийсь "брат" в захопленні деклямував: "Я — участник отечественной войны с первых ее дней. Я с боями прошел почти всю Европу. Я Польшу освобождал, Берлин штурмовал, в Праге врага добивал"...

Читаючи про такий російсько-комуністичний націоналізм, який друкується в духовному часописі, різні русофільські ультра-патріоти захоплюються такою писаниною, ігноруючи правду, яку їм оповідають прибувші звідти люди. Вони не тільки захоплюються безсоромною брехнею, яку змушений писати "Братский Вестник", але й самі пишуть до того "Брат. Вестника" не краще від тих, що там мусять писати.

Ось, один слов'янський діяч з Америки, в ч. 4 за 1946 рік пише: "Мы радуемся тому, что СССР

так твердо стоял и устоял перед врагом. Мы радуемся водворению мира и благодарим Бога за победу, дарованную Им СССР”.

Цікаво, чи цей шановний проповідник подякував би Богові й тепер, якщо Він “даруєт победу СССР?” Ясно, що тепер ця “победа” була б над усім вільним світом і до такої “победи” СССР змагає на всіх відтинках своєї політики. А мусів би знати цей ентузіяст совітських перемог, що мільйони людей всієї східної Європи, а в тому й багато віруючих плачуть гірко від того, що СССР, з допомогою Америки переміг. Цю перемогу дуже добре відчули чехи, поляки, а особливо мадяри.

Інший “слов’янин” з Аргентини в тому самому числі “Брат. Вестника” пише: “Слава Богу, что Он дает нам всегда торжествовать и слава нашей великой родине СССР, победа которой звучит и здесь, в столь далекой стране, Аргентине”.

Ще інший, також з Аргентини, в тому самому числі пише: “Я радуюсь, что получил эту возможность через наш журнал “Б. В.”, который, не смотря на великое пространство и глубокий океан, несет к нам в Аргентину братскую весть из нашей любимой и славной родины СССР”.

Подібних листів можна було б наводити дуже багато, ними заповнені довгі сторінки “Братского Вестника” особливо за роки 1946-47, але й цих вистачить, щоб відчутти, чим тхне від слов’ян на американському континенті. Для них СССР, це — “великая родина”, “любимая и славная родина”, “уважаемая родина” і т. д. Дивує нас тільки, що вони сидять ще тут на чужині, “мучаться в капитализмі” і не їдуть до тієї своєї “родини”.

І оце люди такого думання були головними дорадниками для Слов’янського Союзу в Німеччині. Вони, власне, й давали йому свої поради, як треба поводитися з українськими проповідниками. Із своєї симпатії до “славной родины” вони не могли зичливо ставитися до духовної праці по-

між українським народом. Це зовсім зрозуміло.

Але правдиві діти Божі радіють з кожного успіху поширення діла Божого серед усіх народів. У місійних школах вивчають мови і найменших племен, щоб і їм проповідувати Євангелію в їхній рідній мові. А тут сталося якесь незрозуміле явище: російські баптисти не хочуть, щоб українці мали свою українську євангельсько-баптистську церкву, яка пильнувала б про розвиток діла Божого, власне, серед українського народу. А цей народ не є якимсь малим племенем, це багатомільонова нація, з якої біля 10 мільйонів зовсім не розуміють російської мови. Тому ясно, що цей спротив у Німеччині різних недругів української духовної праці постав не з євангельської науки, не з євангельських принципів, а з людських та політичних міркувань.

Роблячи натяки на комуністичний вплив, ми цим не хочемо сказати, що провідники Сл. Союзу в Німеччині були комуністами. Ні, вони всі втікали від нього, ховалися по лісах, по різних таборах, щоб не попасти до рук людоловів, що тоді їздили в американських “джіпах” по всій Західній Німеччині, шукаючи своїх “граждан”. Але потім вони ввійшли в контакт з такими дорадниками, які тоді були дуже під впливом “советских побед”. А крім того, ми свідомі, що це не одна тільки причина ненависти до всього українського. Можливо, що більшою причиною був звичайний російський націоналістичний імперіялізм, т. зв. “єдїнонеделїмщина”. Протягом довгих віків росіяни привикли думати про Україну, як про “Юг Росїї” або про “Малоросїю”, а про “хахлов”, як про зіпсутих росїян і в їхній свідомості не вміщується, що Україна — це окрема від Росїї країна, яка, в своєму часі, до неї не належала і що український народ, це — не російський народ. Їм тяжко збагнути, чого ті “малоросї” хочуть, чого то вони бунтуються і нащо їм потрібна ота Україна?

Вони добре розуміють, чому поляки, чехи, словаки, серби, болгари хочуть свого і цьому противитись не будуть, але вони ніколи не зрозуміють, чому українці також хочуть свого. Це вікова привычка вважати щось за своє, тому потім тяжко примиритися з положенням, щоб від того “свого” відмовитися.

Третя причина, це — погорда до нашої мови й небажання навчитися її. Російські проповідники, живучи в колишній Росії, навчилися говорити і думати, а навіть відчувати по-російськи, а тепер вони побачили, що український ґрунт висувається з-під їхніх ніг. Перед тим вони серед українців оперували своєю російською мовою, ніби серед справжніх росіян, а тепер вони побачили, що коли постане українська церква, то з їхньою мовою там їм місця не буде. Бо дійсно, наскільки Слов'янським Союзом могли керувати німці, естонці, арм'яни, латиші, то в українській церкві тих самих керівних становищ вони займати не могли б.

Оця боротьба за своє провідне місце похала багатьох слов'янських діячів до спротиву українській незалежній духовній праці. А деякі щиріші з тих діячів казали: “Добре, ми розуміємо, що кожному бажається мати своє, але якщо відійдуть від нас українці, білоруси, тоді що в наших громадах залишиться? Цим сильно ослабився б російський духовний фронт”.

Оце найщиріший аргумент, — щоб не послабився “російський фронт”! Але якщо на еміграції так мало росіян, а більшість українців і білорусів, то пощо ж тут той “російський фронт”?

Після першої світової війни поза межами Росії існувала чисельна російська еміграція. Тоді й потрібний був сильний російський духовний фронт. В ту армію включилося багато українців і тоді була зроблена велика духовна праця. Тепер же, по другій війні, положення зовсім змінилося. На еміграції опинилося багато нашого народу і то

народу національно вже свідомого і треба тепер подбати і про український духовний фронт. Але, на жаль, росіяни не включаються до цього фронту так, як в минулому багато українців були включилися до фронту російського. Навпаки, вони з нашого духовного фронту невдоволені. Але чи ж можна бути невдоволеними на якийсь народ тільки за те, що той народ пізнав самого себе і усвідомив свою сутність? Правдиві віруючі росіяни не тільки не повинні сваритися з віруючими українцями за їхнє бажання служити духовно своєму народові, а повинні щиро по-братськи допомогти їм у духовній праці. Адже ж віруючі українці працюють не для політики, — на це покликані інші люди, — а вони працюють для Господа і для спасіння свого народу. Вони навіть на одну йоту не виявляли більшої шовіністичної любови до свого рідного, ніж це проявляють віруючі з інших народів. І це ж, зрештою, не є жодним гріхом любити свій народ і свій край. Святе Письмо оповідає нам про Йосипа, Мойсея, Давида, Єремію, Неемію, апостола Павла і про багатьох інших — всі вони любили свій рідний народ і свій рідний край.

**

Пригадую, як 1947-го року польська делегація баптистів їхала з Варшави на Всесвітній Конгрес Баптистів до Данії. Затрималася ця делегація в Швеції і в місті Штокгольмі була на баптистському богослуженні. Коли польським делегатам запропонували щось заспівати по-польськи, то вони вийшли наперед, заспівали кілька духовних пісень, а на закінчення — польський національний гім: “Єще Польска не згінела”...

Про це писав варшавський польський часопис “Християнин”, ч. 4-5 за 1947 рік. І на цей факт, який був, як бачимо, оголошений в пресі, ніхто не звернув уваги, ніхто не осудив тих деле-

гатів за вияв їхнього патріотизму. А подумати тільки, щоб то було, коли б віруючі українці десь на богослуженні заспівали свого національного гімна: “Ще не вмерла Україна”... Пригадаймо, які то були пересуди, які були нарікання, коли кілька років тому на Всесвітньому Конгресі Баптистів у Бразилії українці заспівали тільки, здається, мелодію свого національного гімна! Чому ж таке не однакове ставлення? Ясно, що воно впливає не з євангельської науки, яка однаково справедлива до всіх, а з політичних та самолюбних міркувань тих людей, яким незалежність України не вигідна.

А тепер нехай читач сам зробить з цього належний висновок.

Або ось така цитата з польського баптистського часопису “Слово Правди”, ч. 3 за 1950 рік: “Були то роки тяжких переживань для всіх патріотів польських. Борючись за волю, знали вони, згідно з думкою відомого прислів'я, що “довше стоятиме монастир, ніж житиме його ігумен”. І прийшла хвилина, коли зникла темна ніч неволі і засяяла першим блиском зоря волі. У вільній, народній і демократичній Польщі знову почало виходити “Слово Правди”, як орган нашої церкви відновлюючи свою величну традицію, вірного служіння Богові і Батьківщині”.

Чи цього слов'янські віруючі не читали? Чому ж вони не бачать тут польського націоналізму і чому не кидають на нього анатемі? Навпаки, слов'яни живо цікавляться духовною працею між поляками, багато їй помагають. І полякам можна бути “вірними патріотами”, “боротись за волю” і “служити батьківщині”. Можна про це голосно писати в пресі, а українцям не вільно навіть призначитись, що вони українці і що вони також люблять своє.

Польські віруючі недавно спромоглися на те, щоб надавати через радіостанцію в Монте Карло

кожної суботи свою євангельську програму під назвою "Głos Ewangelii z Warszawy". Ми тішимося тим, що віруючі в Польщі спромоглися на те, щоб подати Слово Боже своєму народові в Західній Європі, а також в самій Польщі, куди сягає ця радіопередача, рідною польською мовою. Але тут цікаві для нас такі факти. Польський журнал "Християнин" пише, що віруючі в Польщі дуже вдячні своєму урядові за те, що він дозволив їм надавати цю євангельську радіопередачу. Подумати тільки, що уряд дозволив надавати не через свою радіостанцію, а через радіостанцію в Монако. Така велика ласка уряду! Така велика "воля" віри в Польщі, якою захоплюються слов'яни в вільному світі. То ж в США чи Канаді навіть не треба уряду про це питати. Віруючі тут можуть мати, скільки вони бажають, радіопередач, навіть можуть будувати свої радіостанції. Оце і є справжня воля віри!

Другий факт в цій радіопередачі з Варшави той, що передача починається й кінчається польським народнім гимном: "Boże, coś Polskę". І за це ми не посуджуємо польських віруючих, бо чому ж їм не співати свого народнього гимну, якщо вони добрі патріоти свого краю, а не перевертні? Але коли б таке зробили українські віруючі, то це вже був би самий найбільший гріх націоналізму і в очах польських віруючих і в очах усіх слов'ян, а особливо від росіян.

Ясно, що така жахлива несправедливість росіян по відношенні до українців, походить тільки від російського націоналізму. Жоден росіянин не бажає, щоб Росія втратила Україну, а тому й не хоче, щоб серед українців розвивалася свідомість, що вони окремий від росіян народ. Для них є великим гріхом кожен прояв якоїбудь незалежності українців. Усі ж інші їхні пояснення про розділення й інше, — це тільки завіса, за якою росіяни ховають свою правдиву причину.

Ось тепер Росія загорнула під своє панування майже половину неналежної до неї Європи і багато росіян з того щиро тішаться. Навіть ті, що не люблять комунізму. Вони бажають, щоб комунізм загинув, але Росію вони хочуть бачити такою, якою вона є тепер, цебто зо всіма комуністичними здобутками. А особливо вони думають, щоб часом Україна й Білорусія не відділилися від Росії.

Але не так думають українці, а також інші поневолені народи. Вони бажають, щоб таки ця в'язниця народів упала, а на її руїні постали незалежні держави усіх народів, а в тому й Україна.

Оце й є та причина — Україна. Коли б українці були собі українцями, але не говорили, що вони окремий народ і не бажали б незалежності України, то все було б гаразд. Але вони бажають самостійности, а це й є тим найголовнішим гріхом. Це вже націоналізм! Без Польщі, без Чехії, без Румунії, а навіть без Латвії й Естонії росіяни вже трохи привикли бути. А тому вдесятеро більший націоналізм тих народів, не вражає так росіян і не є для них такий грішний, як український. Бо ж Україна — це такий лакомий кусок, це найкращі землі, це мінеральні багатства, це “житниця Європы!” І як же то можна написати в географії, що Дніпро — це вже не російська ріка, а українська, що Чорне море — не російське море і Київ — це не російське місто і не “мать городов русских”... Ні, це не можливо; з цим росіяни ніколи не погодяться, а тому їх виводить з рівноваги тільки одна думка, що “націоналісти” сміють мріяти про Україну.

Російські євангельські поети думали по-російськи, зараховували до Росії Україну, Кавказ, Білорусь, Крим і писали:

“Когда б я чайкой был, я улетел бы в Крым.
Уселся б там на скалах Четырдага,
Весь край мой обозрел...”

Когда б я был орлом, умчался б на Кавказ,

Когда б я рыбкой был, доплыл бы до Невы”...

Цього вірша й десятки подібних патріотичних російських віршів друкував російський євангельський часопис “Верность”, але одночасно цей журнал сильно протривить найменшому прояві любови віруючого українця до його краю.

Ми розуміємо, що не кожен віруючий росіянин так ясно усвідомлює собі свої власні почуття і думки, як ми їх тут висвітлюємо. Скомплікованість цих почувань така велика, що більшість віруючих росіян тільки інстинктивно і підсвідомо думають та відчувають це. Однак, нема сумніву, що в більшості з них їхня політична концепція безумовно та сама, це — “единая и неделимая Россия”. І хто їм хотів би “відділити” і забрати Україну, той гірший “разделитель”, аніж він справді розділив би з десять громад. А що воно так є, то свідчить такий факт. Ті слов’янські провідники, що вилучували в Німеччині українських проповідників, опинившись в Канаді, розділили в Слов’янському Союзі Євангельських Християн багато гарних громад. І ніхто їх за це не вилучує. Значить, ясно, що тут ходить не про самий факт такого чи іншого розділення, а про ту далекосяжну причину, яка спонукує українців до відділення від росіян.

Але надаремне хвилювання віруючих росіян, бо станеться не по їхньому і не по нашому. Долею народів керує Бог. І якщо в Божому плані є вільна Україна, тоді нічого не допоможе люті і ненависті усіх росіян. І, навпаки, якщо Бог не поблагословить вільній Україні, тоді нічого не можуть усі жертви її патріотів. Для політичних справ Бог має політичних людей, а віруючим людям не годиться, покинувши діло Боже, входити в політику. Віруючі повинні поширювати Царство Боже на землі і, притім, кожен серед свого народу.

Колись нас учили, що навіть свідчити про Господа належиться чоловікові чоловікам, а жінці жінкам, щоб уникнути спокус та згіршень. Це саме можна сказати й по відношенні до народів. Якщо між українським народом і його сусідами існує боротьба за національне визволення нашого народу від володіння над ним тих сусідів, то ясно, що навіть проповідь Євангелії мовами тих народів не буде мати належного впливу на наш народ. Тому ми постійно підкреслюємо, що кожному народові треба проповідувати Євангелію його рідною мовою. Це така проста і всім зрозуміла правда, що треба дивуватися, що росіяни не розуміють цього і то виключно в стосунку до українців. Вони не хочуть подивитися на українські проблеми очима українського народу, а дивляться на це з куту зору своїх політичних інтересів. І ця особиста чи народова користь так засліпила їх, що вони не бачать ані свого власного націоналізму, який, в дійсності, є найгіршим шовінізмом, ані не бачать націоналізму інших народів, а тільки виключно український.

Пригадую одне велике євангельське зібрання в таборі в Німеччині, на якому проповідував один баптистський проповідник з Америки. Всі слухали його досить недбало й байдуже, бо він не був красномовцем, а до того промовляв по-німецьки через перекладача. Але одна віруюча жінка слухала його з найбільшою увагою, обличчя її променило радістю, а на очах блищали сльози. Вона потім сказала, що це було тому, що він промовляв її рідною мовою. Вона була німка, була заміжжям за зрусифікованим українцем, і разом з своїм чоловіком поборювали між віруючими українцями в Німеччині найменший вияв любові до свого рідного. А потім, коли та родина опинилася в США, то відразу пішла до німецької громади, але за це їх ніхто не вилучував.

Оповідать, що коли покійний пастор В. Л.

Жак, — великий добродій всіх слов'янських народів, — повертався після довгої закордонної подорожі додому, до своєї рідної Німеччини, то коли висів з потягу, брав грудочку рідної землі й казав схвильовано: “Дякую Тобі, добрий Боже, що дозволив мені стати ще на мою рідну землю!”

Чи це був грішний націоналізм? Ні, напевно ні. Чуття любови не може бути грішним. А цей великий муж Божий хоча й любив так сильно свою батьківщину та свій народ, то, позатим, любив він і інші народи, а над усе — любив Бога, Який є однаковим Батьком усім людям.

Віруючі росіяни на еміграції мають двох глибоких письменників — Родіона Березова і Ніколая Водневського. Обидва вони люблять Господа, а також люблять свій народ, свій край і з тим не ховаються. Родіон Березов навіть збірку своїх оповідань назвав “Русское сердце”. А Н. Водневський у книжці “На рассвете” пише:

“Пусть неизвесность впереди,
Слезами горя не осилить,
Я все равно в моей груди
Ношу, как мать свою, Россию”.

Чи це націоналізм? Ні, це любов до свого рідного і вона природня всім людям: молодим, старим, інтелігентам і простакам, світським і духовним, віруючим і безбожникам. Тому ясно, що українці повинні мати те саме почуття любови до свого рідного. Той, хто не любить і не шанує свого, це звихнена людина, виродок і перевертень.

Після одного страшного бомбового налету в Німеччині в часі війни, ми ховалися в лісі. З нами був один старенький селянин з Полтавщини. Після налету ми верталися до фабрики і побачили в старого сльози, що стікали по зарослій бороді.

— Не плачте, дядьку, — кажемо до нього, — дасть Бог і переживемо той час. Минеться війна, буде ще спокій на землі...

Він ще сильніше заплакав, ніби ображена, а

потім приголублена дитина. А потім, заспокоївшись, казав:

— Не хотілося б, діти мої, помирати на чужині. Хотілося б вернутися до свого краю, на свою любов Україну...

Думаєте, що це був грішний націоналізм? Чи не те саме почуття було в цього простого українського селянина, як і в вищезгаданого, високоосвіченого пастора В. Л. Жака? Хто не любить свого рідного, той має в собі щось протиприродного, це людина ненатуральна, неповна, окрадена з найшляхетніших природніх почувань.

Ось що пише російський поет А. Н. Майков:

“Я рад, что чужбину посетил,

А край родной, как худ ни будь, все мил”.

Інший російський поет, А. С. Грибодов, писав:

“И дым отечества нам сладок и приятен”.

Бачите, як відчувають російські поети. За це ми їх не судимо, бо ж у тому немає нічого ненормального. Але чому росіяни за таке саме почуття осуджують українців?

Візьмімо, напр., слова українського поета С. Воробкевича, який писав:

“Слово рідне, мово рідна, хто вас забуває;

Той у грудях не серденько, тільки камінь має”.

Немає в цих словах нічого більш націоналістичного, ніж в словах російських письменників. Немає тут нічого перебільшеного чи ненатурального, бо одні тільки комуністи голосять, що “для пролетаря нет родини”. Всі ж інші народи світу люблять свій край, шанують свою державну приналежність, люблять свій народ та свою рідну мову. Вирвати ці почуття з серця людини, і така людина стане моральною калікою; в серці такої людини або залишиться невигоєна рана і пуста, або вона стане ренегатом, цебто зрадником свого народу, відступником, ганебним вислужником іншим. Такі типи стягають на себе всенародню ненависть, людську погорду.

Ми згадували були вже одного проповідника Слов'янського Союзу в Німеччині, естонця з походження. Він жив колись в Росії, знає російську мову, а тому на скитальщині горою стояв за “руское братство”, обкидаючи віруючих українців болотом. Всі думали, що він справді великий російський патріот. Але, приїхавши потім до Канади, він відразу знайшов свою естонську церкву і пішов туди. Ясно, що це нас не вражає, бо ж природньо він повинен був так зробити. За це ми його ані трохи не посуджуємо, але нас дивує, що спонукувало його на скитальщині поборювати за те саме українців? І чому його сумління не докоряє за те, що він осуджував українців за те, що вони покинули росіян, а тепер сам зробив те саме? І дивує нас те, що ті самі слов'яни, яких він лишив, не виключили його...

Отже, як видно, естонцям можна мати свою незалежну духовну працю, полякам можна мати, чехам, латишам, але українцям не можна. Дивне це поняття і ніяк незрозуміле.

Нераз нам приводили і такий аргумент: “Що ж ви, українці, видумали? То ж України, як держави ніколи не було, а вам нараз забажалось Україні!”

Не треба доказувати, що ті, які так кажуть, мають або дуже коротку пам'ять, або взагалі не орієнтуються в цих справах. Бо ж усім відомо, що в роках 1918-1920 Україна була, як незалежна держава. Раніше ж була гетьманська Україна, а ще раніше, перед татарською навалою, була княжа Україна. Року 1958-го навіть більшовики дуже голосно “відсвяткували” т. зв. воз'єднання України з Росією. Коли б не було самостійної України, то пощо з нею було “воз'єднуватися”? Але мимо цього, хіба це аргумент? Адже ж був час, коли й Америки вільної не було, Індії не було, Пакістану не було, Бурми, Філіпін, і багато інших країн не мали незалежності. То хіба це означає, що коли

якийсь народ задовго жив у неволі, то вже має таким залишитися? Ні, кожний народ має однакове право на свою незалежність. А якщо росіяни не хочуть признавати українцям права на незалежність на тій підставі, що вони вже дуже довго залежні від них, то, незабаром вони можуть проголосити світові, що й чеського мадярського, румунського, болгарського й інших народів вже немає, а від самої Японії аж по Трієст, це — “один многонаціональний руский народ”. Ні, так бути не може! Бо ж той факт, що Москва наложила свою тяжку руку на незалежність багатьох народів, не перекреслює ще існування тих народів. І ми, як віруючі, не повинні дивитися на ці речі очима політичної вигоди та користі наших народів, пов'язаних із шкодою інших народів. Ми повинні бути справедливими до кожного народу однаково, бо так учить Євангелія. Якщо якийсь народ існує, має свою мову, то ми, віруючі, зобов'язані Господом Богом подбати про те, щоб той народ мав слово Боже, співаники, духовну літературу в його рідній мові, а також усе інше, що необхідне для духовного розвитку того народу: громади, союзи, місії, біблійні школи, а найголовніше проповідників з того народу.

А якже воно виглядає практично? До 1925-го року, на всіх українських землях, що були під опікою “старшого брата”, наш народ, а в тому і єв.-баптистський рух не мав нічого, навіть своєї мови не мав. І коли появились українські Біблії, а потім євангельські співаники, а перші сміливі проповідники почали голосити слово Боже в рідній мові, то “старший брат” не тільки в цьому не допоміг, а оголосив рішучу боротьбу проти всього українського, яку веде аж до цього часу.

Ось, напр., в США слов'янські баптисти мають свою організовану працю вже біля 50 років. Це чималий відтинок часу. Досить давня тут праця також слов'янських євангельських християн. Відо-

мо, що в обох цих союзах переважаюча більшість українців, але що ж тут для українців було зроблено протягом такого довгого часу? Нічого! Слов'яни не проповідували їм по-українськи, не видали для українців ні одного співаника, ні одного часописа, ні однієї книжки. Не було влаштовано ні одного з'їзду для українців і про український уділ в тих союзах було тільки відомо з назви. Ніби на глум обидва ті союзи при своїх назвах постійно додавали причепку: "украинский"...

І потім, коли українське братство почало проявляти більше активності й почало дбати само за свою духовну працю, слов'яни дивляться на це з тривогою, як ніби приготується якийсь державний переворот, що загрожує їм. Але побоювання ці побудовані не неправильних основах. А зрусифіковані баптисти в ЗДА повинні нарешті збагнути, що боротьба проти української свідомості є не тільки безкорисна, але й надаремна. Бо так, як не можна стримати течії ріки, так не можна стримати стихійної національної свідомості якогобудь народу.

Як свідок цієї боротьби ще на рідних землях, я з усією певністю можу сказати, що український єв.-баптистський рух вийшов у цій боротьбі переможцем. В Німеччині було мало часу й зовсім несприятливі для українців обставини, а тому тяжко було зміркувати, куди хилиться перемога. Але одне відоме, що слов'яни там вдарили досить сильно і зробили, як написано: "Ворог простяг руку свою на все, що було найдорожчого" (Пл. Єрем. 1: 10), але перемогу вони не отримали. І в самій Німеччині українська церква втрималась, усі викляті українські проповідники досі стоять непохитно у вірі, вони очолюють великі громади, пишуть книжки, проповідують по радіо. Слов'янські ж деякі "судді" опустили так низько, що й чутка про них загинула. Деякі з них принесли багатьом громадам у Канаді й США дуже багато шкоди.

Напр., був на скитальщині один зрусифікований латиш. Він був великим ворогом української духовної праці. Він взагалі не визнавав українського народу. Приїхавши до США, він став дуже діяльний між слов'янськими єв. християнами. Коли його питалися в Америці про українських "раскольників", то він з найбільшою зневагою говорив: "Это собралась кучка дураков!..."

Але, слава Богу, що ці зневажені українські духовні робітники досі стоять у вірі, працюють між своїм рідним народом, а згадана тут людина обійшла на американському континенті всі союзи, шукаючи поживи, а потім зовсім пропала для якоїсь корисної праці.

**
*

Дуже дивно, що гіркий досвід русофілів у Німеччині, а також в Польщі нічого не навчив таких самих русофілів на континентах Америки. Приїхавши сюди, ми переконалися, що в США, в Канаді, а також в державах Південної Америки, скрізь є сильне намагання росіян витиснути українську мову і нищити українську свідомість віруючих. А тимчасом всюди тут росіян дуже малий відсоток. У Канаді, наприклад, можна проїхати багато міст і ніде не почути російської мови. Між слов'янськими народами тут переважаюча мова українська. В одній лише Канаді виходить понад 40 українських часописів, але на всю Канаду виходить два російських часописи: большевицький "Вестник", якого видають комуністи в Торонті і духоборський часопис "Искра". З приїздом на американський континент нової української еміграції, постало багато нових українських організацій, постали нові видавництва, побудувалися українські школи, українці Канади поставили на площі манітобського парламенту пам'ятника Тарасові Шевченкові, а українці США такого самого па-

м'ятника поставили в Вашингтоні. І здавалось би, що пропорціонально до того, мала б бути посилена і духовна праця в українській мові. Та де ж там. Русофіли цього й не бачать. “Єдина і недедімая”, у декого прикрашена ще й на червоно, заслонила їм увесь світ. Всі їхні релігійні організації ніяк не обходяться без приставки “рашан”, яка однак в останніх часах, під натиском невігідних для “рашан” обставин, починає мінятися на “славів”. Але ці назви нікому вже тепер очей не закриють, бо всі сьогодні знають, що під словом “славів” заховане те саме, що й “рашан”.

Цей панслав'янізм тепер став такий модний, що віруючі слов'яни навіть великого польського астронома Миколу Коперніка вже не називають поляком, а просто — “славянином”. Ось, журнал “Жизнь Веры”, в числі 3 за 1960 рік пише: “Открытия в астрономии славянина Николая Коперника низвели человека в безконечную ничтожную величину в необ'ятном мировом пространстве”...

Не відомо, що заставляє російських євангельських християн і баптистів нараз змінювати свою назву, стати “слов'янами”, але це наслідування панслав'янізму для віруючих невігідне тим, що ввесь сучасний панславістичний рух очолює Москва, яка навіть видає журналу в російській мові “Славяне”.

На американському континенті виходить кілька євангельських часописів російською мовою. Деякі з них так далеко посувають свою симпатію до свого таки рідного, що найменшу вістку, отриману з Москви, друкують на видному місці, а один такий часопис на лицевій обгортці помістив знімку Червоної Площі в Москві. Це, зрештою, було б усе гаразд, бо немає чого соромитися свого рідного. Але ж знову постає питання: чому ж українцям не вільно так само шанувати свого?

Але ті самі люди, що так сильно люблять своє, ніяк не можуть толерувати українського. На-

приклад, свого часу Союз Євангельських Християн у Канаді почав видавати свого друкованого органу "Жизнь Веры", розуміється, російською мовою з дуже малим додатком українського слова. Душа й напямок часопису були російські, бо вже в перших своїх числах (ч. 3 за 1948 р.) часопис нагадує своїм читачам, щоб зберігали свою матірну мову, маючи на увазі мову російську. Усім же було відомо, що майже всі члени того союзу українці або білоруси і їхні матері до них ніколи російською мовою не говорили.

У числі 4 за 1948 рік того часопису появилася стаття "Шибболет", в якій автор намагається довести, що українці і росіяни — це один народ і що мовна їх різниця така незначна, як була поміж жидами, що жили на двох сторонах Йордану. З того висновок такий, що й не треба української мови, бо ж якщо ми один російський народ, то й мова повинна бути в нас одна — російська.

Не треба доказувати, що цю статтю писала людина, яка не має найменшого поняття про український народ і про його мову, але ця стаття так сподобалася одному російському проповідникові у США, що він у своєму циклостилевому часописі "Братский листок" (ч. 2 за 1949 р.) написав так:

"Мы радуемся появлению в свет нового журнала "Жизнь Веры". Журнал издается Ев. Христианами в Торонто. Как все русские журналы, "Жизнь Веры" — журнал не об'ємистый, но хорош и по форме и по содержанию. Нам только не понятно, почему в нем есть примесь украинского языка. Все малоросы хорошо знают русский язык и любят его. Они с удовольствием читают русскую литературу..."

Отже, як видно, цей проповідник не терпить і найменшої "примеси" української мови в російських часописах. На його думку "малороси" повинні читати і задовольнятися російською літера-

турою. Але тут постає питання, яке варто поставити тому проповідникові: “Чому ж то “великороси” не хочуть читати української літератури?” Ми уважаємо, що мовна віддаль росіян від українців точнісінько така сама, як українців від росіян, а тому одні одних повинні розуміти й любити однаково і не повинно бути жодної різниці, а все повинно робитися на користь більшості. Віруючі українці на еміграції становлять переважаючу більшість. То чому б не сказати так: “Навіщо та домішка російського в нашому духовному житті? Усі ж великороси знають добре українську мову і люблять її. Вони з приємністю читають українську літературу...”

Але таке неможливе. Це було б образою для росіян. Вони, “великороси” мають право не знати і не любити нашої мови. Це тільки ми, “малороси”, мусимо знати й любити російську мову. І воно практично так є. Майже в кожного українського віруючого можна знайти російські духовні книжки, багато українських віруючих передплачують російські духовні журнали, але в більшості росіян української книжки нема.

Не тільки маленький “Братский листок” виступав вороже проти української мови, але й солідніші російські євангельські часописи пробували це робити. Ось, старий російський часопис “Сеятель Истины” (ч. 6-7 за 1948 р.) в статті “Равномерие” намагається переконати своїх читачів, що у Бога немає різниці між націями і мовами, що для Нього всі люди й мови однакові.

І це правильно, та біда в тім, що тенденція статті така, щоб, власне, українців переконати, що для Бога все одно, чи ми говоримо по-українськи чи по-російськи, а тому може бути тільки по-російськи. Таким чином стаття “Равномерие” не створила жодного “равномерия”, а навпаки, ще більше “кривомеріє”.

Що ми не помиляємося, то це доводить житте-

ва практика, з якої зовсім не видно того “рівномєрия”. Бо якщо у Бога всі люди і їхні мови рівні, й однакові, то і в Божих дітей повинно бути те саме. А тимчасом, як було згадано, що в союзі, якого органом є “Сеятель Истины” є не менше 85 відсотків українців, але протягом такого довгого часу журнал цей на своїх сторінках ніколи не написав по-українськи для українців. В тому союзі є також великий відсоток білорусів, для них також ніколи не було вділено ані одної сторінки в журналі. То де ж тут “рівномєрие”? Воно дійсно було б тоді, коли б промади союзу, органом якого є “Сеятель Истины”, пропорційно до їх чисельности, були рівномірно обслужені на їх рідних мовах. Оце було б правдиве “рівномєрие”!

Одного разу українська євангелька громада в Німеччині звернулася до того союзу з проханням вислати їй духовної літератури для розповсюдження між українцями. І незабаром віруючі отримали з США чимало брошур. На жаль, все це було російською мовою. Громада не знала, що з цією літературою робити, бо ж до українців з російською літературою не можна було приходити.

Безперечно ті, що висилали ту літературу, можуть виправдатися тим, що української літератури в них не було. І це виправдання слушне. Не було. Але чому ж слов'яни за такий довгий час не створили того “рівномєрия”, щоб рівномірно до потреби була в запасі інша література, а тим більше українська, якщо в союзі є такий великий відсоток українців? Чому ж російської літератури було подостатком, а української дуже мало, а білоруської зовсім не було? Де ж тут те голосне “рівномєрие” і “все одно”. Що у Бога все одно, то ми це знаємо, але у багатьох тих, що зуть себе Його дітьми, не все одно.

Або ось другий російський євангельський часопис з Бразилії “Дружеское слово” в чч. 3-4 за 1948 рік в статті “Истинная родина христианина”

також намагається довести, що для правдивого християнина тут на землі немає батьківщини, а його батьківщина на небі.

Метою цієї статті було показати, що українці не є правдивими християнами, бо забагато говорять про свій народ, про свій край, про свою мову і т. ін. Отже, коли б вони були правдивими християнами, вони б про ці земні речі не говорили. Вони б мовчки користали з того, що є, цебто з російського і все було б гаразд.

Але чомусь усі люди на землі, а в тому й редактор “Дружеского слова”, а також всі віруючі з усіх націй признаються до якогось народу, мають якусь державну приналежність, якусь свою земну батьківщину і свою рідну мову.

Наприклад, на всесвітніх конгресах баптистів кожна делегація має свій національний прапор і репрезентує свій край і свій народ. Ніхто там не каже, що він приїхав з неба і репрезентує небо. Віруючі американці співають: “Мій рідний дім на небесах”, але ті ж самі американці співають: “Моя золота Америка”. Віруючі росіяни також співають: “Отчизна моя в небесах”, але можна від них почути й таку пісню: “О как жаль мне тебя, моя ма-тушка Русь”.

Отже, це правда, що для всіх віруючих зо всіх народів є одна небесна батьківщина, але тут на землі кожний народ має свою земну батьківщину, яку також треба любити і шанувати.

Багато доводиться чути на американському континенті про те, що всім віруючим слов'янам треба єднатися в одну слов'янську родину для спільної духовної праці. Гасла ці величні, захоплюючі й на перший погляд дійсно слухні, але віруючі українці, які пережили таке “єднання” в Німеччині, знають, що практично ті гасла — по-рожні слова. Багато віруючих українців пережили їх практично і тут. Вище ж було згадано, що бідьше як за 40 років такого “воз'єднання” укра-

їнців з росіянами в США і за цілий той час “спільної праці”, українці отримали кілька десятків персвертнів, які стали більшими ненависниками свого рідного, як справжні росіяни. А коли українці бачать, що це “поєднання” пропонують люди, які є ревними передплатниками советських газет, які в усьому дуже хиляться “наліво”, тоді в українців немає бажання до такого поєднання. І власне тому, що ті самі люди найбільше виступають проти “українського націоналізму”, а постійно голосно обстоюють “братство народів”, то ми вже наперед знаємо, звідки віє цей дух. Скільки ж то було таких випадків, коли до Америки й Канади приїздили скитальці, то тут такого скитальця оточували й питали: “А как, брат, очень там Сталин мучит людей?” — і притому підморгували один одному, а бідний скиталець не знає, куди то він попав. А мені один такий “славянин” твердо сказав: “Брат, не говори пустяков! Хороших людей Сталин на Сибирь не посылал. Если посылал, то самих бандитов...”

На сором волинякам, бо найбільше таких “братів” це — волиняки. Боли між ними і полішуки, а навіть галичани. Такими туманами поробило їх оте “об’єднання”. Тяжко покалічило їхні седця і їхні душі. В рідному краю їхні рідні конали з голоду, чимало їх буди вивезені на Сибір, а вони в вільній Америці й Канаді нічому тому не вірили, читаючи тутешню комуністичну пресу.

Чимало українських проповідників, коли вони приїздили з Німеччини до Канади чи США, то їх тут остерігали нічого не говорити проти большевиків, бо тут по церквах того не люблять. Отже, можна тут по церквах було сказати про злочини Гітлера, про злочини Мусоліні, але про злочини Сталіна не можна було згадувати, бо слов’яни не вірили довго, що Сталін був таким самим злочинцем, як Гітлер. І багатьох з них не вірили аж поки Хрущов не “разоблачив” страшних діл сво-

го вчителя. Тоді вони повірили Хрущову, але своїм братам повірити не захотіли.

Ще недавно один німецький проповідник був на одному слов'янському богослуженні, на якому проповідник проповідував на тему "Божьи враги". Між багатьма Божими ворогами він згадав Нерона, Гітлера, Мусоліні... А після богослуження цей німецький проповідник підійшов до того слов'янина й сказав:

— "Ви, брат, еще забыли вспомнить одного очень большого врага Божия.

— А кого? — зробив той великі очі.

— Сталина.

— Нет, брат, — сказав невдоволений слов'янин, — Сталин уничтожал только своих врагов...

Ось такі люди якраз найбільше стоять за об'єднання між слов'янськими віруючими, тоді, коли українці якраз такого об'єднання з такими людьми бояться. Бо що воно дасть? Яка духовна користь з цього буде для нашого народу? Ніякої, а навпаки, буде, як і досі було, — велика втрата і ми самі стали б чужими нашому народові, і втратили б контакт з ним.

Віруючі слов'яни в США й Канаді за всяку ціну намагаються втримати між собою російську мову. Вони навчають її своїх дітей, посилають до приватних російських шкіл. Навіть проповідники по церквах закликають, щоб їх члени трималися своєї мови. Більше того, вони навіть інших спонукують вчитися їхньої "великої" мови, без якої, ніби, й не можна обійтись. Це накидування своєї мови іншим особливо ведеться між українцями. А відомо, що ж російський поет Володимир Маяковський свого часу писав:

“Хотя б и сто лет я имел,

То без раздумья и без лени

Я б выучил русский язык...

Ведь им разговаривал Ленин”.

Але віруючі українці не тому навчаються різ-

них мов, що ними хтось там важливий говорив, а тому, щоб при нагоді проповідувати Євангелію тим людям в їхній мові. І багатенно українців знають російську мову, польську мову. На жаль, росіяни не мають цього виrozumіння; вони не тільки не хочуть навчитися нашої мови, а деякі з них буквально її ненавидять. А повинно було б бути навпаки. Ми, українці, маємо більше підстав ненавидіти російську мову. Бо, щоправда, старші люди мали змогу познайомитися з нею в дещо кращих часах, коли ще нею не “разговаривал Ленін”. Але відтоді, коли Ленін заговорив, то ця мова стала пострахом для мільйонів людей. Особливо українці й білоруси в бувшій Польщі познайомилися з цією мовою 17 вересня 1939 року, коли росіяни “визволили нас від польського ярма”. Тоді люди Західньої України й Білорусі почули тією мовою найбрудніші лайки та прокляття на Бога, на церкву і на все, що було для нас дорогим і святим. Цією мовою заганяли наших людей до колгоспів на невірльничу працю. З цією мовою заходили до українських хат озброєні енкаведисти і забирали батьків від дітей, чоловіків від жінок, синів від батьків і вони вже ніколи не поверталися додому... По втечі більшовиків з Західньої України перед німцями, українці власними руками відчинили в'язниці в Дубні, Львові, Крем'янці і в інших містах, які були до останніх можливостей наповнені нашими невинними людьми. Замість живих людей там лежали тепер гори трупів, постріляних з автоматів, порозриваних гранатами... А увесь світ знає про голод в Україні, яким комуністи виморили понад 7 мільйонів українців, бо в Росії тоді голоду не було. І ті, що входили озброєні до українських хат, забираючи останній кусок хліба, говорили російською мовою. Цю мову тепер пізнали мадяри, чехи, поляки, румуни, латиші, естонці, східні німці, болгары та багато інших європейських народів. Отже, в нас, як бачимо, є

дуже велика підстава ненавидіти ту мову. І, безперечно, ця ненависть у багатьох проявляється через вищесказане, а особливо в людей світських. І, власне, до них нема й чого звертатися з тією мовою, бо вони не будуть в ненависній мові слухати і найкращих речей. Але віруючі українці мають інший світогляд. Вони мають Христового духа і знають, що мова, як така, є мовою від Бога, даною кожному народові. Тому й віруючі українці не мають ненависти до російської мови. Вони читають російську літературу, виписують російські духовні журнали. Вони також ніколи не обвинувачували всього російського народу за злочини комунізму.

Але невіруючим людям важко це пояснити. Наприклад, хто жив перед війною в Варшаві, то він сміливо міг на найбільш рухливій вулиці розмовляти німецькою мовою. Але коли б він був заговорив по-німецьки в Варшаві в 1945 році, то на нього кинувся б натовп людей з кулаками. І відомо нам, що перед війною в Берліні жило багато російських емігрантів, там навіть працював і помер автор чудових російських євангельських пісень Іван Степанович Проханов. Тоді на вулицях Берліну, Будапешту, Праги, можна було сміливо розмовляти російською мовою. Нею сміливо можна розмовляти й тепер, але коли б сьогодні Мадярщина, чи Східня Німеччина, чи Чехословаччина стали вільними державами, я не хотів би бути росіянином і заговорити в Берліні, чи в Будапешті по-російськи. Отже, якщо якась деспотична держава гнобить якусь націю, то в тій нації мимоволі росте ненависть не тільки до самого народу, як поневолювача, але й до його мови.

Защо ж росіяни мали б ненавидіти нашу українську мову? Адже ж вона не нагадує їм нічого страшного. Хто з росіян був в Україні, то окрім гарних українських пісень, розмов невинної української дівчороби та простого щирого нашого

народу, вони більше нічого й не чули тією мовою. Їх не розстрілювали, не морили голодом, не висилали на Сибір ті, що говорили по-українськи. Одним словом, українська мова ще нікому не вдалася в знаки, а ті, що нею говорять, нікого не окупували, не відібрали комусь волі. А проте чимало віруючих слов'ян нашу мову страшно ненавидять.

Недавно один мій знайомий повернувся з Польщі. Він оповідав, що на варшавському летовищі подаються через голосники інформації про відлет літаків трьома мовами: польською, англійською й німецькою. Одна жінка, почувши німецьку мову, з пересердя сплюнула на землю.

Не можна кинути на цю жінку за це каменем, бо не відомо, що вона від тієї мови пережила в часі німецької окупації Польщі. Може на її очах Гестапо розстріляло сина, може загинула десь в концлагері вся її родина. А скільки сьогодні є по всьому світі людей, які готові сплюнути, почувши мову російську, а в тому, як багато є таких українців, яким ця мова зробила найбільшу кривду. Але через що росіяни ненавидять нашу мову, а зокрема росіяни віруючі, які Христову Євангелію проповідують? Багатьох з них одне тільки слово "Україна" виводить з рівноваги і наповнює їх непогамованою злобою. Їм все ще здається, що українські справи штучно витворюються лише деякими особами, скажیم, серед віруючих проповідниками, щоб, мовляв, мати для себе якесь діло. Чимало наших людей, які приїхали до Америки чи Канади 30-40 років тому, думають, що наш край є таким самим, яким вони його лишили. Але це глибока помилка. Зараз по першій світовій війні не було в наших селах ні книжки, ні газети в рідній мові і наш народ дійсно не знав, ким він є. Він був переконаний, що вдома й на вулиці треба говорити по-українськи, але в церкві і школі -- по-російськи. І хоча наші люди чули російську мову по церквах, по містах, у школі, але вони її якслід

не знали. Вона ніяк не могла прищепитися до душі нашого народу.

Пригадую, десь біля 1925-го року я випишував із міста Здолбунова російського євангельського журналу “Благодать и мир”, якого видавав єврейський місіонер А. Мальцман. Одного разу наша євангельська громада написала до Мальцмана листа, щоб вислав нам духовної літератури. Місіонер А. Мальцман відписав листа, де менш-більш було написано так: “Брошюри скоро придут с типографии и, во избежание почтовых расходов, вышлю их вам вместе с журналами”. З цього ми зрозуміли, що література прийде разом з журналами, але ми не могли збагнути, що це таке “во избежание почтовых расходов”. Я ходив з цим листом до багатьох “грамотних” віруючих, але вони не могли знати, що це значить. Ми безліч разів читали ці слова з проводячим громади, але не могли з них нічого второпати. Оце такі ми були “руські”! Аж жах бере, коли пригадується минула невідомість! А проте на всіх наших богослуженнях панувала тоді мова, яку називали російською. Але насправді це не була російська мова, а така жаклива мішанина, що її не зрозумів би ні справжній росіянин, ні справжній українець.

Пригадую, коли в часі великого духовного пробудження на Волині, відвідала нашу громаду група молодих віруючих з Галичини. Одна сестра нашої громади каже до них:

— Шкода, що ви не приїхали минулої неділі. У нас був великий “брак”.

Ті дивляться й нічого не розуміють. А потім питаються:

— А чого було брак?

— Було багато людей з довколишніх сіл, була гарна погода і “брак” був дуже великий, — відповідає знову волинячка і бачить, що галичани її не розуміють, переглядаються між собою і ніяково низують плечима. І довго вони так говори-

ли, не розуміючи себе, аж поки не вмішався до розмови один брат, пояснивши, що минулої неділі в них було велике весілля. Віруючі ж на Волині казали на весілля з російського — “брак”.

Така жахлива “баптистська” мова з Волині переходила і до галицьких сіл, які межували з Волинню. Один баптистський проповідник після богослуження оголошував про весілля, яке мало в них відбутися наступної неділі. А щоб його зрозуміли присутні волиняки й галичани, він казав:

— Приходьте всі, у нас буде большое брако-сочіненіє!...

Жахливо калічили ми цю російську мову, так перевертали слова, що просто був жах! І чим більше ті слова перевертали, то здавалося, що то вже правдиво по-російськи. А коли ми потім почали шукати своєї мови, зрозумілої для нас, то провідники тодішнього євангельсько-баптистського руху на Волині, замість допомогти нам, кинули на нас тяжким обвинуваченням, назвали “націоналістами”, усіма засобами намагалися не допустити до церков української мови.

Але потім стало іначе. Між першою і другою світовими війнами на наших землях, особливо на землях Західної України, зайшли ґрунтовні зміни. Ввесь наш народ національно пробудився. До кожного села приходило десятки різних газет, часописів і книжок, і то вже українською мовою. Всі, від малої дитини до старенького дідуся, знали тепер, хто вони є і якого народу вони діти. Національна свідомість нашого народу прийняла такі розміри, що польська влада злякалася й рішила культурно розділити Волинь з Галичиною. На Волині не можна було пізніше отримувати жодних українських газет з Галичини, але вони приходили нелегально і з непогамованою силою розходилися по селах. Але Волині не можна було залишити без друкованого слова, тому польська влада почала видавати свої часописи в українській мові для на-

роду. Але люди відразу пізнали, що хоч у тих часописах наша мова, але польський дух, а тому не хотіли їх читати. Такими, ніби то “українськими” часописами в гмінах палили в печач.

Це вже такі методи кожного поневолювача. Наприклад, коли Гітлер окупував Польщу 1939-го року, то позакривав всі польські видавництва, порозстрілював всіх польських редакторів, але одночасно в кожному польському місті почали виходити газети, також польські, але з німецьким змістом. І справжні поляки того сміття не читали. Те саме було і в Україні. По всіх містах виходили українською мовою газети, але напрямок їхній і їхній дух був німецький, ворожий українським ідеалам. Те саме можна зауважити і в ділянці духовної праці між нашим народом. Поки українці не мали своїх часописів, євангельські часописи на американському континенті друкувалися тільки поросійськи, але коли появилися українські часописи, коли заіснувала зорганізована українська духовна праця, слов'яни відразу завели в своїх часописах українські відділи. А все це робиться для того, щоб українців затримати при собі. Для таких ніби “українських” відділів знаходилися завжди відповідні редактори, які, розуміється, були українського роду, але з седцем неукраїнським...

На американському континеті ще до другої світової війни було багато тисяч свідомих українців. Потім приїхало сюди багато нових свідків національного відродження нашого народу. І цей народ тепер має тут свої культурні центри, має найкраще зорганізоване громадське життя, має десятки різних видавництв, а навіть своїх представників по урядах Канади й Америки.

А віруючі слов'яни цього не бачать, не знають і вірити не хочуть в те, що відбувається на їхніх очах. Їм усе здається, що їхнє відношення до українців може бути те саме, що 40 років тому.

Але течії ріки назад повернути не можна, і сьогодні ніхто українців росіянами не зробить.

А віруючим українцям бажається, щоб і з нашого народу багато ще людей пізнали Божу правду, а тому ми мусимо йти до нього, не як чужі, а як свої, і не з чужою мовою, а зо своєю рідною. Наш народ має чутливу душу, він вмить пізнає, чи ви йому ворог, чи приятель; чи ви зичливо до нього ставитеся, чи переслідуєте свою ціль. Його не можна обманути одною тільки мовою, як не обманули поляки своїми українськими часописами з польським змістом.

Одному слов'янському проповідникові в США оповідали, що в часі останньої війни в Україні діяла Українська Повстанча Армія і були дуже великі бої з большевиками. А проповідник спокійно відповів: "Хорошо, что они там немного прочистили этих украинских националистов!"

То ось нехай би такий проповідник пішов проповідувати українцям Євангелію, чи його не пізнали б, яким він духом дише? А проте ніхто такому україножерові не докорить, що такі почуття і такі думки є політикою. І це велике диво, що ті ж самі слов'янські віруючі співчують грекам, китайцям, абісинцям, корейцям, алжирцям і найменшим племенам, коли вони боряться за свою незалежність проти когобудь, аби тільки не проти Росії. Коли ж ходять про багатомільонової український народ, що віками бореться з російським імперіялізмом, то вони тішаться, коли чують, що росіяни нищать наш народ.

Коли жиди боролися за свою незалежність у Палестині, то багато росіян в Америці жртвували великі суми грошей на допомогу жидам. Це дуже гарно з їхнього боку, але чого ж вони не мають такого самого вирозуміння до визвольної справи українців?

У Канаді й Америці є кілька слов'янських євангельських місій, які мають того самого духа

ненависти до всього українського, починаючи з мови. Всі вони з нетерпеливістю чекають, щоб відчинилися двері на схід і вони підуть туди з проповіддю Євангелії. Добра ідея, але цікаво, куди-то вони збираються йти? Чи підуть вони в справжню Московщину, чи в Україну і Білорусь? Навіть уявити трудно, що було б, коли б оці місіонери україноненависники пішли в Україну або Білорусь з російською мовою... Саме найлегше, що безперечно сталося б, це те, що їх звідти вигнали б, як носіїв російського імперіялізму. А вони потім ще й написали б у своїх часописах, що постраждали “за віру”.

Нікого не дивує, що на ганебних резолюціях Слов'янського Союзу в Німеччині знайшлися підписи українців з Великої України, бо протягом довгого часу комуністична система так вимотала і викривила душі декого з цих людей, що вони й сьогодні хиляться туди, де вигідніше. Але безмежно дивне те, що на американському континенті, на землі волі, є також “українці”, що для них багато приємніше чуже ярмо, ніж своя воля. В чужому ярмі вони вже привикли ходити, а зо своєю волею є клопіт: треба до неї привикати, її боронити, за неї терпіти і т. ін. Вони самі з українського роду, з українськими прізвищами, з діда й прадіда “хахли”, а геть забули за своє рідне, цурються його й ненавидять його. Багатьох з них, якщо до них попадає якась українська духовна література, вони викидають її до сміття, але коли Сталін дав наказа баптистам у Москві видавати для замилювання очей свого часописа “Братский Вестник”, то вони до безконечности були захоплені. Один перед одним вони писали до Москви свої побажання, висловлювали свою тугу за “родиной” і переконували в своїй вірності російському народові. Щоб не бути голословними, наведемо ще кілька цитат з тих листів, які ті “хахли” писали до Москви і які були друковані на сторінках

“Братского Вестника”. Зокрема радимо почитати ті листи авторові статті “Истинная родина христианина” з часопису “Дружеское слово”. Прочитати і чистосердно сказати: хто більші націоналісти, українці чи росіяни?

С. Я. П-к, Аргентина: “Долгие годы наше славянское братство в Южной Америке с интересом прислушивалось к вам. Наконец-то, слава Богу, дождались весточки с **своей милой родиной**”... (“Б. В.”, ч. 3, 1946 р.).

А. Д-вий, Америка: “Да, братья, я не переставая **люблю свою родину пламенной любовью**” (“Бр.В.”, ч. 6, 1946 р.).

А. Г. Я-к, Аргентина: “Радостно также слышать про великия действия Божии, совершаемые **в нашей славной родине России**” (“Б.В.”, 4, 1947).

А. Б-ч, Уругвай: “Шлю мой сердечный горячий привет вам и всем братьям и сестрам **моей любимой родины России**”... (“Б.В.”, 4, 1947).

Н. А. Н-лий, Канада: “Я оставил Россию в 1907 году, но ни я, ни мои дети, выехавшие со мной, еще не забыли **нашей родной страны и нашего русского языка**...” (“Б.В.”, 6, 1947).

Р. Л-к, Аргентина: “Сердце мое горит великой любовью к вам и ко всему русскому народу **нашей славной родины**”... (“Б.В.”, 1, 1948).

При тому, читачу, треба тобі знати, що всі ці “горячі” вислови любови до чужої “родіни” написували українці, бо всіх ми знаємо. І в цих висловах слов’яни не бачать ані “націоналізму”, ані “ложного патріотизму”, який закидає українцям “Дружеское слово”.

А тимчасом усьому світові відомо, що в ССРСР волі віри нема. Редактори “Братского Вестника” мусять писати для прапаганди те, чого в дійсності там нема. Ми всі знали багато імен великих і благословенних робітників на ниві Божій в ССРСР. Де ж вони ділись? Усі вони безслідно зникли і ніхто навіть немає можливости довідатися, що з ними

сталось. Десятки євангельсько-баптистських проповідників з бувшої Польщі, з яких багато тепер живуть у вільному світі, мали змогу побувати на всіх окупованих німцями в 1940-1943 роках землях України і Білорусі. Вони власними очима бачили те, що большевики зробили з віруючими там. На кожну сотню душ не менше 80 відсотків віруючих загинуло. Були такі євангельські громади, де не було ні одного чоловіка, а самі жінки. Всі чоловіки, а також активніші жінки були винищені. А “Братский Вестник” ніби на глум пише, що “свобода релігії в СРСР очевидна”. І найтрагічніше є те, що чимало наших слов'ян на американському континенті тому вірять. Не тільки вірять, але ще й самі помагають тій червоній пропаганді тут розпосюджуватися. І це навіть недавні т. зв. скитальці, яких Америка й Канада з довір'ям прийняла, давши їм волю і хліб.

У відомій газеті “Новое Русское Слово” за 1965 рік було описано, як в одній слов'янській баптистській громаді на американському континенті був влаштований вечір приїзджим баптистам з Москви. До московських баптистів був тут поставлений “блюститель”, який пильно слідив, щоб з посторонніх людей хтось не поставив московським висланцям “щекотливого вопроса”. А вони виступали з пропагандивними промовами, бачачи, що наївні слухачі тут є.

А варто було б тих московських баптистів спитати, якщо в СРСР “свобода релігії очевидна”, то де ділися більшість проповідників передвоєнного Союзу Баптистів у Москві, а також Союзу Євангельських Християн? Де ділися такі визначні особи в російському євангельсько-баптистському русі, як Одінцов, Іванов-Клишніков, Букреев, Сарапик та багато-багато інших? Де ділися всі ті баптистські делегати, що року 1928-го приїздили до Торонта на Всесвітній Конгрес Баптистів? Усі вони, повернувшись тоді в Росію, були ув'язнені

їй замучені в найжахливіший спосіб.

Віруючі українці повинні бути вдоволеними, що журнал “Братский Вестник” з Москви прийшов до вільного світу. Він найперше ще раз переконав нас, що в СРСР нема волі віри, бо коли б вона там була, то на його сторінках віруючі не писали б такої неправди, яку вони під примусом пишуть тепер. По-друге, “Братский Вестник” прикладом наших русофілів навчив нас, як треба любити нам також свою батьківщину. Якщо для них СРСР є “дорогой родиной”, “незабвенной”, “уважаемой”, “милой” і “любимой”, яку вони запевнюють, що люблять її “великой и пламенной любовью”, то нам, українцям є з чого взяти приклада. Ясно, що нам не треба дивитися на те сліпе самолюбство росіян та звихнених духовно “хахлів”, які таку ніжність і відданість проявляють до своєї “родины”, а того самого часу нам, українцям, радять не мати батьківщини тут на землі. Ми повинні любити свою батьківщину нормальною і чистою любов’ю, а при тому повинні знати, що ми, як християни, не повинні ненавидіти інших націй, інших народів.

І це дивне явище характеристичне ще й тим, що воно скрізь однакове. В передвоєній Польщі, в Німеччині, в Америці, в Канаді, в Південній Америці, навіть на найдальшому континенті — в Австралії. Відношення т. зв. “слов’ян” до українців однакове всюди. Скрізь відчувається, ніби якась одна і та сама невидима рука керує цим відношенням. Одне тільки відрадне явище, що помимо того, є однак якийсь відсоток серед віруючих росіян правдивих дітей Божих, які не слухають тієї антихристиянської ненависницької політики. Вони розуміють проблеми і потреби українців і співчують їм. Вони читають українську духовну літературу, а навіть є випадки, що навчаються української мови. Вони справді люблять наш народ любов’ю Христовою. І це цілком не визначає, що

вони якісь перевертні. Ні, вони голосно признають себе росіянами і так само люблять свій народ і свою батьківщину, але, власне, тому, що вони не політикани, а щирі діти Божі, то вони по-щирому ставляться і до українських справ. Вони ясно бачать і розуміють, що українці не є росіянами, а тому признають, що в українській окремішності від росіян нема нічого нехристиянського, а є це цілком природне явище, основане на самовизначенні надодів. Тому для них цілком нормальне явище, якщо українці хочуть працювати серед українців по-українському. Найбільш трагічне те, що тієї правди не можуть зрозуміти волиняки, полішуки, білоруси, а навіть деякі галичани. Ті, які вдома говорять по-українськи, але в церкві намагаються перекручувати свою мову ніби то на російську, бо, вони так думають, наша мова для церкви не надається. Вона дуже "проста".

**
*

Подивімось хоча здебільшого на цю саму тяжку проблему на континенті Південної Америки. Вона там така сама, як була перед другою світовою війною в Польщі, така сама, як була в скитальчих таборах в Німеччині, така сама, як у Канаді чи США, бо, — як було згадано, — всюди тут діє одна і та сама якась невидима сила ненависти до всього українського.

Немає в мене точних даних про життя слов'янських, цебто російських і українських євангельських громад в Південній Америці, але можна дещо про це вичитати з єв. часописів і самому змалювати положення там. Чув я також дещо від місіонерів, які там побували, а тому хоч приблизно є в мене уявлення про взаємовідношення там українців і слов'ян.

Еміграції до Південної Америки з Росії ніколи не було, а була вона з передвоєнної Польщі, найбільше з Волині, Полісся, Галичини й Білорусі.

Нашим людям жилося в Польщі тяжко під кожним оглядом, а тому вони продавали свої землі й смігрували за океан. Вони населювали Аргентину, Бразилію, Уругвай, Парагвай та інші республіки Південної Америки. Багато з них були вже вдома віруючими, а тому незабаром постали в Південній Америці євангельські громади. Різні закордонні місії, що працювали між нашим народом у Польщі, послали до Південної Америки місіонерів, які й повели там духовну працю. Організувалися більші й менші громади, поставали нові групи віруючих, і найчастіше всі ці громади обслуговувалися своїми рядовими братами.

Це дуже добре, що закордонні місії несли нашому народові Слово Боже, але, на превеликий жаль, у Південній Америці повторилося те саме, що було в Польщі, — разом з Євангелією ті місії несли в наш народ російську мову. І коли б то тільки саму мову, то це ще було б не дуже погано, а то вони несли свій згубний російський патріотизм, сильний російський національний дух. Робили з наших людей перевертнів, виховували так, що наші люди поволі забували свою мову, а потім ставали ворогами своєї мови, свого народу. На словах, розуміється, ті місіонери голосили ніби то рівність між усіма віруючими, користалися словами нашого Господа “Да будут все едино”, але це було тільки на словах, було зручною ширмою чи заслоною, бо коли б справді для них було все одно, то була б постала десь на всю Південну Америку хоч одна українська євангельсько-баптистська громада, був би хоча один якийсь друкований листочок українською мовою, був би десь хоч один український євангельський співаник. Отже, ця “єдність” була тільки на словах, а дійсність була інша. Всі громади називалися російськими, в усіх громадах була тільки мова російська, вся духовна література була тільки російська. Якраз так, як є тепер. За євангельськими сло-

вами, за підібраними текстами Божого Слова ховався російський шовінізм, який потім, особливо по закінченні останньої війни, в багатьох слов'ян перемінився в сучасний російський патріотизм. Чимало тих слов'ян в Південній Америці стали на бік комунізму, взяли советські пашпорти, вели поміж віруючими агітацію за повернення "на рідину". На жаль, прості наші люди, щирі віруючі волинняки, галичани та білоруси, не бачили, куди веде ця дорога. Вони вірили своїм проповідникам і думали, що воно справді так є, як вони казали.

Наприклад, один з слов'янських місіонерів, сам українець, а тепер "слов'янин", після другої світової війни відвідав ССРСР. Він був у Києві, але не зворушила його рідна земля, коли він по довгих роках став на неї ногами. Нічим його не вразив Київ, столиця України, бо ж усе рідне стало для нього чужим і далеким. Був він також у столиці Білорусії, в Мінську, але й там йому все було чуже. Коли ж він опинився в Москві, в місті, на яке сьогодні з жахом споглядають всі волелюбні народи, то цей місіонер пережив там великі й піднесені хвилювання. Про це він потім виразно писав в одному євангельському журналі, що "исполнилась мечта моего детства и я стою в Москве... на великой русской земле". Придивіться тепер, українці, цьому місіонерові, а також усім іншим т. зв. "слов'янам". Коли б їм дійсно було все одно, як то вони залюбки кажуть з-за катедри, то йому однаково було б у Москві, Києві, Тифлісі, в Варшаві, в Мінську. Але так не є. Він відчув себе в Москві так, як російський патріот, зворушилося серце, бо ж по багатьох роках він став на "русскую землю". Це тільки нам, українцям, вони проповідують не любити своєї батьківщини, своєї мови, бо це все світське, гріховне, земне. Але самі люблять свою Росію. І не було б нічого дивного, коли б то свою, а то чужу...

Згадуючи про це, аж само собою напрошу-

ється сказати кілька слів про одного слов'янського проповідника, українця-перекінчика. У часі війни в Європі він був якоїсь неокресленої нації. Ні до жодного народу не зближався, чекаючи, що то буде далі, чия візьме. Коли ж по війні організувалися в німеччині табори ДиПі, коли постав Слов'янський Баптистський Союз, він відразу виявив себе російським патріотом, бо це було тоді дуже на руку. Одночасно, як треба було чекати від такого типу людей, став неприязнем української євангельської праці в Німеччині. Але положення змінилося. Приїхавши до США, він відразу побачив, що в росіян всі провідні місця вже зайняті, що між ними йому тяжко буде вийти на провідне місце, і він відразу переключився на інше — став великим польським патріотом. Почав навіть видавати польського часописа, в якому був дуже високий патріотичний дух. А пізніше відвідав Польщу. В репортажі своєї подорожі він пише, що коли їхній літак прилетів над польську землю, то він подивився крізь вікно, побачив польські села й міста і з великого зворушення заплакав. І, читаючи це, я також мав велике зворушення і скажу щиро, що аж затошнило мене. Увечері я довго не міг заснути і думав: "Господи, який Ти милосердний, що Ти терпиш людям їхні криві дороги!" І пригадалася мені тоді недавня моя розмова з одним православним священиком, що розповідав про одного українського пастора із Злученої чи Пресвітерської Церкви, який прийняв православ'я і тепер став православним священиком.

— Ну і як же він у вас почувується? — спитався я священика, який мені це розповідав.

— Не знаю, — відказав він, — але минулої неділі казав у церкві, що його дружина вперше пішла до сповіді, до причастя і тепер почувується так, ніби вона вдруге народилася на світ.

— І ви вірите тому? — спитався я.

— Ні, я не вірю, — відповів священик. — Я думаю, що вони вдома з дружиною з того всього дуже сміються... Тут справа чисто матеріальна...

Отже, не віриться й мені, щоб цей проповідник плакав із зворушення, побачивши польські села. Бо змінити свою віру, свою націю — це легко для таких людей, але плакати тоді, якщо нема сліз, то треба вже бути справжнім артистом.

Але для нас тут дуже наглядне й важливе те, що за його фальшивий польський націоналізм ніхто його не посуджує, ніхто його не вилучує з церкви, не називають його націоналістом. Значить, можна любити польську землю, можна любити Росію, можна всім людям на світі бути патріотами свого краю, але віруючим українцям того не вільно, бо то вже “націоналізм”.

І ще одна незаперечна правда: — правдивий патріот своєї батьківщини не потребує дуже розписуватися про свій патріотизм, голосно трубити про нього на сторінках преси, бо про це явно говорить його життя. Хто ж не є патріотом у душі, той намагається показати його прилюдно на папері. Але все це для того, щоб оборонити якимсь своє становище. Розумні ж люди в такий “патріотизм” не вірять.

Отакий дух з перших початків закорінився в т. зв. слов'янських євангельських громадах всієї Південної Америки і панує там досі. В громадах були самі наші люди, наші волиняки, галичани, поліщуки, але над усією духовною працею домінує там російський патріотизм. Щоб не бути багатословним, наведу такий яскравий приклад. У російському євангельському журналі “Євангельський Вестник”, що виходить у США, в числі 94 за 1960 рік надрукована стаття Степана Лапко про історію постановня Російської Баптистської Церкви в Порто Алегро, Бразилія. Стаття ця починається так: “30 марта 1930 года группа верующих из 18 человек, приехавших из Вольни и Белоруссии.

организовали Русскую Баптистскую Церковь...” Далі автор подає перебіг всієї праці цієї громади від 1939 року аж дотепер. Усе це дуже цікаве, бо він подає прізвища всіх проповідників, які працювали в цій церкві, а більшість з них були українці. Члени церкви також були українці й білоруси, але церква називалася російською. Коли б так білоруси забажали, щоб вона звалася білоруською, то це був би вже “націоналізм”, також неможливо, щоб вона звалася українською, то найкраще назвати її російською. Тоді буде гарзд, буде “все одно”. Тяжко здоровому розумові збагнути таку логіку і таке поступовання духовних робітників в Південній Америці, а ще тяжче збагнути, що багато наших людей там того всього не бачать.

До наших віруючих у Південній Америці доходили перед війною різні євангельські часописи з Польщі, з Америки і всі вони були російською мовою. Ті часописи русифікували наших людей, помагали їм забувати свою мову, вирікатися свого народу. Повторилося якраз те саме, що було в Польщі перед війною. Вдома наші люди говорили своєю рідною мовою, але коли приходили до церкви, то в жахливий спосіб перекручували ту мову, намагаючись розмовляти й молитися і проповідувати по-російськи. І оповідають, що один старший вже чоловік, сам волиняк, любив казати: “Братья, слово Божие нам ясно говорить чего делать нельзя, а что лзя...” Оце й така була “російська” мова! На щастя, в передвоєнній Польщі, починаючи десь від 1935-го року, невгамованою силою пішов національно свідомий український рух. Багато віруючих пробудилися від тяжкого довгого сну, але в Південній Америці того освідомлюючого руху не було. Почали і там виходити духовні журнали для нашого народу, виходив журнал “Христианская мысль”, виходив журнал “Дружеское слово”, а пізніше почав видаватися “Бла-

говестник". І все це друкувалося, як незмінний принцип, російською мовою. Всі співаники в громадах були також російські. Отже, було явище таке ненормальне, якого на всьому світі немає між жодним народом. Члени церков були самі українці, проповідник був також українець, а мова скрізь була російська. То, скажіть, де на світі таке ще можна знайти?

Окрім наших людей є в Південній Америці багато віруючих з інших національностей, а особливо німців, чехів та ін. Але в них мовна справа розв'язана належно й логічно. Навіть не можна собі уявити, щоб, напр., в німецькій громаді була французька мова; щоб у польській громаді була мова німецька...

— Добре, — скажуть росіяни, — але поляки не розуміють по-німецьки, німці не розуміють по-французьки, а українці по-російськи добре розуміють.

Гаразд, це правда. Немає різниці, в якій мові людина слухає Боже Слово. Але якщо це так, то чому ж росіяни не хочуть слухати української мови? Чому ніде на світі немає ні однієї російської євангельської громади, в якій би працював українець і проповідував по-українськи. Такого ніколи не було і бути не може. Або чи може бути, щоб віруючі росіяни організували громаду з росіян і назвали її українською або білоруською? Ні, такого також не може бути.

Але ось поволі, ніби ненароком, ніби з найбільшою обережністю, жахаючись самі своїх думок, в деяких громадах Півд. Америки хтось тихо й несміливо обізвався за українську мову. Російські патріоти насторожилися. Переглянулися між собою і затрубили тривогу — націоналізм! І перша стаття проти українців появилася в журналі "Христианская мысль", що виходив тоді в Буенос Айресі, ч. 4 за 1946 рік. Це дуже цікава стаття, на жаль, вона довга і немає спроможности тут її по-

дати повністю. Автор назвав статтю “Націоналізм”, взявши до неї мотто слова ап. Павла до Тимофія (2 Тим. 3: 1-5). Головна тема статті така, що в останні дні люди будуть срібролюбиві, горді, жорстокі, нездержливі і т. ін. І ось ці дні тепер приходять, бо... українці забажали своєї мови. А це бажання, — за словами автора статті, — противне Богові, бо воно витискає з церков Святого Духа! Отже, як кажуть росіяни, здорово вдарив! Сильно! Аж не віриться, щоб це писав автор, який знає Боже Слово. Почавши тією статтею, він аж досі дуже завзято, де тільки може, б’є “націоналізм”. Особливо для цього віддав йому свої сторінки журнал “Евангельский Вестник”. Навіть, пишучи посмертну згадку Василя Конака, він підкреслює: “Спустя некоторое время после уверования, он был захвачен отвратительным Господу духом национализма. Но, с Божьей помощью, автору этих строк удалось вывести его на правильный христианский путь...” (“Ев. Вестник”, октябрь-декабрь, 1960 г.). Який це “правильний християнський путь” автор не пише, але було б дуже добре, коли б зміг справді себе самого вивести на правильну християнську путь і, як личить християнинові, полюбити також своїх братів українців!

Далі автор статті “Націоналізм” пише, що націоналізм не постав, як дехто думає, в 14-му або 19-му столітті в Австрії й Ірляндії, але він постав багато раніше, ще за днів Ноя, а потім закріпився й розповсюдився в часі Вавилонської башти. А перед тим був один народ, була одна мова і всі були задоволені. З того висновок такий, що непотрібно українським та іншим слов’янським віруючим дбати про свою рідну мову, бо це дух націоналізму. Є ж одна російська мова, яку всі розуміють, треба всім нею користатися і тоді не буде жодного націоналізму. Коли ж хтось з цього

невдоволений, то він націоналіст і йому в Церкві Христовій місця нема.

Далі автор наводить багато “фактів” як то українські віруючі в США і в Канаді ненавидять російських віруючих, витискають з громад російські співаники, російські Біблії та всяку російську духовну літературу. Автор десь бачив, як українці в США влаштували якийсь похід, відділилися від росіян і маршували під своїм національним прапором. А потім внесли цього прапора до молитовного дому й поставили його за катедрою на підвищенні. Де це було, автор не каже, але всі ці його “факти” — це наклеп на українських віруючих. Ніде в українських євангельсько-баптистських молитовних домах в США і в Канаді я не бачив українського національного прапора. А коли б навіть такий прапор де і був, то що ж у тому є гріховного? Адже ж у багатьох протестантських американських молитовних домах є американський прапор, в канадійських церквах є прапор канадійський, в чеських — чеський. Навіть більше, в одній чеській баптистській церкві я бачив портрета їхнього славного президента Масарика. В українських єв.-баптистських молитовних домах такого я не бачив і те, що пише автор в своїй статті “Націоналізм” — неправда. Натомість дійсною правдою є те, що після закінчення другої світової війни, коли Америка була ще в дуже добрих стосунках з своїм союзником СРСР і в містах Америки відбувалися великі паради з приводу закінчення війни, то один із т. зв. “слов’янських” проповідників гордо ніс на чолі походу червоного советського прапора,.. Що ж на це скаже автор статті “Націоналізм”?

А щодо того, що ніби українці “витискали” з своїх громад російські співаники, то це також неправда. На американському континенті в багатьох громадах відбулося те саме, що й було перед війною на Волині, — прийшло своє рідне слово і лю-

ди його прийняли. Тоді чуже само собою стало зайве. Спеціально ж того ніхто не робив, а сталося воно зовсім нормально і природньо. Так стається зо всіма волелюбними народами. Неправда також, що українські віруючі не любили своїх російських братів, бо ж чимало українців були й досі є членами слов'янських громад, багато українських віруючих виписують російські духовні журнали, читають російську літературу. А росіяни? Навмисне я цікавився цим питанням, листувався з деякими українськими евангельськими редакціями і довідався правди, що російські віруючі майже не виписують українських духовних журналів. Немає в них і іншої української духовної літератури.

Стаття “Націоналізм”, надрукована в “Хр. мислі” зачепила за болюче місце. Віруючі по громадах насторожилися. Вони — прості люди, але щиро віруючі і кожне розділення було проти їхнього думання, проти їхнього вірування. На жаль, вони не побачили і не збагнули повністю того, що принесла ця стаття. Не побачили того, що в цій статті було багато більше російського націоналізму, як увесь український і білоруський разом узяті. Віруючі українці обстоюють Божий принцип і Божу волю, що кожному народові треба нести Слово Боже його рідною мовою, стаття “Націоналізм” обстоює принцип, що всі слов'янські народи повинні мати одну російську мову. То в кого ж тут більший націоналізм і шовінізм?

По всій Південній Америці віруючі нараз загомоніли: націоналізм! Ніхто не відважувався сказати ні слова в обороні своєї мови, ніхто не смів признатися, що він ту мову любить, признатися до самого себе, до свого народу. Усе це вважалося гріхом і страшним націоналізмом. А духовні робітники, українці з походження, що були матеріально залежні від слов'янських місій, просто виходили з себе, щоб на кожному кроці показати

свою ненависть до “українського націоналізму” і відсеперувати себе від свого народу, щоб часом не втратити в місії ласки.

Але коли приходить весна, то жодні сили не можуть стримати проростання трави. Вона росте крізь густі хащі, пробивається під важкими брилами каміння, але росте, бо прийшов її час, прийшла весна. І те саме є з людською свідомістю. Те саме було в нашому рідному краю, те саме повторилося на скитальщині в Європі, те саме перейшло по континенті Північної Америки і те саме проявилось в Південній Америці, бо наш народ всюди однаковий: волелюбний і щирий. Поволі-поволі, крок за кроком приходила свідомість і люди наші ставили собі питання: защо ж нас ненавидять такі наші брати? Якщо можна полякам любити свою мову, німцям — свою, чехам — свою, то чому ж нам не можна любити свою?

Як наслідок таких “єретичних” думок, в деяких громадах, а особливо в Аргентині, постали гуртки свідомих одиниць. Слов'яни, як і треба було чекати, кинули на них тяжке обвинувачення, назвали “раскольниками”, вилучували з громад. Якраз повторилося все те, що було колись у Польщі, в Німеччині і відразу було видно, що тут таки справді діє якась одна рука і одна сила. Віруючі українці в Південній Америці виїхали туди з добре здисциплінованих євангельських громад передвоєнної Польщі, вони сильно трималися своєї віри, а тому слово “раскольник” було їм страшне і грізне. З одного боку вони любили свій народ, свою рідну мову, а з другого боку боялися, щоб не бути вилученим з громади. Треба було вибирати одне, бо двома дорогами, навіть паралельними, йти не можна...

Знайшлися відважні одиниці і розпочали українську духовну роботу і для українського народу. На них слов'яни кинули тяжке обвинувачення, вилучили зо своїх громад. Справа “бунту” стала

на порядку денному нарад однієї слов'янської конференції, здається в Аргентині. На внесок одного слов'янського духовного робітника, була ухвалена пропозиція вилучити з церкви всіх "раскольників". І дивно, що цю пропозицію, якщо я не помиляюся, то вніс українець, галичанин. Він був місіонером якоїсь слов'янської місії, тому й треба було чимсь прислужитися тій місії, а найголовніше забезпечити себе перед можливим підозрінням в симпатії до свого рідного. А це справді нагадує спосіб боротьби проти української свідомости в Україні. Дуже мало є, щоб проти "буржуазного націоналізму" в Україні виступав росіянин. Ні, для цього Москва мала київських поетів і письменників, які громили українську свідомість, щоб вислужитися Москві і показати свою лояльність до комуністичного ладу. Те саме явище було і є в боротьбі, про яку тут мова. Проти своєї рідної мови на Волині найбільше виступали свої українці, те саме потім повторилося на всіх полях тієї боротьби. Бити українців таки найкраще яничарами. Це ж вікова наша історія і наша трагедія!

Але того, що сталося, спинити було не можна. Українські віруючі в Південній Америці починали перші свої кроки. Незабаром появилася їхній часопис "Євангельська зірка", вийшло кілька трактатів українською мовою. Слов'яни, знаючи силу друкованого рідного слова, відразу відкрили в своєму російському журналі українську сторінку. Перед тим ніколи в тому журналі, так само як і в інших російських духовних журналах, що виходили в Південній Америці, не було ні одного українського слова, але тепер відкрили нараз "український" відділ. Побачили, що так конче треба, щоб затримати біля себе тих, кому все ж таки миле рідне слово. Розуміється, знайшлися до цього відділу і редактори й дописувачі, знайшлися українські прізвища найбільше на "-чук", справді українці з походження, але тільки з походження... А

слов'янам якраз таких і треба, щоб знали українську мову, щоб про людське око показати, що вони не проти української мови, ось навіть окремий відділ постав при їхньому органі. Але все це є тільки занавіскою, дійсно про людське око, бо коли б слов'янам залежало на українській духовній праці, то вони помагали б ту справу продовжувати між їхнім народом. Український же відділ при "Благовестнику", а також такі самі відділи існують при інших їхніх журналах зовсім з іншою метою. Коли б сьогодні не було справді українських євангельських часописів, коли б не було зорганізованого українського євангельського братства, тоді не було б в їхніх журналах жодного українського відділу. Тепер же він потрібний.

Не тільки те, але коли постало в Південній Америці хоча й маленьке українське євангельське братство, то слов'яни почали і до своїх церков допускати українську мову. На конференціях виступили проповідники з проповіддю по-українськи. Українська мова стала дуже актуальною і слов'яни дуже шанують тих українців, що знають українську мову, але не мають української душі. Вони дуже їм потрібні в поборюванні справжньої української духовної праці. А в нашому народі, на жаль, таких людей дуже багато, бо витворило їх наше довге поневолення. У всіх же поневолювачів -- і духовних і політичних, -- завжди одна мета: -- поставити брата проти брата.

Перед другою світовою війною найбільша духовна праця між слов'янськими народами була в Польщі, потім частинно в Чехії, на Закарпатті, в Румунії, в Болгарії, в Латвії та інших країнах. Коли ж тепер ті країни відійшли повністю до "старшого брата", то всі слов'янські місії скерували свою духовну працю до Південної Америки, де ще є найбільша можливість проповіді Євангелії різним слов'янським людям. А там же найбільше число -- це українці. І здавалося б логічно, пра-

вильно і по-Божому, і по-людському, що нарешті ті євангельські місії повинні б чогось навчитися з минулого і понести нашому народові Слово Боже його рідною мовою. На жаль, так не є. Провідники цих місій твердо тримаються своєї давньої засади, що “Украины не было, нет и не будет”. Не визнаючи нас за народ, вони йдуть до наших людей з чужою йому мовою і тим самим приносять нашій нації в загальному велику шкоду.

Наприклад, існує в Південній Америці і Біблійна Школа, яку ведуть слов'яни. В цій школі навчається багато молодих хлопців і дівчат, пригтовляючись до духовної праці. Всі студенти тієї школи — українці. Приготовляються вони там для праці між українським народом. Всі вчителі також українці, а пануюча мова школи російська. Не тільки сама мова, але дух цієї школи чисто російський і всі студенти, які виходять з цієї школи, виходять як російські патріоти, а ненависники свого рідного.

Пригадую одного такого вихованка цієї школи, який потім подорожував з проповіддю Євангелії по північно-американському континенті. Коли він опинився в одній слов'янській громаді, де переважаюча більшість членів були українці, а проводячий цієї громади запропонував йому промовляти по-українськи, то він відповів: “Я вважаю для себе унизительним говорити по-українськи”. Оце таких моральних і духовних калік виховує ця школа! Розуміється, коли б таке сказав українець в російській громаді, то йому вже не дали б там промовляти ніколи, але наші люди не такі. Тому проводячий брат цієї громади сказав: “То говоріть, дорогий брате, так як вам краще”. І, розуміється, цей “русский” проповідник, що родом десь з-під Луцька на Волині, говорив на “общепонятном языке”. Оце таке “все равно”!...

Ні, тут не все одно! Нехай поpróbують українці в слов'янській громаді десь поставити свою

рідну мову на перше місце і вони відразу побачать, що це все одно. Я знаю одну євангельську громаду, яка складається з самих українців і білорусів. Довгі літа ця громада називалася російською. Коли ж потім деякі брати забажали, щоб вона не називалася тільки російською, а русько-українською, то це спричинило в громаді великий неспокій. З союзу, до якого громада належала, попливли листи, — рятуйте, в громаді постає націоналізм! Бачите, українці, це не все одно!

Правда, в згаданій Біблійній Школі в Південній Америці, ніби, існує українська мова, але не знаю, чи як предмет. Знаю тільки, що студенти, які виходять з тієї школи, не знають своєї мови, зате добре володіють мовою російською. Бували випадки, що молоді хлопці йшли до цієї школи з гарною українською мовою, а побувши там кілька років, забули свою мову, а навчилися російської. І біда не тільки в самій мові, бо добре, якщо людина знає чужі мови, але в цьому випадку вихованці цієї школи перемінили свої душі. Навчилися чужого, стали російськими патріотами, а своє забули. Так і видно, що школа власне про це найбільше дбає. І мимоволі бунтується душа, шкода наших людей, яких асимілюють під голосною вівіскою Біблійної Школи. По всіх Біблійних Школах на світі навчають студентів мови того народу, серед якого вони бажають працювати. Одинока така школа хіба існує оце в Південній Америці, яка вчить забути мову свого народу, і йти до нього з мовою чужою.

Пишу це з великим болем душі, повернувшись з богослуження, на якому якраз проповідував один бувший студент цієї школи, а потім, здається, і викладач в ній якихось предметів. Перед своїм виїздом до цієї школи він володів гарною українською мовою своїх батьків, а коли повернувся зо школи й подорожував по євангельських громадах Канади і США, не міг уже проповідувати по-

українськи, тільки по-російськи. Сьогодні я чув його проповідь, чув як він співав по-іспанськи, по-англійськи, по-португальськи, по-російськи, щоб показати оте “для Бога нет разницы”, щоб показати, що він любить і знає багато мов, але своєю рідною мовою він ні слова не промовив. Або справді забув її або соромився. Оце і є найяскравіша картина, що слов'яни мають на словах, а що на ділі. Всі мови українцям треба навчитися, а свою забути. Чи ж це має якусь логіку? Ні, того ніяк не можна пояснити і збагнути.

Недавно відкрилася ширша еміграція з Південної Америки до США і Канади і багато наших людей вже приїхали сюди. Багато православних українців, які довгі літа прожили в Аргентині чи Бразилії, приїхали до Канади також українцями. Те саме є з українцями греко-католиками. Одні тільки українські протестанти, на наш сором, приїжджають не тим, чим вони є. Більшість з них, опинившись в Канаді чи США, почувають себе між українцями чужими, до свого народу не признаються. Довге слов'янське виховання принесло свій належний овоч.

Багато українських віруючих, а також їхніх проповідників приїхали з Німеччини до США та до Канади. Українське євангельсько-баптистське братство там було сильно піднесене напливом нової еміграції. Започаткована духовна праця між українцями почала швидко розвиватися. Слов'яни в США і в Канаді відкритої боротьби проти українців не оголошували, навіть у деяких місцях було видно між українцями і слов'янами співпрацю. Але в загальному, якщо слов'яни не поборювали українців, то ігнорували їх. Напр., як про це була мова вище, на своїх річних з'їздах в росіян завжди буває представник польських баптистів, бувають також представники інших націй, але від українців представників ніколи не буває. Слов'яни самостійної української духовної праці

не визнають, ігноруючи її. Зате сильна боротьба розпочалася була в Південній Америці, про що власне й мова на цьому місці.

Боротьба ця в Південній Америці ведеться з двох причин. Перша причина та, що майже вся духовна праця між нашим народом там тісно пов'язана з різними євангельськими слов'янськими місіями в США. Ті місії матеріально підтримують там багатьох місіонерів, а місіонери ті, хоч самі українці, але вони знають, що їхні місії вороже ставляться до української самостійної євангельської праці, а тому намагаються тримати лінію своєї місії. Часто ті місіонери так наслідують своїх хлібодавців, що ті аж дивуються їхній вірності. І це вже кожному відоме, що слуга завжди намагається в усьому "перещеголять" свого пана... Наприклад, сьогодні в політичному світі Угорщина, Чехословаччина та інші комуністичні держави намагаються бути більше комуністичними державами, як сама Росія. Коли свого часу в США вийшов був поштовий значок з портретом колишнього чехословацького президента Масарика, американські чехи масово купували ці значки, наліплювали їх на листи і посиляли до своєї Чехії. А що ж робили чехи в Чехословаччині? Вони, хоч може й любили в душі свого президента, але щоб догодити Москві, не приймали тих листів і вони назад верталися до США. Отже, бідні чехи, щоб догодити своїм окупантам, відмовлялися листів від рідних. Вони мусіли це робити, бо такий прийшов наказ згори, але не можна вийти з дива, як можуть щось подібного робити люди, живучи в вільному світі.

Коли в Бразилії відбувся передостанній Всесвітній Конгрес Баптистів, на нього також поїхали делегати українських баптистів з США і Канади. Після конгресу вони відвідали в республіках Південної Америки українські євангельські громади, пробували відвідати також деякі слов'ян-

ські. Але там їх не прийняли. Українці не прийняли українців!

Існує в Південній Америці Український Біблійний Інститут, якого ведуть українські баптисти. Були дуже тяжкі і нехристиянські випадки з боку слов'ян до цього інституту. Напр., знаю одного молодого християнина, який був членом громади, що належала до Слов'янського Союзу. Він забажав учитися в Біблійній Школі і поїхав до Українського Біблійного Інституту. По якомусь часі він повернувся до своєї громади, але в громаді не дали йому сказати ні слова. Не прийняли свого члена тільки за те, що він був студентом невідомого їм Укр. Бібл. Інституту. Отже, де ж тут любов, де рівність, де Христові слова, якими завжди послуговуються слов'яни: “да будет все едино!”?

Друга причина, чому слов'яни в Південній Америці так вороже наставлені до української самостійної духовної праці та, що чимало слов'янських віруючих там отуманені червоною пропагандою. Навіть самі слов'яни признаються, що таке було, особливо в часі останньої війни і після війни, але тепер, мовляв, прийшло отверезіння і вилікування. На жаль, те вилікування прийшло тільки тоді, коли деякі з них поїхали “на родину”, спробували там “раю”, а потім вдалося їм вернутися до Півд. Америки назад. Такі справді вилікувалися від червоного запаморочення. Вилікувалися також ті, що поїхали в Україну і не мають змоги вирватися звідти назад, але це протверезіння надто пізніє. Ті ж, які не поспробували “родини” практично, а тільки читають про неї в большевицькій пресі, залишаються такими, як були, — “великими патріотами своєї родини”.

Що наші твердження справедливі, то є такий факт, що один такий український віруючий із слов'янської евангельської громади поїхав на Волинь, прожив там кілька років, з'їв усе, що привіз з

собою, а потім, за довгим старанням сина, повернувся назад до Аргентини. Один український віруючий в Канаді має від нього листа, в якому він просить матеріальної помочі.

Що наші твердження справедливі, наведемо також частину допису з Південної Америки, який був надрукований в українському баптистському журналі “Післанець Правди” в числі 5-6 за 1960 рік. Там читаємо:

“Трапився мені такий випадок: коло церкви побачив я п'ятьох людей. Підходжу, чую, що говорять по-нашому. Познайомився. Питаю, звідки, хто? Один каже: я маляр, другий — словак, третій — поляк, четвертий — росіянин, п'ятий — румун. Бо перший був, як виявилось, з Карпатської України, з-під Березова; другий із Пряшівщини, третій з Холма, четвертий з Полтави, а п'ятий з Бесарабщини. “А як же ви розумієте один одного?” Сміються. “А хто його зна?” “Ну, а ви ж звідки, хто ви?” Кажу — ну то прийміть і мене за шостого до свого міжнароднього гуртка, бо я австрієць! А звідки? Та ж з-під Львова! Регіт був!

Натурально, кожному вільно звати себе, як хто бажає, та залічувати себе до якого хоче народу. У цьому ще не було б великої біди. Проте біда виявилася скоро у кожній родині. Ось яка... Удома між собою говорили, як звичайно, мовою своєю, українською. На вулиці — або еспанська, або португальська мова. У школі теж тими мовами викладають. А приведуть тих дітей до церкви, а там ще інша мова, одна з тих шістьох або сімох мов, що їх згадую вище. І бідні діти мучилися, мучилися, та й махнули руками на всі мови, а вхопилися за тутешні — на півночі за португальську, а на півдні за еспанську, та й по дітях. За пару років, як діти підросли, то батьки й без дітей лишилися... І знати їх не хочуть, потонули в чужому морі. У морі католицькому...

Це останнє найбільше й найболючіше відчули незабаром наші віруючі, протестанти.

Їх тут чимало. Найбільше з Великої України, із Галичини, Буковини; ці прибували перед першою війною. А по війні — найбільше з-під Польщі: із Галичини, Буковини, Волині, Холмщини, Полісся, Підляшшя. Трохи менше — із Білорусі. Найменше тут росіян. Проте вони виявилися найспритнішими. Це — здебільшого так звані білогвардійці — колишні офіцери та чиновники та попи з царської армії Денікіна, Врангеля та Власова. Ці всіх роблять росіянами. Тож і наших людей поробили.

Повторюю, у цьому ще півбіди. Аджеж кожен має право звати чи почувати себе, як хоче. Але біда далі... Прийшла до них ще одна нація: червоні. І ці виявили себе наймоторнішими... Пішла агітація за совети. Плянована, енергійна, жвава, гаряча. Таж у советах рай, а не життя! Та чого ж ви, немудрі, чекаєте? Таж червоні й сюди придуть! І пішла робота!!!

Отже, і по наших протестантських церквах пішла тая пропаганда. Почали люди масово себе до росіян залічати. Отже — усі росіяни! А як росіяни, то значить і комуністи, червоні. І незабаром пішли люди потихеньку по советські пашпорти. Знаю багато проповідників, що мають советські пашпорти.

Отаким чином усі наші “росіяни” поробилися советськими “громадянами”.

Перегляньте їх прізвища, і побачите, які то справді “росіяни”: кондратюк, яцюк, сотничук, синюк, кваша, гомінюк, фірман, борщ, безручко, семенюк, колодій, куць, рябчук, пасічник, ганько, гарбуз, ганьчук, онищук, рудяк, яремко, бучко, гаврилюк, бойко, ювко, терещенко, бондаренко, голенюк, пастушук...

Я міг би подати вам цих “російських” прізви-

вищ на десять сторінок “Післанця Правди”, але гадаю, що досить вам і цього...

Ви напевно вже чули з преси та з радіо, як у нас пару років тому почалася гарячка за виїзд “на родину”. Тисячі почали пориватися додому...

Вийшло декілька тисяч. І чимало наших протестантів, хоч і менше, як православних...”

Я навмисне подав більшу частину цього допису, щоб читачі побачили, що пише очевидець з Південної Америки. Соромно нам друкувати такі речі, соромно за те, що між нами, протестантами, завелось таке болото. Але, якщо воно є, то не треба його ховати. Найболючіше ж те, що багато літ тому наші люди кидали рідні землі, багато з них були вже віруючими вдома, а за океаном стратили віру, стратили сумління, стали чужі своєму народові.

І постає тут ще одне дуже дивне і незрозуміле явище, саме: Якщо православний або греко-католик “почервоніє”, то він відразу залишає свою церкву і йде до т.зв. робітничих домів, які є по всіх містах Південної Америки, США, Канади. Ті дома є головними розсадниками комунізму у вільному світі і вони при допомозі Москви побудовані, щоб ті наші люди, які зведені червоною пропагандою, мали де зійтися. Українські ж протестанти, “почервонівши”, до більшовицьких робітничих домів не йдуть, своїх церков не лишають, а навпаки в своїх церквах вони часто дуже активні, навіть займають там високі становища. І це для нас, протестантів, справді великий сором перед своїм рідним народом, який так багато витерпів і ще терпить від тих, кому деякі наші “брати” у вільному світі вислугуються.

Повище явище особливо жалюгідне в Південній Америці, де слов'янські проповідники займалися агітацією за повернення “на родину”. Деякі з невинних віруючих далися намовити тій агітації, покинули гарну й волелюбну Аргентину й поїхали

в Україну. Один такий поворотець потім писав до російської євангельської радіопередачі в Кіто, Еквадор, що він рік тому вернувся на батьківщину і завжди слухає євангельські радіопередачі за кордону. Розуміється, більше він нічого не написав, але й цей його лист був видрукуваний в одному російському єв. часописі, з чого ми й бачимо, що були в Південній Америці наші віруючі, що виїхали додому на голодне поневіряння. Ті ж, які їх намовили до виїзду, сидять спокійно в “капіталістичній” Південній Америці і самі їхати не збираються. Вони, власне, найбільше ненавидять український незалежний євангельський рух. Звідки ця ненависть походить, не тяжко догадатися.

Ми не хочемо посуджувати всіх євангельсько-баптистських т. зв. “слов’ян” в симпатії до сучасного безбожного комунізму, бо ж згадати тільки, скільки їхніх славних проповідників в Росії і в Україні загинули від того терору. А все ж таки багато наочних фактів кажуть, що між слов’янами є люди, які стримують цей рух від боротьби з атеїзмом. Якраз таке саме є і в Росії. Наприклад, в СРСР тепер видається щороку мільйоновими накладками антирелігійна література, яку ми маємо змогу читати і в вільному світі. Ця література висміює християнство, але ні православні віруючі, ні протестанти там, хоч вони і мають свої бідні друковані органи, але найменшої статті в обороні своєї віри перед безбожницьким нападом вони не можуть надрукувати в своєму журналі. Не виступлять також в обороні своєї віри російські віруючі в вільному світі. Чому? Невідомо.

Перед другою світовою війною різні російські віруючі в вільному світі видавали багато своїх духовних журналів, листків, календарів та ін. Усі ці журнали, не лякаючись нікого, друкували довгі статті в обороні своєї віри перед безбожжям, постійно друкували повідомлення про переслідування віруючих в СРСР, друкували навіть вірші, —

найбільше покійного С. Аргамакова, — про страждання віруючих там. Але після другої війни, ніби на якийсь наказ, тон цих журналів нараз змінився. В ССРСР переслідування віруючих не перестали. Там закриваються православні церкви, євангельські молитовні доми, про це голосно пише вся світська преса, а особливо преса православна і католицька, але російські євангельські журнали ніколи тепер не напишуть ані слова в обороні своїх переслідуваних братів. Правда, одинокий ще є журнал “Верность”, який і в минулому і тепер сміливо й голосно виступає проти переслідування віруючих в Росії. Решта ж російської євангельської преси на це мовчить і в пильного читача постає враження, що тут хтось спеціально дав наказа мовчати. Про це найкраще свідчать такі факти:

3-го січня 1963 року сторінки всієї світової преси були заповнені повідомленням, що 32 особи євангельських віруючих прибули до американської амбасаді в Москві, прохаючи там захисту перед більшовицьким переслідуванням. Як і треба було сподіватися, амбасада жодної помочі тим віруючим не дала. Приїхали поліційні вантажні авта і всіх тих віруючих забрали й вивезли не відомо де.

Трагедія цих євангельських віруючих глибоко торкнула всіх людей у вільному світі, а особливо всіх християн. Газети писали про це на перших сторінках, а відомий американський пастор, д-р К. МекИнтаер випустив спеціальне число своєї газети, присвячене цим страждальцям. Редактор А. Добринін видав спеціального бюлетеня в англійській мові, в якому показав американцям, що в ССРСР немає волі віри, що про це найкраще знає їхня амбасада в Москві. На наше здивування жодний інший російський євангельський журнал ні слова не надрукував про страждання цих віруючих в ССРСР. Це дуже промовистий факт за те, що сказано вище...

А оце й другий факт. Року 1930-го вийшла була у Канаді повість відомого російського євангельського письменника Н. І. Салова-Астахова п. н.: “Невеста Христа”. Ця книжка була широко розповсюджена між слов'янськими віруючими по всьому світі. В ній описується про навернення в християнство однієї єврейської дівчини під час російської революції і її мученича смерть за Христа. На сторінках 150-152 книжки є розмова тієї дівчини-християнки з проводячим євангельської громади. Дівчина питає:

— Но, дедушка, неужели для церкви и мира, модернизм и либерализм в христианстве также вредны, как и коммунизм?

— Да, Юдифь, все эти три духа исходят из одного источника и коммунизм является лишь как последствие деятельности первых двух. Он и есть их выродок — детище.

Далі цей проповідник пояснює Юдифі, що таке комунізм, показує їй, скільки горя і сліз він приніс для світу, а особливо для Росії і ця їхня розмова займає повних три сторінки книжки “Невеста Христа”.

Року 1963-го книжка ця вийшла в Нью-Йорку другим накладом. Видали її, мабуть, російські віруючі, але видавця не зазначено. Книжка перевидаана фотографічним способом, і порівнюючи її з передвоєним виданням, бачимо, що вона менша на три сторінки. Шукаємо пропавших сторінок і бачимо, що сторінки 150-152, якраз ті сторінки, де була розмова Юдифі з проводячим євангельської громади, викинуті. Кожний може це звірити, маючи обидва видання.

Коли б безбожний комунізм мав свій центр у Парижі, Лондоні чи якійсь іншій світовій столиці, тоді й протестанти слов'яни по всьому вільному світі виступали б проти нього. Але тому, що якраз центр того всього всесвітнього нещастя є в

Москві, то їм ніяково виступати проти “своей родини”.

Це явище між усіма т.зв. слов'янами дуже сумне й болюче, але воно таке, як я про нього ось тут сказав фактами. Деякі віруючі цього середовища навіть не бояться відкрито стати на боці комуністичного атеїзму. Напр., відомий передвоєний російський євангельський діяч, редактор, автор багатьох духовних книжок, редактор журналу “Меч Гедеона”, що виходив перш до війни в Харбіні, недавно їздив з групою туристів до СРСР. Усе, що він там бачив, — розуміється по багатих готелях для наївних американців, — “трогало его сердце”. На сторінках каліфорнійської газети “Новая Заря” він не соромиться вихвалювати все те, що йому показували. І висновок його такий, що все, що в Америці, погане, а все, що в Росії — прекрасне. Був він також у Берліні, бачив той мур, що розділяє місто надвоє, але й там він знайшов написати таке, щоб приподобатися тим, кому він тепер служить. Він просто не соромлячись писав, що багато людей із східного Берліну втікає до західного, але багато також утікають із західного Берліну до східного, але про те в газетах не пишеться... Отже, виходить, що мабуть американці побудували “мур ганьби”, щоб західні німці не втікали до східного Берліну. Отакі ці американські “капіталісти”! Як вони мучать бідних берлінців і не пускають їх до східного “раю”!... І це нагадує мені ще іншого “слов'янина”, який року 1950-го казав мені в США так:

— Бачите, мої рідні брати живуть в Україні, вони напевно пишуть мені листи, але я їх ніколи не отримую.

— А чому не отримуєте? — питаюся я.

— Бо капіталістична влада в Америці не хоче, щоб ми знали правду, як там люди добре живуть, а тому листів сюди не пускає, — відрубав він.

Ну, що ж можна казати таким туманам? Тре-

ба тільки молитися, щоб Господь відкрив їхні очі, щоб простив їм те, що вони рахують себе християнами та ще й протестантами, а свідомо поширюють у вільному світі атеїстичну недугу.

Також один з таких “братів”, чисто “руській”, родом десь з-під Луцька на Волині, сам мені казав:

— То, знаєте, неправда, що деякі діпісти говорять про нашу землю. Там усе є, люди живуть щасливо і заможно.

— То чому ж ви не поїдете і не подивитесь на все власними очима? — спитався я.

Слов'янин пом'явся трохи, а потім відповів:

— Бо не пускають на села. Після війни там усе знищене і як би вони відкрили кордон, то тисячі людей звідси поїдуть, а тому не було б де їх примістити. А от почекайте, за якийсь час Україна відбудується, тоді й відкриється кордон. І тоді я також поїду.

Але пройшли вже літа. Відбудувалися вже по війні всі країни світу, можна їхати, хто куди хоче, але згаданий “брат” сидить в капіталістичній Канаді і навіть не думає їхати на “родіну”. А скільки ж він і подібні йому спричинили зла між простими нашими віруючими!

**
*

Коли я почав писати оцю свою розвідку, минуло багато часу. А час, як знаємо, найкращий лікар для різних подібних болів. Сьогодні положення в багатьох випадках змінилося. У США й Канаді помічається деяка співпраця між “слов'янами” й українськими віруючими. Те саме побажане явище починає проявлятися також на південно-американському континенті. Є люди доброї волі і щирого серця, а також глибокої віри і в слов'янських євангельських громадах, які підносять свій здоровий голос на те, щоб не відсепаруватися

від своїх братів українців залізним муром. Є також між українськими віруючими багато тих, які готові забути всі заподіяні їм слов'янами кривди, і простягнути руки до братерської любови та згоди. І якщо ті добрі наміри одиниць з обох сторін увінчаються успіхом, то через гармонійність духовної праці між нашим народом, ще багато людей навернуться до Бога. А це ж, сподіюся, найголовніша мета і українських віруючих і слов'ян.

У половині літа 1963-го року паст. Олекса Гарбузюк, секретар Українського Місійно-Біблійного Товариства — Об'єднання Українських Євангельсько-Баптистських Церков в США відвідав у місійних справах Полудневу Америку, де його радо вітали українські віруючі. Слов'янські віруючі також відкрили йому двері своїх церков. Це дуже відрадне явище, бо ж паст. Ол. Гарбузюк не ніс з собою жодного націоналізму, а проповідував Євангелію, як Боже Слово.

Таке саме відрадне явище щораз частіше зустрічається на континенті Північної Америки. Нещодавно кількох слов'янських місіонерів з Південної Америки, а також з Австралії і навіть з Кореї подорожували по США і Канаді, відвідуючи громади слов'янського свого братства. На скільки мені відомо, багато українських євангельських церков відкрили цим місіонерам свої двері, мали з ними братерську спільність, зібрали в своїх церквах грошеву пожертву на духовну працю цих місіонерів. І з такого братерського ставлення тішаться широко віруючі люди з обох сторін.

Найбільшою ж перешкодою до тіснішої співпраці українців із слов'янами є те, що слов'яни дуже подружили з московськими баптистами. Вони звідси їздять до СРСР, а Москва своїх баптистів посилає сюди. А через ту дружбу слов'яни зобов'язані також лояльно ставитися до сучасного єкуменічного руху, яким хитро керують Москва і Рим. І від того ми маємо дуже гіркі перші овочі.

Року 1964 в Торонті вийшов російською мовою Новий Заповіт малого формату, на якому стоїть: “Издание Христианских Церквей и Церквей Христовых С. Ш. Америки и Канады”. Отже, видали його якісь “слов’яни”. На кінці цього Нового Заповіту є додаток і пояснення деяких християнських правд. Перше — Бог. І про Бога “пояснення” таке: “Существование Бога в Библии не доказывается, оно допускается”. Думаю, що це не помилка друкарні, але це овоч сучасного безбожного екуменізму, яким захопилися і слов’яни.

Є також між слов’янськими віруючими незичливі одиниці, які ніяк не можуть погодитися з тим, що українці ведуть свою окрему працю. Ці одиниці мають між слов’янами великі впливи, а ще більшу мають ненависть до всього, що українське. Вони тихо, але послідовно сіють свою злобу в інших серцях і знають тільки одне, що: “Украины не было, нет и не будет!...”

Здорово ж думаючі люди повинні дивитися на дійсність іншими очима, очима справжнього християнства. Живемо не в часі Петра I-го, чи навіть Миколая II-го, але живемо в часі модерному, в часі новому. Якщо колись про Україну ніхто нічого не чув, то сьогодні про неї знає весь світ. Якщо колись українською мовою не було надруковано навіть малої книжки, якщо славних українців таких як Чайковський, Гоголь, Короленко, Бортнянський, Шевченко та багато інших зараховувалося до росіян, то сьогодні вже не так. Сьогодні українською мовою друкуються енциклопедії, словники, багатотомові повісті, наукові підручники. Сьогодні в місті Вінніпегу, перед державним будинком парламенту стоїть чудовий пам’ятник найбільшого українського поета Тараса Шевченка, якого спільними силами збудували всі українці Канади. Він голосно говорить на всю Канаду, що Україна є! Такий самий величний пам’ятник збудований року 1964-го в столиці США —

у Вашингтоні. У вільному світі поза Україною, українська еміграція видає сотні журналів і газет українською мовою. Українська мова зайшла до вищих шкіл, до університетів, тієї мови навчаються навіть чужинці. А це все знову і знову говорить про те, що Україна є. І якщо вона тепер і поневолена, обкрадена чужими, мучена, але прийде колись для неї воля, бо ж жодний терор не є вічний. Якщо сьогодні кілька мільйонів напів диких племен отримують незалежність, то чому такої незалежності не може мати наш багатомільйоновий народ? Ні, ця воля прийде, але треба на неї ще чекати. Тоді правдиві українські патріоти матимуть чисте сумління подивитися своєму народові в очі і подати йому руку. А ті, які у вільному світі відреклися себе, відреклися свого народу, своєї мови, покрийуться ганебним соромом...

Це все, так би мовити, справи загальні, справи "світські", до яких багато-хто не придивляються. Тоді нехай вони подивляться на картину з іншого боку. За короткий час своєї праці, в дуже несприятливих умовах, в постійній боротьбі зо своїми недругами, українське євангельське братство виросло в поважну силу. Воно сьогодні має свій організований союз в США, воно має свій союз в Канаді, в Південній Америці. Воно має свої молитовні доми, свої чисельні євангельські громади, багато добрих проповідників, диригентів, композиторів, письменників. Воно має свої недільні школи, гуртки молоді, жіночі гуртки, хори, а найголовніше, що воно має дуже багато щиро віруючих і дійсних християн по всіх своїх громадах. Воно видає кілька гарних євангельських журналів, які стоять на дуже високому духовному рівні. Те братство має своє власне видавництво, яке дало всім українським віруючим дуже багато корисної євангельської літератури. Це братство має поля своєї місійної праці за межами США й Канади, воно має свого Українського Біблійного Інститута в

Аргентині, воно має по всьому світі дуже багато симпатиків і приятелів, а в поневоленій батьківщині має за собою все своє євангельське братство, яке разом з ними чекає волі свого краю.

При цьому треба зо всією рішучістю підкреслити, що слов'янські віруючі також усе це мають, але до всього того вони мають дуже багато своїх духовних робітників, які постійно роз'їжджають по великих і багатих протестантських церквах Америки й Канади, збираючи на свою працю гроші. Тепер же все "славик" і "рашан" в США дуже в моді і тим місіонерам гроші збираються легко. Українське ж братство жодних подібних джерел доходу не має, воно існує тільки на пожертви своїх членів, а тому фінансово дорівнитися слов'янам не може. Однак і без чужої допомоги воно існує, розвивається і дає собі в усьому раду.

Отже, якщо це братство існує, живе і розвивається, то зайва проти нього всяка боротьба. Воно не може самоліквідуватися, щоб навіть хтось того й бажав. Воно стало на свої власні ноги і з поміччю Божою служить своєму народові, як це роблять віруючі з інших народів. Тут немає нічого протиприроднього і протинного Богові. Боротьба ж проти цього руху була б дійсно Богові протинна. Бо, — повторюємо ще раз, — якщо баптисти естонці, латиші, поляки, чехи та інші нації можуть мати свої окремі національні союзи, можуть вести працю свою самостійно, то чому не можуть робити того українці? Ні, вони можуть і повинні це робити, а росіяни повинні допомогти своїм братам у цій праці. Тоді буде ту любов, про яку так горлосно говорять слов'яни, видно на ділі.

**
*

Питання, про яке тут мова, протягом довгого часу турбувало багатьох віруючих. На цю тему було написано чимало більших і менших статей,

що друкувалися майже в усіх українських і неукраїнських єв. часописах. Розглянути повністю ті статті, дати на них свій коментар, ми не маємо змоги, але на закінчення того, що я тут сказав, хочу в скороченні подати думки українського баптистського проповідника Івана Барчука, які він висловив у своїй статті “Вавилонська башта і єдність”, що була надрукована в часописі “Дорога Правди” за вересень 1948 року в Німеччині.

Стаття та викликала багато галасу і внесла була велике збентеження в ряди противників української незалежної євангельської праці. Багато хто з них похвалилися, що вони ту “башту” розваллять; цебто, докажуть, що висновки проп. Івана Барчука неправдиві. Але так ніхто нічого й не довів. Отже, на підставі Слова Божого проп. І. Барчук довів, що Слов’янський Союз в Німеччині не має слушности, доказуючи, що українці обов’язково повинні бути в організаційній єдності з росіянами. Він обгрунтував свою статтю на 1 Мойсея 11: 1-9 і писав так:

“У світі бувають речі, що на перший погляд видаються цілком подібними до себе. Коли ж приглянутися до них ближче та докладно проаналізувати їх зміст, то переконаємося, що вони не тільки не подібні до себе, але цілком протилежні собі. До таких належать — організаційна й духовна єдність. Творцями організаційної єдності були організатори будови вавилонської башти, а творцем духовної єдності є Сам Господь Ісус Христос. Розглянемо ці два твердження:

Коли ще на всій землі був один народ і одна мова, люди задумали будувати місто і башту висотою до небес. Яка ж була їх мета? Вона ясно виявлена в нашому тексті, а власне: “щоб зробити собі пам’ять (чи “ім’я”, як кажуть інші переклади) і щоб не розпорошитись по всій землі” (1 Мойс. 11: 4). Отже, вони бажали “зробити собі пам’ять” перед майбутніми поколіннями (що вка-

зує на їхню всенародню гордість) і створити сильний центр, столицю, що об'єднувала б усіх навколо себе та не дозволила б "розпорошитись по всій землі".

І ось, вони з великою енергією взялися за діло. Мовна й організаційна єдність їм допомагала, так що навіть Сам Господь сказав, що вони не залишать своєї ідеї (1 Мойс. 11: 6).

Здавалося б, що така концентрація сил і здібностей не є злом, бо ж сьогодні ми самі кажемо, що "в єдності сила". І це правда, але сила є величезним злом; наприклад, військова сила. Так воно було і в даному випадкові: тут людські сили об'єдналися на зло й повстали проти Божих планів. Тоді, коли люди повинні були б в поросі й попелі каятися та благати Бога про милосердя Боже і прощення гріхів, вони надумалися будувати собі величного пам'ятника тоді, коли Господь, власне, наказав заселювати всю землю (1 Мойс. 1: 27-28; 9: 1), люди, наперекір Богові, постановили так влаштуватися, щоб "не розпорошитись по всій землі". Богові така єдність не була до вподоби. Об'єднування всіх людей під одним правлінням, в одній державі загрожувало також скорим бунтом тих людей проти Бога, скоршим опануванням їх духом антихриста. Це було таке зло, яке можна було відхилити тільки розділенням і Бог це розділення зробив, змішавши їх мову і розсіявши їх по всій землі (1 Мойс. 11: 7-8).

Усі ми мусимо погодитися з тим, що ідею цієї людської єдності започаткував диявол, щоб злокалізувати справу Божу. Але так не сталося, як люди бажали. Змішання мов викликало дезорганізацію в праці, непорозуміння. Це була велика трагедія. Напевно організатори тієї єдності всіма силами намагалися докінчити розпочату справу, але Бог їхні мови помішав і вони один одного не розуміли. Накінець, не тільки їхня співпраця стала неможливою, але й їхнє співжиття стало

неможливе. І вони змушені були “розсіятися по всій землі”. Взаємна ворожнеча порозганяла їх в усі закутки землі. Власне, тоді постало найбільше розділення, яке колибудь було на світі, а його доконав Бог.

Так постали різні мови, а з ними різні народи, що називаються також націями. Між націями далі поставали непорозуміння, війни, взаємне витискання, аж поки деякі слабші народи зайшли аж на північні тундри. Бог осягнув Свою мету, — впокорив гордість людей і заселив землю.

Отже, хоча постання націй і різних мов виникло з грішних тенденцій того першого післяпотопного народу, то однак ті тенденції зродились на ґрунті людської єдності. І щоб ті грішні тенденції перекреслити, Бог допустив розділення. Отже, не диявол поділив людей на нації та порізнув їхні мови, а Бог. Диявол в даному випадку хотів, щоб люди були в єдності. Тому, нерозумний є той, хто хотів би з'єднати те, що Бог поділив. Кожний народ прекрасний сам у собі і має багато характеристичних особливостей, які відрізняють його від інших націй. Коли ж змішати ті народи, — вийде дуже негарна мішанина, як ми це бачили на прикладах в таборах Д. П. в Німеччині.

Диявол досі не заспокоївся. Йому далі хочеться докінчити якусь вавилонську башту. Для цієї мети він уживає сильніші нації, видатних вождів, що підневолюють інші народи, творять могутні держави-імперії. Багатьом удавалося добудувати ту башту досить високо.

Поминаючи стародавній Вавилон, Мидо-Персію, Грецію Олександра Македонського, Рим, а візьмімо новіші імперіялізми. Хто не знає таких імен як Наполеон, Бісмарк, Мусоліні, Гітлер, Сталін? Усе це мрійники, що силкувалися, під натхненням диявола, знову таки побудувати вавилон-

ську башту. Або що визначає таке гасло, як: “пролетарі всіх країн, єднайтеся!” як не те, щоб таки докінчити ту башту.

Сьогодні гріх вавилонської башти багато більший, ніж він був тоді, коли її починали будувати. Тоді був один народ і одна мова, а тому їхня справа була направлена тільки проти Бога. Сьогодні ж вона направлена також проти ближнього, проти менших націй. Бо сьогодні, щоб з'єднати те, що Бог розділив, щоб знову створити один народ (слов'янський! — прим. Ф. С.) і одну мову, то треба не тільки поневолити інших, але й відібрати від них їхні природні особливості, наділені їм Богом, а накинути їм свої; отже, треба їх асимілювати. А таке ограблення народів з їхніх природних прикмет є гріхом. Бог є добрим Отцем усіх народів і Він тільки один знає, який народ має існувати, а який — ні. Тому Він Сам регулює існуванням і розвитком окремих народів і Він Сам визначає границі і добу їхнього замешкання (Дії Ап. 17: 26).

Бог і тепер, якщо Він бажає розвалити якусь людську башту, робить так само, як і тоді, цебто помішає мови тим народам, з яких та башта будується. У тих народів пробуджується національна свідомість, прагнення свого, свої інтереси; вони перестають розуміти одні одних і башта валиться. Бог і сьогодні підтримує порядок, який Він Сам запровадив на початку. Доказом того є факт, що Бог ще раз дав різні мови святим апостолам і першій церкві, щоб вони могли проповідувати Його волю всім народам в їхній рідній мові (Дії 2: 1-13, 1 Кор. 14: 18-19).

На превеликий жаль, різні політичні і релігійні імперіялісти цього не хочуть зрозуміти. Бо коли б вони зрозуміли Божу волю, то не видумували б таких абсурдів, як “один многонаціональний руский народ”. Тож як “много” націй, тоді

не один народ. Такої ненатуральної єдності не може бути і та башта напевно розвалиться.

Коли б це відбувалося тільки в політиці, нас би менше турбувало, але біда в тому, що та вавилонська ідея ввійшла і до церкви. В наслідок підпорядкування церкви державі, церква, як свідчать історичні факти, часто ставала на службу державі й підтримувала її імперіялістичні тенденції, а згодом, перейнявши їх, сама почала впроваджувати ті самі тенденції в церковне життя і діяти в тому ж напрямку. І ця новітня вавилонська башта досягла вже дуже великих розмірів. Але Бог і тут змішав мови і люди перестали себе розуміти. Повіяла хвиля реформації, постала велика боротьба, пролялося багато крови, але ріст башти був спинився. Богові не є милий жодний імперіялізм: ні політичний, ні релігійний. Бо коли одна нація намагається підпорядкувати собі другу навіть на релігійному ґрунті, то це вже ідея вавилонської башти. Кожна спроба об'єднувати нації чи церкви, зливати їх в одно, творити видиму людську потугу, це діло вавилонців. Дати ж націям чи церквам волю свobodно розвиватися в їхньому національному дусі, це діло Боже. Бо всяке бажання творити та організувати щось великого із шкодою для кого б то не було, впливає з самолюбства та з гордості, але бажання кожному дати можливість виявити себе, впливає тільки з любови та з братерської зичливости.

Майже всі баптистські церкви є об'єднані у Всесвітній Союз Баптистів. Однак, цей союз не є вавилонською баштою, бо в ньому нема централізації та підпорядкованости одному центрові. Тут діє принцип абсолютної рівности й незалежности церков. Віруючі з кожного народу мають повне право, на рівні з іншими, організувати свої власні союзи громад і провадити духовну працю серед свого народу в його рідній мові. Правдиві діти Божі всі інтуїтивно визнають демократичний

принцип самовизначення народів. І ми, українці, тішимось, що й наш народ починає себе визначати й поволі скидає з себе ярмо, накинене йому незичливими сусідами. Правда, це дуже обурює прихильників вавилонської башти, але нехай вони знають, що невільники мають слушність, якщо рвуть свої кайдани, а вина завжди на поневолювачах. І горе буде тому союзові в кожному віроісповіданні, який надумався б підпорядкувати собі другий союз, бо це була б будова вавилонської башти в церкві. На такий союз упало б Боже і людське прокляття.

Ми певні, що натхненник цієї ідеї — диявол постарається впровадити і в євангельські церкви тих вавилонських будівничих, але правдиві віруючі їх напевно пізнають і їхні фальшиві гасла — “за єдність” — зрозуміють. Бо єдність між віруючими повинна бути тільки духовна, а ніяк — змішання національностей, чи злиття організацій і то на користь одної, а на шкоду другої. Зрештою, організації, хоч не конче, можуть бути злиті, якщо вони об’єднують у собі однонаціональний народ і одне віровизнання. Національна й організаційна окремішність ані трохи не шкодить духовній єдності, бо духовна єдність не має в собі вавилонського духа, щоб творити один народ і одну мову. Духовна єдність зичлива для всіх, любить усіх, нікого не поневолює, шанує мови й особливості всіх народів й помагає їм розвиватися так, як їм найлюбіше. Вавилонська єдність, вибравши одну систему й одну мову, намагається зліквідувати, проковтнувши всі інші мови та системи, щоб був “один народ й одна мова”. Нехай недопустить Бог до цього серед дітей Божих! Гріх нищити та зневажати те, що існує з Божої волі.

Духовна єдність, як уже було згадано, є твором Самого Господа Ісуса Христа. Він за неї молився (Ів. 17: 21-23); за неї вмер (Ів. 11: 51-52); Він її довершив (Іс. 56: 8, Еф. 2: 13-32). В тися-

челітньому царстві Він доведе до остаточного духовного з'єднання всіх дітей Божих (Ів. 10: 16). І та, Христом створена єдність, це не обезличування і ліквідація націй, не роблення людей зрадниками свого, перевертнями. Ні, духовна єдність, це дійсно єдність духа (Еф. 4: 3, Фил. 1: 27); єдність думок і почувань (Рим. 15: 5, Фил. 2: 2-5, 1 Петра 3: 8) і єдність віри (Еф. 4: 5).

Але дехто може зіслатися на єдність у першій християнській церкві, мовляв, що там були всі одно і все було в них спільне. Це правда, але та церква була однонаціональна, цебто складалася з євреїв, що прийшли до Єрусалиму на поклоніння. І то тому, що певна частина віруючих були огречені, цебто піддалися впливові грецької культури, то правовірні євреї вже дивилися на них з презирством і на цьому національному ґрунті постало непорозуміння (Дії 6: 1). І тільки тактовний підхід і мудре зарядження апостолів відхилило справжнє розділення. Вони на ту службу, де були занедбані огречені вдовиці, вибрали сім дияконів з самих огречених, що видно з їх імен (Дії 6: 1-6); таким чином кривда огречених була вирівняна. Бо в тій церкві ще діяв дух Христової єдності. Але в прихильників вавилонської єдності ніколи не буває такого виrozumіння. Їхні переконання та дії такі: "недопустити, вилучити, викоринити, віддати анатемі, вжити санкцій!" і т. д.

Декого з віруючих турбує вірш з листу до Галат. 3: 28, де сказано, що в Христі Ісусі нема ні грека, ні юдея; ні невільника, ані вільного, нема ані чоловіків, ані жінок, а все одно! Але ж кожна розсудлива людина ясно бачить, що тут мова про духовне взаємовідношення людей з Христом, а не про знищення відмінностей поміж людьми. Колись жида вважали, що вони без порівняння кращі перед Богом навіть від культурних преків. А вільні невільників навіть не вважали за людей, а чоловіки вважали себе незмірно вищими від жі-

нок. Тому ап. Павло пояснив, що Бог такої різниці не робить, а дивиться на всіх однаково. Чи спасенна душа знаходиться в жіночому тілі, чи в чоловічому, у вільному, чи в невольникові, для Бога вона однаково цінна, бо куплена одною ціною (1 Кор. 6: 20). Але це абсолютно не визначає ліквідації національної чи статтевої особистости. Віруючий жид і далі залишається жидом, грек — греком, чоловік — чоловіком, а жінка — жінкою. Тільки сучасні прихильники вавилонської башти, ніби на зло і глум, намагаються чомусь українців відірвати від своєї нації. Того вони не роблять ні з поляками, ні з чехами, ні з іншими народами. І це особливо для нас незрозуміле.

Але апостол Павло не так навчає. Він навіть наказує, щоб віруючі трималися й не відрікалися того, ким вони є, цебто щоб кожен ходив у тому, як його Господь покликав. Жид — обрізаний? Не цурайся того. Грек — необрізаний? Не потребує наслідувати жидів. Невільник не повинен впадати на дусі, але якщо може, нехай стане вільним (1 Кор. 7: 17-24). Бог не відкидає жодного народу і жодного стану.

Правдивий прихильник духовної єдності, пильно старається збагнути духовний рівень і настрої людей, між якими він хоче сіяти Слово Боже і сам пристосовується до того самого рівня (1 Кор. 9: 19-22). Він хоче бути слугою слухачам, а не паном над ними.

Але прихильники вавилонської єдності йдуть звичайно, на пролом, не рахуючись з людськими вимогами, намагаючись накинати їм свою волю. Після другої світової війни, коли українці в Німеччині були згромаджені в таборах, то мешканці одного табору не бажали, щоб у них розповсюджували духовну літературу в чужій для них мові. Деякі духовні слов'янські діячі добре про це знали, але помимо того послали туди кільканадцять кілограмів літератури в чужій для таборян

мові. Таборова поліція відібрала її від того, хто розповсюджував і спалила. Оце і є типічний приклад вавилонської праці, а коли вона не вдається, то вони звалюють вину на тих, кому вони хотіли накинути своє, а себе вважають за потерпілих за ідею.

Прихильники духовної єдності ходять у такому світлі, що мають спільність зо всіма дітьми Божими без огляду на те, з якого вони народу чи союзу (1 Ів. 1: 3, 7). Прихильники вавилонської єдності готові, як той Діотреф, не приймати навіть найкращих братів, якщо вони організаційно не з ними (3 Ів. 1: 9). Але вони охоче вас приймуть такого самого, яким ви й були, якщо ви підкоритесь їм. Це для того, щоб можна було похвалитися вашим тілом (Гал. 6: 13), щоб показати, що, мовляв, "наше діло росте", башта будується.

Навіть перський цар Артаксеркс, коли видавав якесь розпорядження, то воно мусіло бути оповіщене кожному народові його рідною мовою (Естер 1: 22). Але прихильники вавилонської єдності, хоча вони і релігійні діячі, не мають навіть такого зрозуміння справи, як поганський цар. Вони всім готові накидати свою мову, щоб була одна мова.

Колись прийде на світі такий час, що за допустом Божим, вавилонська башта буде майже докінчена для того, розуміється, щоб бути знищеною назавжди. Докінчить її антихрист, коли об'єднає навколо себе весь світ (Об. 13: 3-4, 7-8). Правда, він не встигне створити одного народу і одної мови, але ідеєю цією захопить усіх.

Одні тільки діти Божі не приймуть ідеї антихриста, а весь невідроджений світ поклониться йому й признає над собою його владу.

Але Господь навіть у вічності не зліквідує окремих народів. Бо зліквідувати окремі народи визначає те саме, що й зліквідувати індивідуаль-

ність. Кожна людина має своє обличчя, свою окрему особливість; помножена індивідуальність творить народ також із своїм обличчям і своєю окремою особливістю. Ця величезна різноманітність є окрасою Божого творива й доказом Його незбагнутої премудрости. Тому ясно, що у вічності Господь не зведе тієї різноманітності на один шаблон. Тому й написано, що в вічності, на новій землі, будуть “народи” зо своїми царями, не один народ, а різні народи (Об. 21: 24-26). Ясно, що це будуть спасені народи і там не буде вже поміж ними ворожнечі та воєн, але їхня окремішність буде збережена.

Тому велике зло роблять ті, які хотіли б асимілювати одні одних, і таким чином, з Господнього букета народів, вирвати одну чи й кілька квіток. Також велике зло роблять і ті, що признають себе не тим, чим вони є. Трудно збагнути, до якого народу приєднає їх Господь на новій землі? Для прикладу візьмімо наш народ. Відомо, що російській імперіялістичній політиці вдалося багато-багато наших людей зробити перевертнями. Але це навіть людей не ошукає. Кожен, хто знає росіян і українців негайно перевертня пізнає. Тим більше Господь знає кожного з нас. Отже, перевертні не можуть бути приєднані до українців, бо ж вони все своє життя вирікалися свого рідного й ненавиділи його. То до якої ж нації вони мають бути прилучені на новій землі?

Тому не можна недбало ставитись до свого національного походження. Бог не без плану так учинив, що ми, наприклад, народилися українцями. Коли б ми мали бути росіянами, то були б такими народилися. Чому ж ми переіначуємо наше походження й поправляємо Бога, ніби Він помилково створив нас українцями.

Нехай же кожен тримається рідного, шанує чуже, любить усіх і не буде вавилонської башти, а підтримує духовну єдність в національній і орга-

нізаційній різноманітності зо всіма дітьми Божи-ми зо всіх народів”.

Окрім наведеної статті “Вавилонська башта і єдність”, в часописі “Християнський Вісник” десь за 1947 рік появилася цікава стаття І. З.: “Основи єдності”, але вона довга і ми не маємо змоги її тут подати. Також в “Християнському Віснику” була стаття по цьому питанні проп. Ів. Барчука: “Грубий палець Робоама”.

Слов’яни, в свою чергу, також писали на цю тему в своїх часописах, але це писання сильно різнилося від українського. Якщо українці на підставі Божого Слова, доказували, що кожному народові треба проповідувати Євангелію його рідною мовою, то слов’яни висували ту тенденцію, що коли українці розуміють по-російськи, то українська мова їм непотрібна. Через це в Південній Америці й існує Слов’янський Біблійний інститут, де всі вчителі й студенти українці, але мова викладова, а також напрямок усієї праці того Інституту — російський. А це й є на практиці те “єдинство”, яке слов’яни голосно проповідують. Але коли б хтось осмілився сказати, що в Південній Америці українцям треба проповідувати по-українськи, то це в очах слов’ян рахується націоналізмом...

Таке саме явище не тільки в Південній Америці, але воно однакове в США, в Канаді й по всьому світі. Усі слов’яни ніби навмисне подали собі руки, щоб не допустити українців до самостійної праці. Більше того, щоб навіть ім’я “українець” витерти з історії нашої духовної праці. Чому вони це роблять, чому така непогамована ненависть до нашого народу, ніяк не можна збагнути. А найбільше не можна збагнути того, як можуть низько впасти дехто з наших людей, які родилися від українських родичів, але, ставши, перевертнями, ніколи в них сумління не затримить і не пробудиться, щоб стати в обороні свого рідного.

Щоб не бути неправдомовними, що слов'яни намагаються навіть нас, українців, витерти з євангельської історії, то наведу для цього дуже яскравий приклад. Року 1963-го в Варшаві, Польща, вийшов великий ювілейний настільний календар, виданий Об'єднаним Євангельським Союзом. На ст. 57-65 цього календаря подана коротка історія постановня в Польщі Слов'янського Союзу Євангельських Християн. Між іншим в цій "історії" є ось таке фальшиве твердження: "Союз Євангельських Християн видавав часописа "Євангельський Християнин" і окрім поляків гуртував у собі чехів і росіян. Союз розширив свою працю на Волині, Віленщині, Поліссі, Підляшші й Любельщині..."

А це ж груба неправда, бо в передвоєнному Союзі Євангельських Християн в Польщі було дуже мало поляків. Існувала громада в Варшаві, була громада в Ковелі, в якій може було кілька членів поляків і це, здається, все. Чехів також було небагато, а дійсних росіян можна порахувати на пальцях однієї руки. Отже, Союз Євангельських Християн в передвоєній Польщі складався з українців і білорусів. Але, бачте, слов'яни тих народів не визнають і автоматично зараховують їх до росіян, щоб тим самим витерти наше ім'я з євангельської історії. Такі великі громади євангельських християн на Волині, як в Рівному, Здолбунові, Малеві, Посникові, по всій Горохівщині, Крем'янецьчині та інших місцевостях, де не було ні одного члена неукраїнця, але варшавські "історики" навіть словом бояться їх згадати. Те саме з усіма великими громадами на Поліссі, на всій Білорусі. Немає ні українців, ні білорусів, а лише росіяни!...

І коли б нас, українців, зневажали й ігнорували поляки чи росіяни з якихось своїх політичних міркувань, то ще справа ця не була б такою трагічною і болючою, але, на жаль, часто це роблять таки самі наші "хахли", які всією силою пнуться, щоб догодити "старшому братові". Такі вислуж-

ники чужому невдоволені з української євангельської незалежної праці. Їм здається, що ця праця не духовна, прикрашена “політикою”, а найгірше, чого вони не можуть збагнути це те, що тією самою мовою говорять одні з одними в хаті, на вулиці і тією самою мовою в церкві читається Євангелія. І їм здається, що наша мова призначена для хатнього вжитку, а російська — для вжитку в церкві. Що ж, нехай Господь простить усім так думającym!

**

Австралія — найдальший куточок вільного світу, де також багато наших людей знайшли притулок, особливо по другій світовій війні. Поїхало туди чимало й віруючих і відразу, як це буває всюди, постали євангельські громади. І тут слов'яни виказалися спритнішими, опанувавши це поле своїм впливом. І виявилось якраз те саме, що люди в промадах були українці, проповідники в більшості були також з українського роду, але мова і весь напрямок і дух праці — “старшого брата”. Я сам чув, як один слов'янський проповідник, народжений в США від українських батьків, хвалився, що він спеціально вчився російської мови, щоб поїхати в Австралію на духовну працю. Отже, сам українець, на духовну працю до Австралії поїхав між українців, а навчився російської мови. Такі, власне, “українці” там опанували духовне поле. Вони голосно проповідували про братерство всіх народів, а нишком поширювали “Братского Вестника” з Москви, якого туди московські баптисти посилали десятками примірників. Цей журнал робив свою розкладову роботу, писав “духовні” статті, в яких пропагував “мир”. В своєму поясненні 17-го розділу книги “Об'явлення цей журнал казав, що розпусниця, яка сидить на звірі, це — Америка, але комунізм положить їй кінець... До цієї роботи і цієї “духовної” літератури придивилася австралійська поліція, а та-

кож придивилися деякі свідомі українські віруючі, які почали домагатися української духовної праці без будьяких закрасок опіки “старшого брата”. І там знову повторилося те саме, що було перед тим по всіх континентах світу, де тільки українці бажали вести свою незалежну духовну працю. Сміливих українських віруючих назвали націоналістами, бунтарями, раскольниками. Їх вилучили з громади, обгородили їх різними наклепами. А зробивши це, слов'яни в деяких своїх церквах почали вживати більше української мови. А якже! Це ж відомий метод всіх поневолювачів на світі. А до цієї праці відразу знайшлися українці з походження, які в душі відреклися свого, але назовні вдають українців, щоб довірливим нашим людям сказати: “Дивіться, ми також українці!”

**

На підставі всього сказаного вище, я вважаю, що це протиприродне й противне Богові, якщо, скажімо, українець проповідує Слово Боже українцям чужою мовою. Бог створив рівними всі народи й їхні мови і призначив для них границі й часи їхнього замешкання (1 Мойс. 11: 6-9, Дії 17: 26). І Сам Бог ще раз виявив Свою волю в цьому відношенні, коли зіслав Святого Духа на першу церкву. Тоді перший дар, який був даний першим віруючим, це було знання різних людських мов, щоб вони могли кожному народові проповідувати Слово Боже його рідною мовою.

Отже, наша мова так само добре надається до всього, як і інші мови. Вона також добре надається до проповіді Євангелії, наш народ найкраще її розуміє. І вона цілком не є “хахляцким наречием”, як кажуть російські шовіністи, а є мовою 45-мільйонного народу. Вона є мовою надзвичайно гарною, дзвінкою, ясною та ніжною. Але її треба добре знати і вживати, щоб нею добре володіти. Чим більше її пізнають, тим більше люблять! А любов та бажання щастя й волі для свого

рідного не є грішним націоналізмом, а цілком природним явищем. Наприклад, не є ж гріхом, якщо ми любимо свою родину й дбаємо про неї більше, ніж за інші родини (1 Тим. 5: 8). А свій народ, це ж — поширена родина. Тому любити свій народ — це не гріх. Слово ж “націоналізм” походить від латинського слова “нація” й означає народ. Тому націоналізм, це любов до нації, цебто до народу, а така любов не може бути гріхом. Гріхом є “різко виявлений націоналізм”, як писав в “Дружескому Слові” К. Г. в статті “Сатанинское сопротивление”. Гріхом є шовінізм, цебто такий націоналізм, що любить тільки своє, а чуже ненавидить і нищить. Тараса Шевченка вважають батком українського націоналізму, цебто української національної свідомості, а він ось що каже: “Учітєся, брати мої, думайте, читайте; і чужого научайтєся й свого не цурайтєся!” Чи ж це не шляхетний націоналізм?

Отже, віруючі українці повинні любити своє рідне, але не повинні зневажати чужого. Бо ж усі народи в світі по суті однакові, всі мають і добре і зле, мають свої притаманні йому слабости, а також і свої особливі чесноти. Ні один народ не може похвалитися, що він є найкращим на світі. А тимбільше Бог не робить різниці. Він усіх однаково полюбив, усіх одною ціною відкупив, тому в Христі духовно немає ні юдея, ні елліна. Але в щоденному житті все це є: є різні національності з їхніми особливостями й є різні мови. Тому кожна людина найкраще себе почуває в своєму таки оточенні і найкраще розуміє таки свою мову. Так і ми, українці, не творимо в тому природньому законі винятку, бо й ми почуваємо себе так само, як і всі інші люди, найкраще в своєму оточенні та любимо найбільше своє рідне. Але при тому любимо всіх інших людей, а особливо дітей Божих з усіх народів.

Вірю, що коли б і росіяни прийняли раду Т.

Шевченка, щоб навчатися чужого і шанувати його, тоді б справді між усіма слов'янськими віруючими запанувала б правдива єдність і згода. Нехай Господь усіх нас до того допровадить!

В творенні кожної нації завжди відіграє рішальну роль, згідно слова Божого, мова та походження. В 1 Мойсея 10: 5 читаємо про Ноевих нащадків: "Від них відділилися острови народів у їхніх краях, кожний за мовою своєю, за своїми родами у народах своїх". Ясно, отже, що й українці є окремим народом-нацією, бо ж вони мають свою окрему мову, чи це декому подобається чи ні. Також вони походять з родів, що з поконвіку замешкували землі України.

Далі читаємо, що Бог був джерелом постання народів-націй. 1 Мойс. 11: 1-9 ясно говорить, що Бог змішав мови людям, від чого й постали різні нації. Хоча основою цього був гріх людей, але поділ народів став пізніше великим благословінням для людства, бо ж тим самим обмежений був гріх тих народів. Отже, ясно що нації створені Богом і вони служать для добра людства, як також для проповіді Євангелії.

В 1 Мойсея 12: 2 читаємо, що першою Божою обітницею для Авраама було постання великого народу-нації з нього. "Дехто може сказати, що це був вибраний народ, святий, а всі інші грішні, однак ми бачимо, що вони аж ніяк не були святіші від поганських народів, а коли б не Мойсей, то Бог був би знищив цей народ за його гріхи. Та й тепер ми бачимо, що цей народ веде перед в відступництві від Бога. З того ми можемо зробити висновок, що Бог створив цей народ не задля їх вишости, але як наслідок святого життя Авраама та винагородження Авраама за його велику віру.

З цих прикладів ми бачимо, що нації є благословінням для людства на землі, і якщо не було б

окремих народів, то беззаконня було б більшим, як воно є тепер. В наші дні, коли люди стали володіти багатьма мовами, запізналися з культурою інших народів, нав'язали між собою різні зв'язки через взаємні подорожі, через радіо, гріх помножився в усіх країнах, що й підтверджує думку, що існування окремих націй сповільняє моральне падіння та розклад людства.

У Діях 17: 26 ясно говориться, що Бог “призначив окреслені доби й границі замешкання” народів. Яке тоді може людина, яка вважає себе віруючою, руйнувати те, що Бог встановив?

Читаємо також, що в тисячелітньому царстві будуть “численні племена” та “народи міцні”, які “більше не будуть навчатись війни. І буде кожен сидіти під своїм виноградником, і під своєю фіговицею, і не буде того, хто б страшив” (Михея 4: 3-4). Отже, Богові не заважають окремі нації, а коли Христос заволодіє на землі, то Він забезпечить кожен народ та плем'я в його границях повним спокоєм.

Читаємо також, що в небі, де буде панувати правда, викуплені будуть “з усякого племена, язика, народу, і люду” (Об. 5: 9). Отже, не тільки з великих народів, як дехто із слов'ян думає, але навіть з маленьких племен будуть спасені люди. Сам Христос заповідав, що перед Ним “усі народи зберуться” (Матв. 25: 32). Також Христос, посилаючи на проповідь Своїх учнів, повелів навчати “всі народи” (Мат. 28: 19). Це значить, що в Нього всі народи без різниці рівні, за всіх Він страждав і для всіх придбав спасіння. Соломон говорить про народи так: “Праведність люд підіймає, а беззаконня — то сором народів” (Прип. Сол. 14: 34). Отже, не мова, не кількість чи місце замешкання, чи величність та могутність, як це люблять підкреслювати слов'яни про свій народ, має значення перед Богом, а моральний стан душі даного народу. Дійсно беззаконність деяких наро-

дів у наші дні знана всьому світові, і віруючим треба було б соромитися за такий народ, а вони, на жаль, тим ще й часто величаються та переконують інших, що даний народ ще й у Бога має певні привілеї. Просто зневажають Бога та й годі. А наші бідні земляки часто в таку нісенітницю вірять, залишають свій народ та все своє рідне, а підтримують народ жорстокий і безбожний.

Отже, ясно, що народ, який має свою мову, культуру, походження, історію, землю та свої звичаї, постав з волі Божої і лише безбожники можуть заперечувати право незалежного існування того народу. І це саме стосується нашого народу. Коли б Господь не мав у плані нашого народу, то його вже давно не було б. А коли така нація і така держава як Україна існує, то на це є Божа воля. З Біблії ми знаємо, що в минулих віках існували деякі народи, з яких сьогодні й сліду немає. Отже, Бог вирішує про існування народів, а не людина.

Біблія має багато прикладів, як треба підходити до справи приналежності до народу. В 1 Мойсея 24: 4 читаємо, що коли Авраам був уже старий, то наказав слугі своєму про свого сина так: "Підеш до краю мого, і до міста мого народження, і візьмеш жінку для сина мого, для Ісаака". Чому Ісаак мав мати жінку з краю свого батька і з свого народу? Навколо Авраама було багато хананеянок, в його власному домі було багато служниць, які виростили разом з Ісааком, але Авраам все ж таки бажає, щоб його син взяв собі жінку із свого народу.

Подібне читаємо і про Ісаака (1 Мойс. 28: 2). Люди, з яких вони походили, були ідолопоклонниками так як і всі інші (1 Мойс. 31: 30-32; 35: 2-4), а тому думати, що основою цього була чистота віри, немає підстави. До цього спонукувала їх любов до свого народу.

Про Мойсея читаємо, що він так любив свій народ, що міг сказати: “Витри мене з книги Своєї” (2 Мойс. 32: 32). Бог уважав, що цей народ непридатний до життя, але Мойсей не переставав його любити і готовий був жертвувати своїм вічним життям, щоб тільки народ його був збережений.

У Книзі Суддів 11: 1-11 читаємо про Їфтаху, якого його ж брати вигнали з рідного краю та який змушений був тинятися по чужині між поганами. Але коли пізніше його покликали боронити свій народ, він радо прийняв цю відповідальність, забуваючи все зло, яке йому заподіяно, бо він мав любов до свого народу.

Також в Книзі Суддів 20: 1-21: 23 говориться про знищення Веняминого племені за гріх, який вони поповнили. Потім ми бачимо, що вони не тільки залишили останок чоловіків, але подбали також про жінок для них, щоб не пропало плем'я з їхнього народу. Що ж спонукало їх на такий чин? Тільки любов до свого народу, бо хоча їхні брати по крові були грішні, але вони любили їх, як братів.

У Новому Заповіті найкращим взірцем любові до свого народу є ап. Павло. Він був римським горожанином від народження (Дії 22: 25-28) і про те він сміливо говорить. Одначе він ніколи не рахував себе римлянином чи греком, але рахував юдеєм. Чимало на світі є українців, які народилися під різними окупантами в Україні, але вони назавжди залишаються українцями. Хоч євреї називали Павла “заразою” (Дії 24: 5), але він говорить про них “мій народ” (Дії 24: 17), “серед мого народу” (Дії 26: 4). Цей грішний народ, який розп’яв Христа і шукав, щоб знищити Павла, він називає “мужі-браття” (Дії 23: 1). У проповіді Євангелії ап. Павло також ставив свій народ на першому місці (Рим. 1: 16), хоча він і ясно говорить, що він був Богом посланий до по-

ган. Але насамперед він проповідував по синагогах своєю народіві. Це приклад для нас.

Павло так любив свій народ, що подібно Мойсееві, готовий був задля нього стратити вічність. (Рим. 9: 3). Отже, любити своїх братів по тілу, хоч і грішних, які живуть у неволі, не є гріхом. Ап. Павло не став зрадником свого народу, як це буває з багатьма сьогодні, які вирікаються свого народу.

В листі до Тимофія ап. Павло пише, що “хто про домашніх не дбає, той вирікся віри” (1 Тим. 5: 8). Хто ж ці домашні? Зрозуміло, що ті, які найближчі нам по тілу. Тому, хто не любить своїх домашніх, свого народу, в тому не може бути любови Божої взагалі.

Читаємо також, що ми повинні любити свого ближнього, як самого себе. А це говорить нам, що віруючий повинен любити не тільки інших, але й самого себе. Якщо людина не любить себе, то вона не може любити і свого ближнього. Аналогічно можемо сказати, що хто не любить свого народу, той не може любити інших народів. Хто не визнає свого народу, той не є щирим і чесним, якщо він каже, що належить до якогось іншого народу.

Читаємо також, що неможливо любити Бога, не виявляючи любови до свого брата. Тому й людина, якщо вона не любить тих, з якими вона росла, не любить тих, яких мовою вона говорить, не любить свого брата по тілу й по духу, не може любити Бога.

Говорячи про національності та народи, ап. Петро каже: “В кожному народі приємний Йому, хто боїться Його і чинить правду” (Дії 10: 35). З того також видно, що в Бога всі народи однакові і тільки гріх, якого допускаються люди (також в національному питанні) робить людей ворогами Божими. А тому кожний християнин повинен

бути уважним щодо своєї національної приналежності.

Всі мужі Божі любили свій народ в першу чергу і того вони не вважали гріхом. Також Бог того не вважав за гріх, бо Він Сам вклав у серце любов до всього рідного. Хіба є гріхом любити дитині свою матір? Ні. Любити свій народ та жити для нього не є гріхом, але той, що вирікається свого народу, заперечує своє національне походження, той прішить.

Накінець бажаю звернути увагу ще на одне місце св. Писання, яке слов'яни неправильно пояснюють, щоб оправдати свої дії. Вони кажуть, що в листі ап. Павла до Колосян 3: 11 написано, що в Христі Ісусі “нема ані геллена, ані юдея”, а тому для віруючих не повинно існувати національної приналежності. Але слов'яни забувають, що в тому самому посланні 3: 28 написано, що “нема юдея, ані грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі ані жіночої”. Тому хотілося б знати, як слов'яни визнають і розрізняють жінок від чоловіків. Думаю, що тут і дитині зрозуміло, що Павло пише про спасіння, яке можуть мати юдеї, греки, вільні, раби, жінки, чоловіки...

Отже, Бог має в небі місце всім народам. Там будуть спасені з усіх племен і з усіх народів. Видно, що Бог і в небі робить якесь розрізнення по національностях, бо про це читаємо в Об'явленні. А люди вже на землі хочуть злити деякі нації до купи, а особливо якщо ходять про наш народ. Якщо Сам Бог робить таке розрізнення, між народами, то така є Його воля. Тому й ясно, що коли хто не визнає свого народу, працює на його шкоду, той іде проти волі Божої.

Дав би Господь, щоб віруючі поводитися в цьому питанні так, як поводитися святі мужі Божі та як навчає нас Слово Боже!

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ВИДАННЯ

Б. Грагам: "Мир з Богом"	2.00
М. Костомарів: "Книга биття українського народу"	0.50
Г. Бранденбург: "Що почати мені з Біблією"	0.20
І. Барчук: "Пояснення на книгу Об'явлення"	3.50
М. Грушевський: "З історії релігійної думки на Україні"	2.00
Гайдельбергський Катехизм або наука засад віри Євангелсько- Реформованої Церкви.	0.25
М. І. Ковалінський: "Григорій Савич Сковорода"	0.35
М. Подворняк: "Далека дорога" (Спогади)	2.75
Г. Бранденбург: "Дорога до Христа"	1.00
Гр. Домашовець: "Напередодні світової реформації"	1.00
Ів. Роберт-Ковалевич: "Книга хвали" (Співаник)	1.50
З. Бичинський: "Іван Гус" (Його життя і праця)	1.50
В. Боровський: "Історія мого визволення"	0.50
М. Подворняк: "Небесний дім"	2.75
Л. Цегельський: "Звідки взялася і що то є еван. віра"	0.25
О. Дж. Смит: "Муж, якого вживає Бог"	1.50
Г. Сковорода: "Катехизис або двері до христ. чеснот"	0.20
Д. Геленда: "Що нам робити, щоб спастися?"	0.50
Ів. Барчук: "Іконопочитання"	1.25
Дж. Райс: "Моліться, просіть і одержуйте"	2.50
А. Дубовий: "На батьківщині і на чужині"	0.75
В. Боровський: "Теодосій Довгалюк"	0.20
Ян Амос Коменський: "Лябірнт світу і рай серця"	0.90
М. Подворняк: "Зелений гай"	1.50
О. Смит: "Країна, яку я найбільше люблю"	1.00
М. Подворняк: "На шляху життя"	1.25
Ч. Сперджен: "Бесіди Івана Плугатаря"	1.50
Іл. Тарасюк: "На крилах віри" (Поезії)	1.30
Фр. Г. Варне: "Джордж Мюллер" (Його життя і праця)	1.00
Л. Жабко-Потапович: "Христове світло в Україні"	1.50
Ол. Костів: "Травневий вінок"	1.50
Ів. Барчук: "Про католицьких святих"	1.50

Замовлення посилати на адресу:

Ukrainian Evangelical Alliance of North America
22146 Kelly Rd., East Detroit, Mich.

Читайте й передплачуйте
орган
Українського Євангельського Об'єднання в
Північній Америці

“ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ РАНОК”,

який виходить двомісячно.

Річна передплата 3.00 доляри.

На бажання оказові числа висилаємо безплатно.

Замовлення слати на адресу:

Evangelical Morning,
P.O. Box 185
Postal Station E
Toronto 4, Ont., Canada